

Masteropdracht voor Public Administration

**Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling
Programmaorganisatie Werk en Inkomen gemeente Enschede**

Nieuwe aanpak; verbeterde inburgering?

**Een analyse van het inburgeringsbeleid met en zonder loodsen bij
de gemeente Enschede**

Algemene informatie	Begeleidingscommissie	Externe organisatie
Annemiek van der Velde Studentnummer: 0070262 Studie: Public Administration Datum: 23-08-2009	Begeleiders Universiteit Twente: - Dr. J.S. Svensson - Dr. P.W.A. Scholten Begeleider gemeente Enschede: - Drs. G.J. Gankema	Gemeente Enschede Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling Postbus 612 7500 AP Enschede

Summary

In this report the integration policy of the municipality of Enschede and especially the additionally offered guide project is analysed. The integration policy focuses on participation in society of immigrants. The municipality works with a participation ladder and has the ambition to let immigrants reach a higher level on the participation ladder than they start with. After completion of the integration course an immigrant should at least have achieved the starting level 'citizenship' and if possible the ultimate goal should be paid work. Citizenship means that someone can cope by him self in society. In the summer of 2008 a guide project has started to coach immigrants. In a guiding track the immigrant can develop his language skills, acquire knowledge of the city of Enschede and broaden his network. The municipality hopes to contribute with the project to the participation of an immigrant.

Theoretical framework

According to Bourdieu (1989) the concepts of economic-, cultural- and social capital determine the position of an individual on the social ladder. According to Bourdieu economic capital is the root of all other sorts of capital (Bourdieu 1989:138). The concept of economic capital comprehends the financial means an individual possesses as well as the real estate an individual owns. It can be institutionalised into ownership rights. The concept of cultural capital contains skills and competences. These can be institutionalised in a diploma (Bourdieu 1989:123). Social capital comprehends the relations and networks an individual can turn to. Putnam (2000) is a researcher who did research on social capital. He distinguishes bonding social capital and bridging social capital. Bonding social capital consists of relations with people from the own group. Bridging social capital consists of relations with people from other groups. Putnam points out that bonding capital might lead to support in difficult times, while bridging social capital might lead to work as the relations of the individual are in other niches than the individual himself (Putnam 2000). Bourdieu also indicates that conversion between two types of capital is possible. One type of capital, like social capital can convert into another type of capital, like economic capital (Bourdieu 1989:138). Bourdieu (1989) states that the more capital an individual possesses, the higher the position of the individual on the social ladder.

Research question

This research will use this theoretical framework of Bourdieu. The central research question is: *With which goals did the municipality of Enschede draft the integration policy and the guide project and what is the attribution of the guide project to the participation of the inburgeraar?*

The research consists of three parts: 1. The formal policy 2. The policy practice 3. The experience of immigrants. In this last part the research studied immigrants that did participate in the guide project and immigrants that did not participate in the guide project.

Methodology

The first part of the research is a description of the formal policy using documents and interviews with three policy advisors and the responsible alderman. The second part on the policy practice is based on some documents and interviews with two civil servants of the municipal organisation that carries out the policy. Further an interview is held with an employee of the welfare organisation that carries out the guide project as well as with five guides. The third part on the experience of immigrants will be solely based on interviews with immigrants. A qualitative research approach is used as this should give a more in depth insight in the experience of immigrants than a large survey research. Therefore six interviews are held with immigrants who participate in the guide project and five interviews with immigrants who do not participate in the guide project.

To carry out the analysis it is important to operationalise the three capital concepts of Bourdieu. The municipality of Enschede would appreciate the outcome of this research to be comparable with earlier research on this policy in the municipality. Therefore indicators of earlier quantitative research will be used in this research as criteria of the three capital concepts. Some indicators formulated by Van Deth (2008) will be added to incorporate the structural aspects and the cultural aspects of social capital. This results in two criteria to operationalise economic capital, five criteria to operationalise cultural capital and seven criteria to operationalise social capital.

Formal policy

The analysis of the formal integration policy shows that the municipality of Enschede finds it important that all citizens participate in the society. The municipality includes in the definition of participation both citizenship and participation in the labour market. Citizenship can be seen as an activation of an

individual which can lead to participation in the labour market (municipality of Enschede 2008c). Citizenship includes functioning independent in the areas of work, living, healthcare, safety, education and spare time. As well as participation in the society, like participation in school activities and sports or neighbourhood activities (Municipality of Enschede 2008b). The municipality focuses with citizenship on participation in activities and having contact with other citizens. Participation in the labour market is focussed on a having a job, in order for a immigrant to have financial means to be able to be self supporting. Next to that, a job can lead to new contacts.

To serve immigrants in the best way the municipality offers two integration courses. One course is aimed on education, health and rising children called OGO. The other course is aimed on work. In the course aimed at work immigrants simultaneously work on integration and (re)integration in the labour market.

According to the municipality of Enschede immigrants should reach the level of citizenship after completion of the integration course. Preferably immigrants should also have a starting qualification for work, but that is not feasible for all immigrants. To achieve this, the municipality wants to improve the language skills and activate immigrants. The municipality believes that when an immigrant speaks the language the possibilities for participation in society are improved. The municipality wants to preserve the cultural identity of the immigrant (municipality of Enschede 2008b).

The municipality offers integration courses with internships to deliver an active participating citizen with a coherent language level, after completion of the course. In the internship skills and competences can be trained and the language can be practiced. Next to the internships the municipality offers a higher language level than the minimum legally required level, to improve the chances of the immigrant in education and the labour market.

Furthermore the municipality offers an additional guide project since the summer of 2008. The goal of the project is to tutor an immigrant to become an active citizen. The project aims on the development of the language skills and knowledge of the city of Enschede as well as broadening the network of the immigrant.

When the formal municipal policy is examined in terms of Bourdieu than one can see that the municipal policy is aimed at delivering an active citizen who can cope independent in society. In other words a citizen that owns the three forms of capital Bourdieu distinguishes. The integration course is aimed at language skills and knowledge and skills that can be learned during an internship. This knowledge and skills can be seen as cultural capital. Therefore the integration course aims in the first place on the development of cultural capital. The internship also indirect aims at making contact with Dutch people. In terms of Bourdieu the internship therefore also aims at bridging social capital. The guide project aims at knowledge of the city. Knowledge can be seen according to Bourdieu as incorporated social capital. Besides the project aims at broadening the network of the immigrant. That can be seen as increasing the social capital of the immigrant. Developing the language skills, the third goal of the project, can be classified as cultural capital. This shows that the policy of the municipality of Enschede is predominantly aimed at cultural capital but within the guide project also at social capital. The municipality of Enschede assumes that an investment in knowledge, skills and networks can convert into participation in the labour market. In terms of Bourdieu it is assumed that cultural capital and social capital can convert into more social capital and economic capital.

Policy practice

The municipal organisation that carries out the integration policy is called Language and Integration. The counsellors of Language and Integration summon the immigrants with a letter to come to their office. They test them on language skills and learning capacities after which they assign the immigrant to an integration course. They also assign immigrants who are socially isolated or isolated within their culture to the guide project. Additionally they search for volunteers to become a guide.

The integration courses are given by two organisations. The OGO course, which is aimed at education, health and rising children, is carried out by a private organisation. The course, which aims at (re)integration in the labour market is carried out by the municipal reintegration company. The guide project is carried out by the foundation Alifa, a welfare organisation with a volunteer's database.

The Language and Integration team works with quotas of immigrants to assign to each track including the guide project. The team has made procedural agreements with Alifa on the duration of a guide track. The integration course is seen by the Language and Integration team, as a track that aims at development of language skills. The guide project on the other hand aims on increasing the network of an immigrant according to the Language and Integration team.

Alifa is within the borders of the guide project free to carry out a guide track in their preferred way. In their practice Alifa has to respect the procedural agreements made with the Language and Integration team. Alifa has the responsibility for the education of the volunteers into a guide and to match a guide and immigrant. The education is carried out by the people's university, but after the summer of 2009 Alifa wants to organise the sessions in which experiences of guides are exchanged themselves. In order to be able to learn from information that comes up in these sessions. Besides the course will be shortened, as a long course might demotivate the guides. In the course the guides are taught that they should take the desires of the immigrants as the basis for the guide track. The role of the guide is a service provider, they should not become a social worker. According to the employee of Alifa responsible for the guide project: *"A guide should provide their services with their hands held on their back."* (Employee of Alifa 2009). A guide project can aim at developing language skills as well as on knowledge of society and increasing the network of an immigrant. Increasing the network of an immigrant should be paid attention to in all tracks according to the employee of Alifa as this is a main goal of the project (employee of Alifa 2009).

The interviews with the guides show that they adjust the track to the desires of the immigrant. Therefore several tracks have focussed on practicing the language and giving practical support. The practical support can vary from finding a place to live to assistance with the administration and listening to the problems an immigrant experiences. Several guides indicate that it was difficult to stimulate new contacts, as most immigrants did not desire new contacts as they felt too busy. Besides it can be said that some guides had to deal with unforeseen problems, which gave them the role of a social worker instead of a service provider.

In terms of Bourdieu the perspective on the overall goal of the guide project differs. The Language and Integration team sees an integration track as a track that strives for development of language skills, in short cultural capital. On the other hand she sees the guide project as a project that aims at broadening the network of the immigrant. In terms of Bourdieu the guide project aims at enhancing social capital, with a focus on bridging social capital as the project aims at broadening the network to relations with people from a different cultural background. However Alifa sees the guide project as a project that aims at developing language skills as well as broadening the network of an immigrant. The emphasis differs per track as the immigrant can indicate which emphasis the track should have. In terms of Bourdieu this means that the track can aim on cultural capital as well as social capital, especially bridging social capital. The guides indicate that in practice a track is mainly focussed on developing the language skills of an immigrant and giving practical support. There is less emphasis on broadening the network of an immigrant. In practice the guide project aims in terms of Bourdieu on cultural capital and less on social capital, although Putnam (2000) sees support as a merit of social capital. This merit however is limited to the period in which the track takes place, although some immigrants keep in touch with their guide after completion of the official track.

The experience of immigrants

The interviews with the immigrants show that they consider the integration course as an opportunity to learn the language. That corresponds with the perspective of the Language and Integration team. Several immigrants in an integration course aimed at labour participation think this opportunity is not organised in the best way. They think the language lesson method is confusing. They also have critique on the internship as an instrument to activate an immigrant. The internships do not offer relevant activities to acquire relevant skills. Besides it is not possible to practice the Dutch language as the Dutch people that work there only speak in dialect. From the five interviewed immigrants in an integration course aimed at education, health and the rising of Children only one immigrant has critique on the lessons. The critique is not addressed to the method but on the pace in which the material is learned. The immigrant thinks the pace is too slow.

The guide project is experienced differently by the six immigrants who participated in the project. Most interviewed immigrants find it a relevant track. The majority indicates they mainly practiced their language skills, did social activities and received practical support for instance with their

administration. Three out of six interviewed immigrants undertook activities to increase their number of contacts. In two of these tracks the wish was expressed by the immigrant. One of these immigrants retrieved voluntary work with help of the guide. The other immigrant decided not to join a sporting association as that would bring to many obligations. In the third track the guide proposed activities that could lead to social contacts, this active approach led to a limited increase in the bridging social capital of the immigrant. The immigrant does live in a flat with a Dutch student but did not join a sporting association.

In terms of Bourdieu the integration course is focussed in practice mainly on cultural capital. According to the immigrants this is especially aimed at developing language skills. The guide project is also aimed at cultural capital although in three of the six tracks the number of contacts of the immigrant increased. In practice social capital is also enhanced.

When the capital of immigrants who participated in the guide project and immigrants who did not participate in the guide project is compared it shows that both groups have a weak economic capital. One out of eleven interviewed immigrants has a job. This is an immigrant who did not participate in the guide project. Besides two immigrants have a self supporting household. One of them participated in the guide project the other one did not participate. The other eight immigrants depend on social support. The economic capital therefore is rather weak, but the economic capital of immigrants who did not participate in the guide project is a little stronger.

The cultural capital of the eleven interviewed immigrants differs a lot. None of the eleven immigrants speaks the language without mistakes but the level in which they master the language differs a lot. The educational level also differs. Some immigrants without a guide indicate they would like to practice the language with a Dutch person however they do not feel they have the time for it. Several of the six immigrants that participated in the guide project indicate that the track helped them to develop their language skills.

The social capital of the eleven interviewed immigrants also differs. Most immigrants have a limited network. They mostly have contacts with persons from their own cultural background. Most immigrants are not a member of an organisation or association and they do not join in social activities. The guide project contributed in two cases to increasing the number of contacts of an immigrant. For the other four immigrants who participated in the guide project the track did not contribute much to their social capital, although they do know where to turn to when they need help. In four cases the guide project did not really contribute to the development of bridging social capital.

Conclusion

In an answer on the research question one can say that the integration policy of the municipality of Enschede is drafted to adhere to legal demands as well as to improve participation of immigrants in society. To achieve this, the policy has two goals, to develop the language skills of immigrants as well as other skills during internships. Besides the formal policy aims at broadening the network of an immigrant with the internship and especially with the guide project. The guide project is exclusively offered to immigrants in social isolation. The municipality hopes that investing in language and other skills as well as broadening the network will lead to an activation of the immigrant and a better position on the social ladder with as ultimate goal a paid job. In the perspective of the capital concepts of Bourdieu (1989) this means that the municipality invests in cultural capital, skills and social capital, networks, which should lead to more social capital, citizenship, and economic capital, participation in the labour market. In practice however the contribution of the guide project to social capital can not always be seen. Besides only two immigrants who participated in the guide project participate more in society thanks to the project. For most immigrants participation in the guide project however has additional worth. This additional worth can be found in practicing the language but also the practical support. In the future this may lead to more participation. When the position of the immigrants is viewed on the participation ladder of the municipality of Enschede than immigrants in an integration track aimed at work have a higher position on this ladder as they are obliged to carry out voluntary work. The contribution of the guide project is seen less on the participation ladder as the additional worth of the guide project also focuses on elements which are less prominent in the participation ladder.

Reflection on theory

In a reflection on the used theoretical framework this research does not show a conversion of one concept of capital into another concept of capital. It does show that the investment of the guide project has lead to an improvement in the capital position of several immigrants. To find a conversion of one concept of capital into another concept of capital it is important to conduct supplementary research when the investment in capital through the integration course and the guide project is completed for a while. The investment in capital will have had time to convert into another concept of capital. Such a research using the concepts of Bourdieu (1989) will have additional worth, as it can indicate if a desired outcome of the investment is achieved.

As a result of the research findings some recommendations are given to the municipality of Enschede in the research report.

Samenvatting

In dit rapport wordt het inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede onderzocht en specifiek het loodsenproject. Het inburgeringsbeleid is gericht op het bevorderen van de maatschappelijke participatie van inburgeraars. Volgens de participatie visie dienen de inburgeraars de participatieladder te beklimmen en na afronding van het inburgeringstraject in ieder geval het niveau “burgerschap” te behalen en indien mogelijk het beoogde eindniveau “regulier werk”. Onder burgerschap verstaat de gemeente Enschede dat iemand zichzelf kan redden in de samenleving. Het eindniveau regulier werk behelst een betaalde baan. Het loodsenproject is in de zomer van 2008 gestart om inburgeraars te begeleiden. Hierdoor kan een inburgeraar zijn taal ontwikkelen, kennis nemen van de Enschedese samenleving en zijn netwerk uitbreiden. De gemeente Enschede hoopt hiermee een bijdrage te leveren aan de participatie van een inburgeraar.

Theoretisch kader

Volgens Bourdieu (1989) bepalen het economisch kapitaal, het cultureel kapitaal en het sociaal kapitaal de positie van een individu op de maatschappelijke ladder. Daarbij is volgens Bourdieu “*economisch kapitaal de wortel van alle andere soorten kapitaal*” (Bourdieu 1989:138). Onder economisch kapitaal verstaat Bourdieu (1989:122) de financiële middelen die iemand bezit evenals de onroerende en roerende goederen die een persoon in zijn bezit heeft. Het kan worden geïnstitutionaliseerd in eigendomsrechten. Onder cultureel kapitaal verstaat Bourdieu (1989:123) vaardigheden. Deze kunnen worden geïnstitutionaliseerd in een diploma. Sociaal kapitaal gaat over relaties en netwerken die iemand kan aanspreken (Bourdieu 1989:132). Putnam (2000) is een onderzoeker die zich heeft bezig gehouden met sociaal kapitaal. Hij onderscheidt bonding- en bridging sociaal kapitaal. Bonding sociaal kapitaal wordt gevormd door relaties met mensen binnen een zelfde groep. Bridging sociaal kapitaal bestaat uit relaties met mensen van buiten de eigen groep. Putnam geeft aan dat bonding sociaal kapitaal kan leiden tot steun in moeilijke tijden. Bridging sociaal kapitaal kan echter sneller leiden tot bijvoorbeeld werk omdat deze relaties van het individu zich in andere niches begeven dan het individu zelf (Putnam 2000). Ook Bourdieu geeft aan dat tussen de verschillende vormen van kapitaal conversie mogelijk is, waarbij het ene type kapitaal, zoals sociaal kapitaal, wordt omgezet in een ander type, zoals economisch kapitaal (Bourdieu 1989:138). Bourdieu geeft aan dat meer kapitaalbezit leidt tot een hogere plek op de maatschappelijke ladder (Bourdieu 1989).

Onderzoeksvraag

Het onderzoek wordt uitgevoerd vanuit dit raamwerk van Bourdieu. De centrale onderzoeksvraag in dit rapport is: *Met welke doelen heeft de gemeente Enschede het huidige inburgeringsbeleid en het loodsenproject opgesteld en wat is de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraars?*

Het onderzoek omvat drie deelstudies naar: 1. Het formele beleid 2. De uitvoering. 3. De ervaringen van de inburgeraars. Bij de laatste deelstudie wordt zowel gekeken naar inburgeraars die wel en inburgeraars die niet aan het loodsenproject hebben deelgenomen.

Methodologie

De eerste deelstudie bestaat uit een beschrijving van het formele beleid aan de hand van beleidsdocumenten aangevuld met interviews met drie beleidsadviseurs en de verantwoordelijke wethouder. De tweede deelstudie naar de uitvoering van het beleid is gebaseerd op enkele documenten en interviews met de teamleider en een consultant van de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie, een projectmedewerker loodsenproject van de welzijnsorganisatie die het loodsenproject uitvoert en vijf loodsen. In de derde deelstudie naar de ervaringen van de inburgeraars is eveneens gekozen voor een kwalitatieve onderzoekszet, omdat diepte-interviews een completer beeld geven van de ervaringen van inburgeraars dan de ingekaderde antwoordmogelijkheden van een survey onderzoek.

Om de analyse goed uit te kunnen voeren is het noodzakelijk om de drie kapitaalconcepten van Bourdieu te operationaliseren. Voor de gemeente Enschede is het wenselijk dat deze analyse vergelijkbaar is met eerder onderzoek naar inburgering in Enschede. Daarom worden de indicatoren van een eerder uitgevoerd kwantitatief onderzoek meegenomen als criteria in dit onderzoek. Die criteria worden aangevuld met indicatoren die Van Deth (2008) heeft geformuleerd om zowel de

structurele aspecten als de culturele aspecten van sociaal kapitaal te meten. Dit leidt er toe dat economisch kapitaal is geoperationaliseerd aan de hand van twee criteria. Cultureel kapitaal is geoperationaliseerd aan de hand van vijf criteria en sociaal kapitaal aan de hand van zeven criteria.

Het formele inburgeringsbeleid

Uit de analyse van het formele beleid blijkt dat de gemeente Enschede het belangrijk vindt dat al haar burgers participeren in de Enschedese samenleving. Onder participatie wordt arbeidsparticipatie verstaan, maar ook burgerschap. Burgerschap kan personen activeren om aan het werk te gaan en daarmee als opstap naar arbeidsparticipatie dienen (gemeente Enschede 2008c). Onder burgerschap wordt het zelfstandig kunnen functioneren op het gebied van werk, wonen, zorg, veiligheid, onderwijs en vrije tijdsbesteding verstaan, maar ook participatie in de Enschedese samenleving, zoals meedoen aan schoolactiviteiten en betrokken zijn bij sport of buurtactiviteiten (gemeente Enschede 2008b). De gemeente richt zich met burgerschap daarmee vooral op het meedoen aan activiteiten en het hebben van contacten. Arbeidsparticipatie is gericht op het hebben van een baan en daardoor de financiële middelen om onafhankelijk van de overheid te leven. Daarnaast levert een baan meestal ook nieuwe contacten op.

Om inburgeraars zo goed mogelijk te kunnen bedienen biedt de gemeente twee inburgeringstrajecten aan. Een traject gericht op onderwijs, gezondheid en opvoeding (OGO) en een traject gericht op arbeid. In het traject gericht op arbeid wordt gelijktijdig aan inburgering en (re)integratie in de arbeidsmarkt gewerkt.

De gemeente Enschede wil een inburgeraar na afronding van een inburgeringstraject in ieder geval het niveau burgerschap meegeven en het liefst een startkwalificatie naar werk. Daarvoor wil zij tijdens het inburgeringstraject het taalniveau van een inburgeraar verhogen en een inburgeraar activeren. Die activering moet er toe leiden dat een inburgeraar actief gaat participeren in de samenleving, met behoud van zijn eigen culturele achtergrond (gemeente Enschede 2008b).

Om na afronding van het inburgeringstraject een actieve burger met een taalniveau dat daarbij past af te leveren biedt de gemeente Enschede duale trajecten aan. Dat betekent dat naast de taal- en maatschappijlessen een stage wordt aangeboden. In de stage kunnen vaardigheden worden opgedaan, bijvoorbeeld relevante werkervaring. Daarnaast kan de taal in de praktijk worden geoefend. Bovendien wil de gemeente Enschede een inburgeraar een hoger taalniveau aanbieden dan minimaal wettelijk vereist is, zodat de inburgeraar meer kansen heeft in het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

Naast het inburgeringstraject is er sinds de zomer van 2008 een loodsenproject gestart dat als doel heeft om een inburgeraar te begeleiden en hem aan te zetten tot activering. Het traject is gericht op het opdoen van kennis van de stad Enschede en het verbreden van het netwerk, maar ook op het ontwikkelen van de taalvaardigheid.

Wanneer het gemeentelijk beleid wordt beschouwd in termen van Bourdieu dan blijkt dat de gemeente zich richt op het afleveren van een actieve burger die zichzelf kan redden, met andere woorden een burger die de drie soorten kapitaal bezit. Het inburgeringstraject richt zich vooral op de taalvaardigheid en andere kennis en vaardigheden die kunnen worden opgedaan in een stage. Deze kennis en vaardigheden zijn te duiden als cultureel kapitaal. Het inburgeringstraject richt zich daarom in eerste instantie vooral op het verbeteren van het cultureel kapitaal. De stage richt zich indirect ook op het opdoen van contacten met Nederlanders. In termen van Bourdieu richt de stage zich daarmee indirect ook op bridging sociaal kapitaal. Het loodsenproject richt zich op kennis van de stad, hetgeen kan worden gezien als cultureel kapitaal, omdat het gaat om kennis. Kennis is volgens Bourdieu een vorm van geïncorporeerd cultureel kapitaal. Daarnaast richt het zich op het verbreden van het netwerk van de inburgeraar, dat kan gezien worden als het vergroten van het sociaal kapitaal van de inburgeraar. Het ontwikkelen van de taalvaardigheid kan worden geschaard onder cultureel kapitaal. Het blijkt dat het beleid van de gemeente Enschede in termen van Bourdieu vooral stuurt op cultureel kapitaal en in het loodsenproject ook op sociaal kapitaal. De gemeente Enschede gaat er vanuit dat een investering in kennis, vaardigheden en netwerken kan leiden tot arbeidsparticipatie. Beschouwd in de termen van Bourdieu wordt er uit gegaan van een conversie van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal in meer sociaal kapitaal en economisch kapitaal.

De uitvoering van het beleid

De uitvoering van het inburgeringsbeleid is in handen van de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie Taal en Inburgering (T&I). De consultants van T&I roepen inburgeraars op, testen hen en plaatsen ze op een inburgeringstraject. De consultants zorgen ook voor de toewijzing van inburgeraars aan het loodsproject en het werven van vrijwilligers die als loods willen optreden.

De inburgeringstrajecten worden uitgevoerd door twee organisaties. Het OGO-traject wordt door een private onderwijsorganisatie uitgevoerd en het op arbeid gerichte inburgeringstraject door het gemeentelijke reïntegratiebedrijf. Het loodsproject wordt uitgevoerd door stichting Alifa, een welzijnsorganisatie met een vrijwilligerspunt.

De teamleider van T&I heeft afspraken met de consultants over te plaatsen aantallen inburgeraars op een inburgeringstraject en in het loodsproject. Met Alifa heeft T&I afspraken gemaakt over een vaste looptijd van het loodsproject. T&I ziet het inburgeringstraject als een traject dat aanstuurt op het verbeteren van de taalvaardigheid. Het loodsproject daarentegen ziet zij als een traject dat aanstuurt op de verbreding van het netwerk van de inburgeraar.

Alifa is binnen de gestelde kaders van loodsproject vrij in de inhoudelijke uitvoering van een loodsproject. Zij heeft alleen te maken met een procedurele controle vanuit T&I. Alifa heeft de verantwoordelijkheid voor de scholing van de vrijwilligers tot loods en de koppeling van inburgeraars en loods. De scholing wordt momenteel verzorgd door de Volksuniversiteit. Na de zomer van 2009 wil Alifa de terugkomdagen waarin loods ervaringen uitwisselen zelf organiseren. Dit wil zij doen om sneller te kunnen inspelen op informatie die naar boven komt. Bovendien wordt het cursusprogramma verkort, om de loods niet te demotiveren. In de cursus wordt aan de loods aangegeven dat zij in hun traject uit moeten gaan van de wensen van de inburgeraars. De rol van de loods is een dienstverlenende rol en geen hulpverlenende rol. De geïnterviewde projectmedewerker van Alifa verwoordt het als volgt: *“Een loods moet helpen met de handen op de rug.”* (projectmedewerker loodsproject Alifa 2009). Een loodsproject kan zich volgens Alifa zowel richten op taalontwikkeling en kennis van de samenleving als op verbreding van het netwerk. Dat laatste aspect zou eigenlijk in alle trajecten naar voren moeten komen volgens de projectmedewerker van Alifa, omdat het een overkoepelend doel van het loodsproject is (projectmedewerker loodsproject Alifa 2009).

De interviews met de loods laten zien dat zij de trajecten aangepast hebben aan de wensen van de inburgeraars. Veel trajecten zijn daarom gericht op het oefenen van de taal en het bieden van een helpende hand. Die helpende hand varieert van het vinden van woonruimte tot het helpen met de administratie en het bieden van een luisterend oor. Verschillende loods geven aan dat het moeilijk is om te sturen op het verbreden van het netwerk. De inburgeraars die zij begeleiden hebben meestal geen behoefte aan contact met nieuwe mensen, omdat de inburgeraars zich daar vaak te druk voor voelen. Terzijde kan nog opgemerkt worden dat er soms onvoorziene problemen voorkomen, waardoor het traject meer hulpverlenend wordt dan dienstverlenend.

Beschouwd in de termen van Bourdieu kan worden gesteld dat de visie op het achterliggende hoofddoel van het loodsproject verschilt. T&I ziet het inburgeringstraject als een traject dat voornamelijk stuurt op taalvaardigheden, kortom op cultureel kapitaal. Het loodsproject ziet zij als een project dat vooral is gericht op het verbreden van het netwerk van de inburgeraar. In termen van Bourdieu richt het loodsproject zich op het vergroten van het sociaal kapitaal van de inburgeraar. Daarbij ligt de focus op bridging sociaal kapitaal omdat het gaat om het verbreden van het netwerk naar contacten met een andere culturele achtergrond. Alifa ziet het loodsproject echter als een project dat zich zowel richt op het ontwikkelen van de taalvaardigheid als op het verbreden van het netwerk. Het accent verschilt per traject en de inburgeraar geeft zelf aan waar het accent komt te liggen. In termen van Bourdieu betekent dit dat een traject zowel op cultureel kapitaal als op –vooral bridging- sociaal kapitaal gericht kan zijn. De loods geven aan dat in de praktijk een loodsproject vaak gericht is op taalontwikkeling en een helpende hand, maar minder op het verbreden van het netwerk. In de praktijk richt het loodsproject zich in termen van Bourdieu vaak op cultureel kapitaal en minder op sociaal kapitaal, al wordt het bieden van een helpende hand door Putnam (2000) gezien als een verdienste van sociaal kapitaal. Deze verdienste beperkt zich echter vooral tot de periode waarin het traject loopt, al onderhouden sommige inburgeraars het contact met hun loods ook na afronding van het officiële traject.

De ervaringen van de inburgeraars

De interviews met de inburgeraars laten zien, dat zij het inburgeringstraject voornamelijk beschouwen als een mogelijkheid om de taal te leren. Dat komt overeen met de visie van T&I. In de ogen van verscheidene inburgeraars in het op arbeid gerichte inburgeringstraject is het leren van de taal nu niet optimaal geregeld. Verscheidene inburgeraars vinden de lesmethode onduidelijk. Ook het activeringselement van de stage wordt door meerdere inburgeraars in het op arbeid gerichte inburgeringstraject, als niet optimaal beoordeeld. Zij vinden dat de stage geen relevante werkzaamheden biedt en ook de taal niet goed geoefend kan worden, doordat de Nederlanders die er werken alleen Twents spreken. Van de vijf geïnterviewde inburgeraars in een OGO-traject is er maar één inburgeraar die kritiek heeft op de lessen. Die kritiek is niet gericht op de lesmethode maar op de snelheid waarmee de stof wordt behandeld. De inburgeraar vindt het te traag gaan.

De zes geïnterviewde inburgeraars met een loods hebben verschillende ervaringen met het loodsentraject. De meesten vonden het een relevant traject. Zij geven in meerderheid aan dat zij vooral de taal geoefend hebben, gezellige activiteiten hebben ondernomen en praktische hulp hebben gehad, bijvoorbeeld met de administratie. Bij drie van de zes loodsentrajecten is er gestuurd op het opdoen van contacten. In twee loodsentrajecten kwam deze wens vanuit de inburgeraar in het andere inburgeringstraject was het vooral het initiatief van de loods. In één traject waar de wens kwam vanuit de inburgeraar heeft het loodsentraject bijgedragen aan het vinden van vrijwilligerswerk. In het andere traject heeft de inburgeraar waar de inburgeraar de wens zelf had geuit heeft de inburgeraar toch afgezien van lidmaatschap van een vereniging. Hij vond het teveel verplichtingen met zich mee brengen. In het traject waar de inburgeraar de wens niet zelf heeft geuit, heeft het loodsentraject een beperkt bridging sociaal kapitaal opgeleverd. De inburgeraar woont op kamers in een flat met een Nederlandse student, maar heeft afgezien van lidmaatschap van een voetbalvereniging.

Beschouwd in termen van Bourdieu richt het inburgeringstraject zich in de praktijk voornamelijk op cultureel kapitaal. Het is volgens de inburgeraars voornamelijk gericht op taalvaardigheid. Het loodsentraject richt zich ook voornamelijk op cultureel kapitaal maar in drie van de zes trajecten is er ook sprake geweest van het verbreden van de contacten van de inburgeraar. Daarmee is er in de praktijk dus ook sprake van de bevordering van sociaal kapitaal.

Wanneer het kapitaal van de inburgeraars die een loodsentraject hebben gevolgd en de inburgeraars die geen begeleiding van een loods hebben gehad wordt vergeleken dan blijkt dat bij beide groepen het economisch kapitaal zwak is. Van de elf geïnterviewde inburgeraars heeft één een baan. Het gaat om een inburgeraar zonder loods. Daarnaast zijn er nog twee inburgeraars waarvan het huishouden economisch zelfstandig is. Eén van hen heeft de begeleiding van een loods de ander niet. De andere acht inburgeraars leven van een uitkering. Het economisch kapitaal is al met al niet sterk ontwikkeld, maar is iets sterker onder de inburgeraars die geen begeleiding van een loods hebben gehad dan onder inburgeraars die wel die begeleiding hebben gehad.

Het cultureel kapitaal van de elf geïnterviewde inburgeraars verschilt onderling sterk. Geen van de elf inburgeraars spreekt overigens vloeiend Nederlands. Ook het opleidingsniveau verschilt. Sommige inburgeraars zonder loods geven aan dat zij het prettig zouden vinden om de taal te kunnen oefenen met een Nederlander. Van de zes inburgeraars die begeleid zijn door een loods geven er verscheidene aan dat het project hen geholpen heeft om de taal beter te leren spreken.

Het sociaal kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars verschilt ook. De meeste inburgeraars hebben een vrij beperkt netwerk en/of hebben voornamelijk contact met mensen van dezelfde culturele achtergrond. De meeste inburgeraars zijn geen lid van een organisatie of vereniging en nemen geen deel aan maatschappelijke activiteiten. Voor twee inburgeraars heeft het loodsproject geholpen om het aantal contacten uit te breiden. Bij de andere vier inburgeraars met de begeleiding van een loods heeft het traject weinig sociaal kapitaal opgeleverd. Zij weten nu echter wel beter bij welke instanties zij terecht kunnen. In het loodsprojecten is er daarmee in vier trajecten uiteindelijk nauwelijks sprake geweest van de ontwikkeling van bridging sociaal kapitaal.

Conclusie

In antwoord op de onderzoeksvraag kan worden gesteld dat het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede is opgesteld met als doel om aan wettelijke eisen te voldoen en de participatie van inburgeraars te bevorderen. Om participatie te bevorderen heeft het formele beleid twee hoofddoelen, taalontwikkeling en het op doen van vaardigheden tijdens een stage. Beide aspecten

van cultureel kapitaal. Daarnaast stuurt het formele beleid op het verbreden van het netwerk van de inburgeraar, maar dan vooral in het loodsentract. Die sturing op sociaal kapitaal in het loodsentract wordt alleen aangeboden aan inburgeraars in een sociaal isolement. De gemeente Enschede hoopt dat deze sturing zorgt voor een activering van de inburgeraar en een stijging op de maatschappelijke ladder met als beoogd doel een betaalde baan. Beschouwd in de termen van Bourdieu investeert de gemeente Enschede in cultureel kapitaal en sociaal kapitaal met als doel een conversie in meer sociaal kapitaal en economisch kapitaal. In de uitvoering blijkt echter dat de bijdrage van het loodsentract aan het sociaal kapitaal van de inburgeraar niet altijd vast te stellen is. Daarnaast lijkt het er op dat slechts twee van de zes geïnterviewde inburgeraars met een loods meer zijn gaan participeren in de samenleving. De meeste inburgeraars die begeleid werden door een loods zien echter zeker een meerwaarde in het project. Deze meerwaarde ligt in het oefenen van de taal en een helpende hand. Het oefenen van de taal en de helpende hand zouden in de toekomst kunnen leiden tot een verbetering van de participatie van de inburgeraar. Wanneer naar de positie van de inburgeraars op de participatieladder van de gemeente Enschede wordt gekeken dan blijkt dat de inburgeraars in een op arbeid gericht inburgeringstraject hoger op de ladder staan doordat zij verplicht onbetaald werk verrichten. De bijdrage van het loodsentract is minder terug te zien in de verdeling op de participatieladder, dit komt mede doordat de meerwaarde zich ook op zaken richt die in de participatieladder niet worden gewaardeerd.

Reflectie op de theorie

Wanneer gereflecteerd wordt op de gebruikte theorie dan blijkt dat de conversie van kapitaal waar Bourdieu (1989) vanuit gaat nog niet terug te vinden is in dit onderzoek. Wel heeft de investering van het loodsentract voor sommige inburgeraars geleid tot een verbetering van hun kapitaalpositie. Voor het vinden van de conversie van een vorm van kapitaal in een andere vorm van kapitaal is het van belang om een bepaalde periode na afronding van het inburgeringstraject en loodsentract aanvullend onderzoek te verrichten. De investering in kapitaal heeft dan de tijd gehad om door te werken naar andere vormen van kapitaal. Een dergelijk later onderzoek vanuit het raamwerk van Bourdieu (1989) zal zeker een meerwaarde hebben, omdat dan kan worden aangegeven of de beoogde uitkomsten van de investering daadwerkelijk zijn behaald.

In het onderzoeksrapport worden naar aanleiding van de bevindingen van het onderzoek nog enkele aanbevelingen aan de gemeente Enschede gegeven.

Voorwoord

Ik heb met veel plezier gewerkt aan dit onderzoek naar de participatie van de Enschedese inburgeraars. Ik vond het onderwerp erg interessant en ik heb prettig gewerkt aan de opdracht. Dat is zeker te danken aan de fijne sfeer op mijn werkplek bij de gemeente Enschede en aan de prettige begeleiding die ik heb gehad van zowel mijn begeleiders van de Universiteit Twente als bij de gemeente Enschede. Daarom wil ik Jörgen Svensson, Peter Scholten en Ger Gankema, bedanken voor het doorploeteren van mijn stukken en de nuttige feedback. Het was heel prettig dat zij altijd snel reageerden op een vraag of nieuw stuk van mijn kant.

Daarnaast vond ik de interviews die ik voor dit onderzoek heb gehouden erg leuk om te doen. Ik heb veel verschillende, soms erg persoonlijke, verhalen gehoord. Verhalen die soms net weer een ander licht op het onderwerp lieten schijnen. Ik ben daarom alle respondenten erg dankbaar voor hun medewerking aan dit onderzoek. Frea de Haan en Nienke Simons ben ik dankbaar voor de hulp met het vinden van respondenten.

Nu was het opschrijven van alle vergaarde informatie niet mijn sterkste kant, dus ik ben Pieter Vernooij erg dankbaar voor het doorploeteren van mijn verslag op schrijffouten. Ook Koceri Akman en Nelleke van der Ploeg hebben allebei nog naar mijn verslag gekeken, bedankt voor de tips.

Enschede 23 augustus 2009,

Annemiek van der Velde

Inhoudsopgave

Summary	2
Samenvatting	7
Voorwoord	12
Inhoudsopgave	13
1. Inleiding	15
Achtergrond van het onderzoek	15
Doelstelling en relevantie van het onderzoek	17
Probleemstelling	17
2. Theoretisch kader	19
Economisch kapitaal	19
Cultureel kapitaal	19
Sociaal kapitaal	20
Uitwisselbaarheid van de drie kapitaalconcepten	21
Sociaal kapitaal verbreding	21
Literatuur over integratie	22
Samenvatting	24
3. Methodologie	26
Onderzoeksubject	26
Sleutelvariabelen	26
Onderzoeksopzet, dataverzameling en plan van analyse	27
Operationalisering	29
4. Het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede	32
Nationaal integratiebeleid	32
Lokaal integratiebeleid	32
Participatievisie	33
Nota integratie en burgerschap	34
Inburgeringsagenda	35
Het loodsenproject	37
Interpretatie van het landelijke en lokale beleid in termen van Bourdieu	38
Samenvatting van het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede	41
De beleidsadviseurs en de wethouder	42
De interpretatie van het beleid van de beleidsadviseurs en de wethouder in termen van Bourdieu	44
Conclusie formeel inburgeringsbeleid	44
5. De uitvoeringspraktijk	46
5.1 Inburgeringstrajecten	46
5.2 Het loodsenproject	48
Belangrijkste bevindingen over de uitvoeringspraktijk	54
Interpretatie met behulp van de kapitaalconcepten van Bourdieu (1989)	55

Conclusie uitvoering inburgeringsbeleid en het loodsenproject	57
6. Eerste ervaringen van inburgeraars	58
6.1. Inburgeraars met een loods	58
Motivatie om deel te nemen aan loodsentraject	59
Sturing op kapitaal in het loodsentraject	60
Kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars met een loods	61
Bijdrage loodsentraject aan participatie van de inburgeraar	67
6.2. Inburgeraars zonder een loods	68
Kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods	69
Bijdrage van het inburgeringstraject aan de participatie van de inburgeraar	74
Conclusie eerste ervaringen met het loodsenproject	76
7. Conclusie en aanbevelingen	78
Reflectie op de theorie en methodologie	81
Aanbevelingen	82
Literatuur	85
Bijlage I: Verantwoording indicatoren methodologisch hoofdstuk	88
Bijlage II: Achtergrond geïnterviewde inburgeraars	90
Inburgeraars met een loods	90
Inburgeraars zonder loods	91
Bijlage III: Vragenlijst wethouder	93
Bijlage IV: Vragenlijst beleidsadviseurs	94
Bijlage V: Vragenlijst teamleider Taal en Inburgering	95
Bijlage VI: Vragenlijst consulent Taal en Inburgering	96
Bijlage VII: Vragenlijst projectmedewerker loodsenproject Alifa	97
Bijlage VIII: Vragenlijst loodsen	98
Bijlage IX: Vragenlijst inburgeraars met loods	99
Bijlage X: Vragenlijst inburgeraars zonder loods	100

1. Inleiding

Participeert een inburgeraar sneller in de samenleving met behulp van een loods? Die vraag is relevant, omdat er bij het directoraat Wonen Wijken en Integratie vanuit wordt gegaan dat de begeleiding van een inburgeraar door een taalcoach de inburgeraar helpt om iemand sneller de taal te laten leren. Bij de gemeente Enschede wordt het taalcoachesproject uitgevoerd onder de naam loodsprojecten. In de rest van het verslag zal de term loodsproject worden gebruikt. Bij de gemeente Enschede (2008a) leeft de visie dat het om te integreren in een samenleving belangrijk is om daarin te participeren. Participeren betekent voor de gemeente Enschede dat iemand een baan heeft of een opleiding volgt, maar ook een plaats 'midden in de samenleving'¹. Om de kansen op een plaats midden in de samenleving en werk te vergroten biedt de gemeente Enschede sinds 2007 twee inburgeringstrajecten aan, zodat een inburgeraar in een zo geschikt mogelijk traject kan starten. Daarnaast is er in de zomer van 2008 ook een loodsproject gestart. Een vrijwilliger oefent met een inburgeraar de taal en laat hem tegelijkertijd kennis maken met de voorzieningen in de buurt.

Dit onderzoek wil daarom nagaan hoe inburgeraars participeren in de samenleving en welke bijdrage het genoemde loodsproject levert aan hun participatie. De structuur van het onderzoeksverslag bestaat uit een inleidend hoofdstuk een theoretisch kader en een methodologisch hoofdstuk, waarna het empirische onderzoek volgt dat uiteen valt in drie delen: 1. Het formele beleid 2. De uitvoering 3. Ervaringen van de inburgeraars. Vervolgens wordt er afgesloten met enkele conclusies en aanbevelingen.

Achtergrond van het onderzoek

De gemeente Enschede hanteert sinds 2007 een nieuwe aanpak ten aanzien van inburgeraars. In de Inburgeringsagenda van Enschede is te lezen dat inburgeringstrajecten worden gezien als een eerste fase van het op participatie gerichte beleid voor brede groepen burgers. De visie van de gemeente Enschede is dat inburgering, educatie en reïntegratie als vliegwiel kunnen dienen voor participatie. Dit omdat sociale vaardigheden en taalvaardigheden de basisvaardigheden zijn om te participeren in de samenleving (Gemeente Enschede 2008a).

De gemeente Enschede biedt daarom hulp bij het zoeken van geschikte woonruimte en een uitkering. Vervolgens worden inburgeraars passend bij hun situatie in een van de twee inburgeringstrajecten geplaatst. Een traject is gericht op arbeid en het andere traject is gericht op opvoeding, gezondheid & onderwijs. Sinds de zomer van 2008 biedt de gemeente Enschede daarnaast een loods aan. Deze loods is een vrijwilliger en biedt ongeveer een keer per week begeleiding aan de inburgeraar. Het streven is om in totaal 450 inburgeraars aan een loods te koppelen binnen een periode van ruim drie jaar (gesprek beleidsadviseur inburgering 05-12-2008).

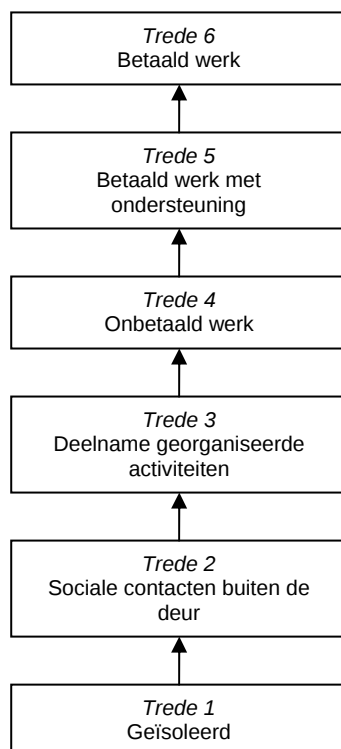
Het idee achter het loodsproject is dat maar weinig inburgeraars contacten hebben met andere inwoners van Enschede en zij bovendien vaak de weg nog niet kennen in de wijk en de stad. Het kennismaken met de Nederlandse taal en de voorzieningen in de buurt, lijken daarom belangrijk om de integratie te verbeteren.

Het project wordt uitgevoerd naar idee van het loodsproject van de stad Münster. Het is de bedoeling dat, gelijk aan het loodsproject in Münster, de loods de inburgeraar het maatschappelijke leven in loodst. Deze loods zal dan vervolgens, zodra de inburgeraar de basisvaardigheden bezit om zich te redden, "van boord stappen" om een andere inburgeraar te gaan coachen (gesprek beleidsadviseurs inburgering 10-11-2008). Het loodsproject is onderzocht in het kader van een gezamenlijk onderzoek van de Wilhelms Universiteit in Münster en de Universiteit Twente naar inburgering in Münster en Enschede. Dit onderzoek laat zien dat de aanpak ertoe geleid heeft dat meer nieuwkomers wonen in niet-gesegregeerde wijken. Het onderzoek heeft echter niet aan kunnen tonen dat dit een doorwerking had naar de sociaal-economische positie van de nieuwkomers (Seveker, Svensson, Thränhardt 2007). De beperkte looptijd van het onderzoek, slechts anderhalf jaar, kan hier van invloed op zijn. Volgens Bourdieu (1989) heeft het gebruik kunnen maken van een netwerk ten behoeve van de sociaal-economische positie namelijk vaak een lange aanlooptijd nodig.

¹ Het zich zelfstandig kunnen redden op sociaal gebied en bijvoorbeeld vrijwilligerswerk vallen onder die plek midden in de samenleving.

Het loodsenproject in Münster en het loodsenproject in Enschede zijn bedoeld om de integratie van inburgeraars te bevorderen. Het succes van integratie wordt in Enschede bepaald door verschillende factoren, onder andere burgerschap en economische zelfstandigheid. Integratie wordt namelijk vooral afgelezen aan de participatie van de nieuwkomer in het openbare leven en op de arbeidsmarkt. Participatie in het openbare leven wordt door de gemeente Enschede als burgerschap gezien en participatie op de arbeidsmarkt als economische zelfstandigheid. In de nota 'Integratie en burgerschap 2008' wordt aangegeven dat iemand geïntegreerd is wanneer die persoon zich kan redden op de gebieden wonen, werk, zorg, veiligheid, onderwijs en vrijetijdsbesteding. Daarnaast is het van belang dat de nieuwkomer participeert en zich thuis voelt in de Enschedese samenleving (2008b).

*Figuur 1.1: Participatie ladder
Bron: Gemeente Enschede 2009*

Die nadruk op participatie in zowel economisch opzicht, maar ook in sociaal maatschappelijk opzicht, wil Enschede bereiken door middel van de eerder genoemde inburgeringstrajecten. Die trajecten maken beiden gebruik van taallessen en stages. Met andere woorden, door de interventie van een inburgeringstraject wil de gemeente Enschede bereiken dat iemand kan participeren in de samenleving in sociaal maatschappelijk opzicht, maar ook in economisch opzicht. De mate waarin iemand deze sociaal maatschappelijke participatie en economische zelfstandigheid bezit, bepalen de positie die iemand inneemt op de participatieladder waar de gemeente Enschede mee werkt. Deze ladder heeft zes treden en is afgebeeld in figuur 1.1. Het is de bedoeling, dat iemand vanuit een geïsoleerd bestaan wordt geleid naar betaald werk via de volgende vier tussenstappen. Eerst worden contacten gestimuleerd en daarna de deelname aan georganiseerde activiteiten. Vervolgens moeten onbetaald (vrijwilligers)werk en betaald werk met ondersteuning zoals terugkeer en participatiebanen leiden tot uitstroom naar betaald werk.

Het begrip participatie is een vaag begrip, de participatieladder van de gemeente Enschede verduidelijkt wat zij onder participatie verstaan. Om onderzoek te doen naar participatie is het nodig om het participatie begrip nader te specificeren en te operationaliseren. In dit onderzoek gebeurt dat door gebruik te maken van de drie kapitaalbegrippen van Bourdieu (1989). Hij ziet de positie die een individu inneemt in de maatschappij ook als een positie op een bepaalde sport van een maatschappelijke ladder. Op welke sport van die maatschappelijke ladder het individu zich bevindt wordt volgens Bourdieu (1989) bepaald door de mate waarin het individu

drie vormen van kapitaal bezit. Het gaat dan om economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. Deze drie vormen van kapitaal kunnen de sociaal maatschappelijke participatie en de economische zelfstandigheid van een individu beïnvloeden en bepalen. De drie vormen van kapitaal geven namelijk respectievelijk de financiële middelen, de vaardigheden, en de contacten van een individu aan. Met die middelen, vaardigheden en contacten kan een individu zich redden in de maatschappij, omdat het kan voorzien in levensonderhoud en gebruik kan maken van contacten bij het functioneren in de maatschappij. De participatieladder van de gemeente Enschede richt zich duidelijk op contacten en werk en daarmee op sociaal kapitaal en economisch kapitaal. De drie kapitaalconcepten van Bourdieu (1989) vormen daarmee een relevant onderscheid voor dit onderzoek, omdat zij allereerst aan kunnen geven op welke plek op de participatieladder een inburgeraar staat. Daarnaast kunnen ze gebruikt worden omdat de sturing van het inburgeringsbeleid op deze vormen van kapitaal de latere participatie van de inburgeraar kan beïnvloeden. Het is dus relevant om te weten of de gemeente Enschede op bepaalde vormen van kapitaal stuur en of deze uiteindelijk ook in het bezit zijn van inburgeraars. Daarom zal in het theoretische hoofdstuk nader op de concepten van Bourdieu (1989) in worden gegaan.

Doelstelling en relevantie van het onderzoek

Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is het bepalen van de meerwaarde van het loodsproject voor de participatie van de inburgeraar. De gemeente Enschede geeft aan dat zij participatie in het openbare leven belangrijk vindt en wanneer het mogelijk is ook participatie in de arbeidsmarkt (gemeente Enschede 2008b). De participatievisie schaaft zowel burgerschap als arbeidsmarktparticipatie onder participatie. De visie is dus breder dan alleen arbeidsparticipatie (gemeente Enschede 2008c). Om de meerwaarde te bepalen worden de eerste ervaringen met het loodsproject onderzocht. Het is belangrijk om die ervaringen binnen het gemeentelijke beleid te kunnen plaatsen, omdat daarmee kan worden nagegaan of de eventuele participatie wordt verklaard door het beleid of wellicht door andere factoren. Het beschrijven van het formele inburgeringsbeleid en de beleidspraktijk zullen daarom de eerste twee stappen in dit onderzoek zijn. De eerste ervaringen met het project zullen worden gemeten in termen van economisch-, sociaal- en cultureel kapitaal. Het onderzoek wordt verricht door inburgeraars te vergelijken, die een inburgeringstraject volgen en daarnaast worden begeleid door een loods, met inburgeraars die een inburgeringstraject doorlopen en daarnaast niet worden begeleid door een loods. Hierdoor kan misschien een eerste indicatie worden gegeven hoe inburgeraars, die aan het loodsproject mee doen, worden gestimuleerd om te participeren.

Samengevat is het doel van dit onderzoek om na te gaan hoe het nieuwe beleid van de gemeente Enschede en de begeleiding van een loods, een bijdrage leveren aan de participatie van de inburgeraar.

Relevantie van het onderzoek

Dit onderzoek levert een kwalitatieve analyse van het formele inburgeringsbeleid en de beleidspraktijk van inburgering. Daarnaast omvat dit onderzoek de eerste ervaringen met het loodsproject. Daarmee kan dit onderzoek bijdragen aan verbetering van het beleid op dit gebied.

Probleemstelling

De gemeente Enschede hanteert een vernieuwend integratiebeleid sinds januari 2007. Dit beleid is tot stand gekomen naar aanleiding van de nieuwe wet inburgering. Deze wet heeft inburgering een meer verplichtend karakter gegeven. Het landelijke integratiebeleid heeft zich vanaf de jaren '90 vooral gericht op (arbeids)participatie van inburgeraars in de samenleving (Holzhacker & Scholten 2009). Door taallessen aan te bieden en kennis van de samenleving te doceren was het de bedoeling dat een inburgeraar zich beter zou kunnen redden in de maatschappij. In het beleid van de gemeente Enschede wordt gebruik gemaakt van duale trajecten waarin naast taallessen ook stages worden aangeboden om de taal te oefenen en werkvaardigheden op te doen. Sinds de zomer van 2008 kan dit eventueel worden aangevuld met een loods. Het is de bedoeling dat deze aanpak een verbeterde inburgering oplevert, gemeten in economische en sociaal maatschappelijke participatie in de samenleving. Het gaat dan om burgerschap en arbeidsparticipatie. Het Deltaplan inburgering, dat door minister Vogelaar is toegevoegd aan de wet inburgering, gaat er ook vanuit dat het leren van de taal geen nut heeft als de taal niet geoefend wordt in de praktijk (Ministerie van VROM brief 2008). Aangezien in de gemeente Enschede niet alle inburgeraars deelnemen aan een loodsentraject, is het mogelijk om te onderzoeken of begeleiding van een inburgeraar door een loods leidt tot meer participatie van de inburgeraar in de samenleving. Die participatie is het speerpunt van het nieuwe gemeentelijke beleid, daarom is het interessant om te evalueren of die participatie in de praktijk ook bij inburgeraars waar te nemen is. Daarnaast is het interessant om te weten of participatie van een inburgeraar te danken is aan het beleid. Een analyse van het formele beleid maar ook de beleidspraktijk is daarom van belang. De beleidsliteratuur geeft namelijk aan dat er vaak nog enkele aanpassingen aan het beleid worden gemaakt tussen het formele beleid en de beleidspraktijk zodat het beleid optimaal kan worden uitgevoerd (De Graaf & Hoppe 1996). Deze nadruk op participatie en de effecten van het beleid daarop leidt tot de formulering van de volgende onderzoeksvraag:

Met welke doelen heeft de gemeente Enschede het huidige inburgeringsbeleid en het loodsenproject opgesteld en wat is de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraars?

Deze vraag kan worden onderverdeeld in de volgende vragen:

- 1. Wat is het huidige formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede en wat is de achtergrond van het loodsenproject?*
- 2. Op welke wijze wordt het inburgeringsbeleid en het loodsenproject uitgevoerd in de praktijk?*
- 3. In welke mate draagt het loodsenproject bij aan de participatie van de inburgeraar volgens de inburgeraar?*

2. Theoretisch kader

Zoals gezegd in de inleiding is participatie een belangrijk begrip binnen inburgering. Een individu moet participeren in de maatschappij om zichzelf te redden. Volgens Bourdieu (1986 in Bourdieu en Wacquant 1992) hangt de mate van zelfredzaamheid van het individu binnen de maatschappij af van de hoeveelheid kapitaal die het individu bezit. Bourdieu (1989) onderscheidt daarbij drie soorten kapitaal: economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. De mate waarin een individu deze vormen van kapitaal bezit, geeft aan waar het individu zich op de maatschappelijke ladder bevindt. Hoe meer verschillende vormen van kapitaal een individu bezit, hoe beter een individu zich kan redden in de maatschappij. Dit komt doordat de verschillende soorten kapitaal elkaar zouden kunnen versterken. In deze theoretische verkenning zal dan ook eerst geconcentreerd worden op de theorie van Bourdieu (1989). Het concept sociaal kapitaal zal meer uitgebreid worden besproken dan de twee andere concepten aangezien in de literatuur veel aandacht wordt besteed aan dit concept waardoor er meerdere definities bestaan. Een uitgebreide beschrijving van sociaal kapitaal draagt bij aan een heldere definitie van het concept.

Economisch kapitaal

Van oudsher wordt het begrip economisch kapitaal gebruikt in relatie tot productiemiddelen. De socioloog Bourdieu vindt dit gebruik echter te eng (Bourdieu 1989:121). Bourdieu geeft een ruime definitie waarmee hij mensen en samenlevingen beschrijft en niet louter bedrijvigheid. Wel gaat zijn definitie ook over middelen die omzetbaar zijn in geld. Volgens Bourdieu is: "*economisch kapitaal de wortel van alle andere soorten kapitaal*" (Bourdieu 1989:138). Economisch kapitaal kan volgens hem wanneer gekeken wordt naar individuen, gezien worden als "*opgehoopte arbeid die individuele actoren exclusief kunnen verwerven*" (Bourdieu 1989:122). Deze heeft enige tijd nodig om omgezet te worden in potentieel vermogen om winst te produceren (Bourdieu 1989:122). Voorbeelden van economisch kapitaal zijn arbeid, maar ook de roerende en onroerende goederen die een individu bezit. Economisch kapitaal kan bijvoorbeeld worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van eigendomsrechten (Bourdieu 1989:122).

De definitie en het belang van economisch kapitaal wordt in de literatuur over de genoemde kapitaalconcepten vaak evident geacht. Zo ook door Scheepers en Janssen (2001) al geven zij wel aan dat als indicator voor economisch kapitaal vaak het inkomen en de beroepsgroep kunnen worden gebruikt. Ook Wilson (2002) besteedt geen aandacht aan het begrip zelf, maar operationaliseert economisch kapitaal eveneens met de indicator inkomen.

De literatuur gaat er in het algemeen vanuit dat economisch kapitaal vanzelfsprekend nastrevenswaardig is. Vaak wordt dan ook aangegeven hoe cultureel kapitaal en sociaal kapitaal tot economisch kapitaal kunnen leiden (bijvoorbeeld: Scheepers, Janssen 2001; Stolle 1999; Rusinovic 2007). Ook Bourdieu gaat er vanuit, dat cultureel kapitaal en sociaal kapitaal bij kunnen dragen aan het economisch kapitaal van een individu en daarom een investering waard is. Die nadruk op economisch kapitaal kan worden verklaard doordat economisch kapitaal van oudsher een concept is waarlangs groepen binnen de samenlevingen worden geclassificeerd. Karl Marx bijvoorbeeld classificeerde de samenleving al in deelgroepen van bourgeoisie en proletariaat, een scheiding vooral op basis van economisch kapitaal. Bourdieu (1989) gaat er vanuit dat hoe meer economisch kapitaal een individu bezit, hoe beter een individu zichzelf en zijn naasten kan redden en hoe hoger de plek op de maatschappelijke ladder. Deze zelfstandigheid is nastrevenswaardig en kan leiden tot een steeds hogere mate van kwaliteit van leven.

Cultureel kapitaal

Cultureel kapitaal gaat niet om economische goederen maar om kennis en gebruiken, het kan bijvoorbeeld worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van onderwijskwalificaties (Bourdieu 1989:123). Daarnaast kan cultureel kapitaal geïnstitutionaliseerd zijn in titels. Een adellijke titel geeft bijvoorbeeld van oudsher bepaalde normen, waarden en gebruiken weer die worden overgegeven van generatie op generatie.

Bourdieu geeft het verschil tussen economisch kapitaal en cultureel kapitaal aan met een voorbeeld. Hij stelt dat het bezitten van machines kan worden gezien als het bezitten van economisch kapitaal, maar het toe-eigenen en gebruik van deze machines gebeurt doordat iemand beschikt over

geïncorporeerd cultureel kapitaal (Bourdieu 1989:129). Geïncorporeerd kapitaal betekent volgens Bourdieu (1989:128) dat het kapitaal een eigenschap van een persoon is geworden. Dat geïncorporeerde persoonlijke kapitaal kan anders dan geld niet direct worden overgedragen als gift of erfenis. Een adellijke titel zou wat dat betreft samen moeten gaan met kennisoverdracht, aangezien het geïncorporeerde kapitaal niet automatisch kan worden mee gegeven.

Om cultureel kapitaal te verwerven is volgens Bourdieu (1989:125) tijd nodig waarin men inkomen misloopt. De tijd die wordt gestoken in scholing kan namelijk niet worden gebruikt om inkomen te genereren. Een investering in cultureel kapitaal kan daarmee alleen op de lange termijn worden verzilverd in financiële middelen. Dat komt naar voren in het institutionaliseren van cultureel kapitaal in bijvoorbeeld titels en diploma's. Deze titels en diploma's geven aan, dat de drager ervan aan sociaal aanvaarde, stabiele en wettelijk gegarandeerde culturele waarden voldoet. Daarmee brengt het diploma een duidelijk verschil aan tussen statutair erkende en beschermde competenties, zoals een gecertificeerde opleiding deze garandeert en cultureel kapitaal dat zich zelf voortdurend waar moet maken. De vaststelling van competenties door middel van diploma's maakt het mogelijk om wisselkoersen tussen cultureel en economisch kapitaal op te stellen. Een diploma verbindt namelijk een monetaire waarde aan een gegeven hoeveelheid competenties, doordat de waarde waarvoor de titel ingezet kan worden op de arbeidsmarkt ongeveer² bekend is. Deze waarde kan aan inflatie onderhevig zijn als er geen schaarste meer bestaat voor een bepaalde competentie die het diploma garandeert (Bourdieu in Pels 1989). Bourdieu (1989:130) geeft aan dat een investering in een opleiding geen zin heeft als niet duidelijk is wat de waarde van deze opleiding is. Een gebruikelijke indicator voor cultureel kapitaal is volgens deze socioloog het opleidingsniveau, aangezien dit begrip op een duidelijk meetbare manier aangeeft over welke competenties een individu beschikt.

Sociaal kapitaal

Bourdieu (1989) kwam in de tweede helft van de jaren tachtig met de term sociaal kapitaal en wordt vaak gezien als een van de eersten die zich hiermee bezig heeft gehouden. Volgens Halpern (2005) is de term al in 1916 voor het eerst gebruikt door Hanifan (1916:130 in Halpern 2005). Die leek er voornamelijk de informele sociale normen in het dagelijkse leven mee te bedoelen. Bourdieu heeft vervolgens de nadruk gelegd op de materiële voordelen die een individu kan verkrijgen via zijn sociale netwerk (Halpern 2005). Sociaal kapitaal is volgens Bourdieu (1989) "*het geheel van bestaande of potentiële hulpbronnen*" (Bourdieu 1989:132). Die hulpbronnen vloeien voort uit een duurzaam netwerk, want een individu kan via het netwerk toegang krijgen tot de hulpbronnen van andere individuen. Het netwerk kan meer of minder geïnstitutionaliseerd zijn en bestaat uit relaties van onderlinge bekendheid en erkentelijkheid. Het netwerk geeft al haar leden de ruggensteun van het collectieve kapitaal bezit. In de woorden van Pels is een netwerk: '*Een 'geloofsfabriek' die hen (individuen die behoren tot het netwerk) in de ruime zin des woords kredietwaardig maakt*' (Bourdieu in Pels 1989:132). Daarmee hangt het volume van sociaal kapitaal van een individu af van:

1. De grootte van het netwerk
2. De relaties die effectief kunnen worden gemobiliseerd
3. De hoeveelheid economisch en cultureel kapitaal die ieder van de individuen in particulier bezit heeft.

Bourdieu (1989:135) geeft echter aan dat het sociaal kapitaal van een individu niet kan worden gereduceerd tot het economisch- en cultureel kapitaal dat in het bezit is van die specifieke individu of zelfs van alle individuen waar het individu mee in verbinding staat. Dit komt doordat sociaal kapitaal afhankelijk is van de relaties van een individu en is gebaseerd op ruil. Ruil veronderstelt een minimum aan 'objectieve homogeniteit' (gezamenlijke kenmerken die de individuen bindt) zodat er herkenning en wederzijdse erkentelijkheid ontstaat op basis waarvan een individu de ruil aan wil gaan.

Daarnaast geeft Bourdieu (1989) aan dat het relatienetwerk geen natuurlijk gegeven is. Volgens hem is het een product van individuele of collectieve investeringsstrategieën. Deze strategieën zijn bewust of onbewust gericht op het creëren of het onderhouden van sociale relaties. Die relaties zijn op de korte of lange termijn bruikbaar. Het onderhouden van sociale relaties brengt echter duurzame verplichtingen met zich mee, omdat de wederzijdse erkentelijkheid voortdurend moet worden bevestigd. Het onderhouden van relaties vraagt daarmee tijd en energie die kan worden gezien als

² Het is in de praktijk echter niet zo dat er tegenover een diploma een vast bedrag aan loon bestaat, in die zin is de garantie niet hard. Een voorbeeld hiervan is, dat van twee studenten met beiden diploma X, de één kan werken bij instelling A voor een loon Y terwijl de ander bij bedrijf B een loon Z verdient, dat beduidend hoger ligt.

arbeid waarvoor men niet direct monetair wordt beloond (Bourdieu 1989). Op de lange termijn kan de investering echter worden omgezet. Deze investering loont omdat door de ruggensteun van het netwerk het sociaal kapitaal een vermenigvuldigingseffect heeft op het kapitaal van een individu. Een individu kan namelijk profiteren van het kapitaal van zijn relaties. Daarmee kan sociaal kapitaal volgens Bourdieu (1989) leiden tot meer economisch kapitaal want zo kan het hebben van bepaalde relaties binnen een netwerk bijvoorbeeld de kans op een baan vergroten (Bourdieu in Pels 1989:138). Daarnaast is het sociaal kapitaal dat voortvloeit uit een bepaalde connectie groter wanneer de connectie meer kapitaal heeft (Bourdieu in Pels 1989).

Uitwisselbaarheid van de drie kapitaalconcepten

De drie concepten van kapitaal kunnen elkaar versterken. Bourdieu (1989:138) laat zien dat cultureel kapitaal in de vorm van vaardigheden vaak nodig is om economisch kapitaal in de vorm van productiemiddelen te gebruiken. Daarnaast is in Nederland de geïnstitutionaliseerde vorm van cultureelkapitaal, het diploma, vaak noodzakelijk om een baan te verkrijgen. Daarmee lijkt het erop dat een investering in cultureel kapitaal haast noodzakelijk is om individueel economisch kapitaal te verkrijgen. Aan de andere kant worden vaardigheden natuurlijk ook in de praktijk aangeleerd, waardoor het hebben van een baan het culturele kapitaal versterkt. Met andere woorden cultureel kapitaal en economisch kapitaal lijken interdependent te zijn.

De relatie tussen sociaal kapitaal en economische kapitaal is in 1973 al aangegeven door Granovetter. Het hebben van een netwerk kan contacten opleveren die leiden tot een baan en daarmee tot economisch kapitaal. Vooral contacten met mensen buiten de eigen groep zijn hiervoor van belang omdat zij extra contacten kunnen aanboren. Aan de andere kant leidt een baan weer tot nieuwe contacten, waarmee ook deze relatie interdependent lijkt te zijn.

Een relatie tussen cultureel kapitaal en sociaal kapitaal bestaat ook. Om contacten te kunnen opbouwen is het belangrijk om goede taalvaardigheden te bezitten. Taalvaardigheden zijn een vereiste om contact te kunnen maken. Naast taalvaardigheden zijn ook andere vaardigheden van belang om contacten te kunnen onderhouden en de wederzijdse erkentelijkheid te behouden. Aan de andere kant kan het verkeren in een netwerk bepaalde vaardigheden ook versterken.

Door de interdependentie tussen de verschillende vormen van kapitaal kan er een versterkende werking ontstaan waarbij de ene vorm van kapitaal leidt tot meer kapitaal van een andere vorm. Daardoor kan het interessant zijn om te investeren in bepaalde vormen van kapitaal om andere vormen van kapitaal te bereiken en hoger op de maatschappelijke ladder te komen.

Sociaal kapitaal verbreding

Behalve Bourdieu (1989) hebben ook vele andere onderzoekers zich bezig gehouden met het concept sociaal kapitaal. Het is belangrijk het werk van deze onderzoekers ook te bespreken omdat dit het begrip van sociaal kapitaal kan specificeren.

Robert Putnam is een bekende onderzoeker op het gebied van sociaal kapitaal. Hij kijkt sociaal kapitaal vanuit een collectivistisch perspectief. Dit is een duidelijk verschillend perspectief ten opzichte van Bourdieu (1989) die het concept individualistisch benadert. In de definitie van Putnam moeten netwerken en normen worden gecombineerd. Volgens hem verwijst sociaal kapitaal naar de drie volgende concepten (Putnam 1993:167):

1. Participatie in sociale netwerken.
2. Vertrouwen van het individu in anderen.
3. De standaarden die in de samenleving gelden vanuit het perspectief van het individu

Putnam (1993) geeft aan dat sociale normen en netwerken worden versterkt als zij veel worden gebruikt. Als zij echter weinig worden gebruikt dan verminderd de kracht van het netwerk en de normen daarmee ook. Bourdieu (1989) gaf ook al aan dat wederzijdse erkentelijkheid nodig is voor ruil maar Putnam (1993) benadrukt de rol van het vertrouwen in een netwerk. In tegenstelling tot Bourdieu (1989) ziet Putnam (1993) sociaal kapitaal duidelijk als een collectief goed. Zijn stelling is dat niemand er in wil investeren omdat het niet altijd duidelijk is of de investering zich uit zal betalen. Aangezien dat afhangt van de andere personen in het netwerk. Zijn zij bijvoorbeeld het vertrouwen wel waard? Volgens Putnam (1993) ontwikkelt sociaal kapitaal zich daarom vaak als een bijproduct van andere sociale activiteiten.

De literatuur over sociaal kapitaal benadrukt vaak de positieve effecten zoals onderlinge steun, samenwerking, vertrouwen en effectieve instituties. Warren definieert sociaal kapitaal daarom als *“een individuele investering in sociale relaties die als bewuste of onbewuste consequentie heeft dat collectieve acties kunnen worden ondernomen die meer bereiken dan een individu alleen zou bereiken”* (Warren 2008:125). Sociaal kapitaal kan echter ook leiden tot voor de samenleving negatieve effecten zoals corruptie, etnische ongelijkheid en sektevorming. Daarom is het volgens Putnam (2000) van belang om na te gaan hoe de positieve effecten van sociaal kapitaal kunnen worden gemaximaliseerd en de negatieve effecten kunnen worden geminimaliseerd. Daarbij is het onderscheid tussen twee functies van sociaal kapitaal, *bonding* en *bridging*, van belang (Putnam 2000). Bonding wordt door Putnam (2000) ook wel aangeduid als de interne functie van sociaal kapitaal. Deze vorm zorgt voor het versterken van een exclusieve identiteit van een homogene groep en vergroot daarmee de verschillen met andere groepen. Bonding sociaal kapitaal zorgt er voor dat er vertrouwen ontstaat tussen de mensen binnen de eigen groep. Die sterke banden binnen de eigen groep leiden vooral tot solidariteit. Daarmee vergroot een bonding-netwerk de kans op steun in tijden van bijvoorbeeld ziekte maar kan het ook leiden tot financiële hulp voor startende ondernemers (Putnam 2000). Bridging leidt aan de andere kant tot vertrouwen tussen vreemden in een maatschappij en wordt door Putnam (2000) ook wel de externe functie van sociaal kapitaal genoemd. Bridging is naar buiten gericht en hierdoor gevormde netwerken bevatten vaak een heterogene groep mensen die uit allerlei sociale lagen van de bevolking komen. Deze banden zijn vaak minder sterk (Granovetter 1973 in Putnam 2000) maar positief voor het vinden van een baan omdat de mensen van het netwerk zich in verschillende niches begeven. Putnam (2000) geeft aan dat een te veel aan bonding er voor kan zorgen, dat er juist een gebrek aan vertrouwen ontstaat tussen vreemden. In dat geval wordt er weinig gebruid, waardoor bijvoorbeeld sektevorming kan ontstaan.

Volgens Warren (2008) hebben netwerken die gebaseerd zijn op een specifiek vertrouwen en wederzijdse erkentelijkheid meer potentie om negatieve neveneffecten te creëren voor mensen die geen lid zijn van het netwerk dan netwerken die op een meer algemeen vertrouwen en wederzijdse erkentelijkheid zijn gestoeld. In termen van Putnam hebben bonding netwerken meer potentie om negatieve neveneffecten te creëren dan bridging netwerken. Negatieve neveneffecten kunnen worden geminimaliseerd als de distributie van hulpbronnen in een samenleving zo plaatsvindt dat individuen die potentieel last zullen hebben van de negatieve neveneffecten, de hulpbronnen hebben om deze effecten af te wenden. Een democratische distributie van hulpbronnen vermindert volgens Warren dan ook de kans dat sociaal kapitaal als slecht wordt ervaren.

Wanneer de waarschuwingen van Putnam en Warren worden samengevoegd dan blijkt dat het belangrijk is dat er in een samenleving bridging-netwerken bestaan waarbij de hulpbronnen binnen die samenleving op een democratische wijze worden gedistribueerd. Daardoor worden concepten als liberalisme en gelijkheid niet geschaad en wordt de kans op corruptie, sekte vorming en etnische ongelijkheid geminimaliseerd.

Het meest belangrijke positieve effect van sociaal kapitaal voor de samenleving is volgens Putnam (2000) vooral dat er onderling vertrouwen bestaat waardoor collectieve problemen gemakkelijker worden opgelost. Door het onderlinge vertrouwen verlopen processen vlotter waardoor gemeenschappen sneller vooruit komen en er meer in het gemeenschappelijke belang wordt gehandeld. Hiermee verbetert sociaal kapitaal het leven van individuen (Putnam 2000). Bourdieu (1989) wijst vooral op de individuele voordelen van sociaal kapitaal. Zoals gezegd kan in zijn visie een individu sociaal kapitaal om zijn eigen economisch kapitaal en cultureel kapitaal te vergroten, waardoor hij hoger op de maatschappelijke ladder komt te staan en zich zelf beter kan redden. Beide auteurs geven aan dat zij vooral de voordelen zien van sociaal kapitaal voor het individu dan wel voor het collectief.

Literatuur over integratie

De drie vormen van kapitaal geven volgens Bourdieu (1989) aan waar iemand zich op de maatschappelijke ladder bevindt, hoe meer kapitaal hoe hoger op de ladder. In de literatuur over integratie wordt de invalshoek van de drie kapitaalconcepten van Bourdieu (1989) niet vaak gebruikt terwijl deze studies vaak wel kijken naar de maatschappelijke positie van de inburgeraar. Hieronder worden de auteurs Dagevos en Esser besproken die beiden onderzoek hebben gedaan naar integratie. Hun onderzoek wordt door de lens van de drie kapitaalconcepten bekeken.

Dagevos heeft in 2001 voor de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsadvies (WRR) een onderzoek uitgevoerd naar integratie. Daarin deelt hij integratie in naar twee dimensies, te weten structurele - en sociaal-culturele integratie. Met deze dimensies legt Dagevos ook de nadruk op verschillende manieren van participatie. Structurele integratie beschrijft de deelname van etnische minderheden in kerninstituten als onderwijs en arbeid (een combinatie van cultureel kapitaal en economisch kapitaal). De dimensie sociaal-culturele integratie omvat het contactenpatroon van etnische minderheden, normen, waarden en de taal (een combinatie van sociaal kapitaal en cultureel kapitaal). Het onderlinge verband, dat tussen de drie vormen van kapitaal blijkt te bestaan, komt ook naar voren tussen structurele en sociaal culturele integratie. De causaliteit van het onderlinge verband is echter volgens Dagevos moeilijk te achterhalen. Aspecten die de kansen op de arbeidsmarkt bevorderen zijn, het onderhouden van contacten met autochtonen, het hebben van opvattingen die min of meer overeen komen met de heersende normen en waarden, voor zover die vastgesteld kunnen worden, en het beheersen van de Nederlandse taal. Aan de andere kant leidt het hebben van een baan ertoe, dat de contacten met autochtonen toenemen, evenals de beheersing van de Nederlandse taal. Daarmee kunnen waarden oriëntaties ook veranderen (Dagevos 2001). Doordat de relatie tussen structurele integratie en sociaal culturele integratie beide kanten op werkt concludeert Dagevos (2001) dat de beide dimensies van integratie hand in hand gaan en elkaar versterken, evenals de drie vormen van kapitaal elkaar versterken. Het onderscheid in drie vormen van kapitaal geeft echter nog iets meer gespecificeerd aan waarop precies wordt gestuurd.

In het onderzoek van Dagevos komt naar voren dat opleidingsniveau belangrijk is voor integratie. Dit begrip vertoont een duidelijke samenhang met zowel de structurele integratie als de sociaal-culturele integratie. Daarnaast heeft het opleidingsniveau invloed op het tempo en de mate waarin geïntegreerd wordt.

Een andere auteur op het gebied van integratie die de nadruk legt op participatie in verschillende maatschappelijke terreinen is Esser (2003). Hij onderscheidt vier terreinen van integratie die elkaar opvolgen en die afgebeeld zijn in tabel 2.1.

Tabel 2.1: Fases van integratie Esser 2003

Fase	Inhoud term
Culturation	Het opdoen van voldoende kennis en vaardigheden om deel te kunnen nemen aan de samenleving
Positioning	De positie die wordt verworven op structurele maatschappelijke terreinen.
Interaction	Het aangaan van informele en formele sociale relaties
Identification	Het onderdeel voelen van de omgeving en de verhouding van het individu ten opzichte van deze omgeving

Esser (2003) geeft met deze indeling in fases aan dat cultureel kapitaal (opdoen van kennis en vaardigheden) leidt tot sociaal kapitaal (positioning en interaction) en eventueel economisch kapitaal (positioning). Evenals Dagevos (2001) geeft Esser (2003) aan dat deze fases onderling verweven en interdependent zijn. Zo is taalbeheersing bevorderlijk voor het vinden van een baan en is het hebben van een baan bevorderlijk voor de taalbeheersing. Esser (2003) richt zich voornamelijk op die taalbeheersing waarbij hij aangeeft dat een taalcursus niet voldoende is maar er sprake moet zijn van interetnisch contact. Volgens Esser (2003) zal een succesvolle positionering van migranten in belangrijke maatschappelijke terreinen leiden tot meer contacten tussen autochtonen en allochtonen. Daarmee zal de kans vergroten dat allochtonen de geldende principes in de samenleving overnemen, ook die van individuele vrijheid en de democratische rechtsstaat, omdat juist die rechtstaat het mogelijk maakt om traditionele culturele gewoonten en voorkeuren te bewaren (Esser 2003). Hiermee wordt eigenlijk gezegd, dat door bridging (contacten met autochtonen) wordt gezien dat bonding (traditionele gewoonten) mogelijk is.

Het belang van interetnisch contact, dat Esser benadrukt, wordt sinds de eeuwwisseling meer en meer besproken (o.a. Bovens, Trappenburg 2004). Door interetnisch contact wordt de kennis van de taal in de praktijk gebracht. Dit contact stimuleert de verdere integratie. Interetnisch contact kan daarmee

worden gezien als een vorm van bridging sociaal kapitaal, aangezien het de netwerken van inburgeraars verbindt met mensen van buiten de eigen groep.

De literatuur geeft aan dat projecten gericht op het bevorderen van interetnisch contact niet altijd het gewenste effect bereiken (o.a. SCP 2007, Bovens & Trappenburg 2004). Zo laat een uitgebreid onderzoek van het SCP uit 2007 zien dat van alle onderzochte buurt projecten om interetnisch contact in de vrije tijd te faciliteren, vele projecten een teleurstellend resultaat opleverden. Dat waren vooral de eenmalige projecten gericht op interculturele ontmoetingen zoals buurtfeesten. Het is belangrijk dat na een ontmoeting mensen elkaar leren kennen. Pas daarna kan er op een basis van gemeenschappelijke interesse blijvend contact worden opgebouwd (Bovens & Trappenburg 2004).

Tot deze conclusie komt ook het SCP (2007). Dit bureau heeft alle interventies gecategoriseerd op basis van vier sporten van een bindingsladder. Van deze ladder is sport 1 gericht op *het ontmoeten*, sport 2 op *het leren kennen*, sport 3 op *het samenwerken* en sport 4 op *het elkaar ondersteunen*. Daarnaast heeft dit bureau interventies opgedeeld in etnische en algemene interventies. Bij etnische interventies vormt de culturele of religieuze achtergrond van minderheden het aangrijpingspunt om bevolkingsgroepen bijeen te brengen. Het kennismaken met etnische en culturele verscheidenheid staat voorop. Bij algemene interventies is het de bedoeling om contacten te bevorderen door mensen aan te spreken op hun specifieke rol bijvoorbeeld als ouder, buurtbewoner of sporter. Het aangaan van een relatie is daarbij voor beide partijen profijtelijk zonder dat het primair gaat om thema's als integratie of de multiculturele samenleving. Het lijkt er volgens het SCP (2007) op dat projecten die sturen op "ontmoeten om het ontmoeten", zoals een buurtfeest, vaak moeizaam verlopen terwijl projecten gebaseerd op een gemeenschappelijke interesse beter verlopen. Daarnaast zijn projecten gericht op ontmoetingen vaak eenmalig waardoor geen blijvend effect wordt bereikt. Projecten die zich richten op meermalig contact gebaseerd op gezamenlijke interesses hebben het meeste effect.

Kortom in de literatuur over integratie wordt interetnisch contact en het zogenaamde bridging sociaal contact besproken. De nadruk wordt echter gelegd op cultureel kapitaal en zo ook door de auteurs Dagevos (2001) en Esser (2003). Zij lijken er beiden vanuit te gaan, dat cultureel kapitaal in de vorm van (taal) onderwijs leidt tot maatschappelijke participatie en economisch kapitaal. Ook in de visie van Bourdieu (1989) kan cultureel kapitaal leiden tot economisch kapitaal. Interetnisch contact kan volgens de studie van het SCP (2007) een versterkend effect hebben. De uitwisselbaarheid van verschillende vormen van kapitaal en het versterkende effect van de ene vorm van kapitaal op de andere vorm van kapitaal geeft aan dat het investeren in bepaalde vormen van kapitaal een betere positie op de maatschappelijke ladder kunnen opleveren en daarmee de participatie en integratie van een inburgeraar in de samenleving kunnen verbeteren.

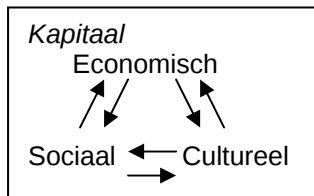
Samenvatting

Samengevat gaat de theorie van Bourdieu (1989) er vanuit dat de mate waarin een individu economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal bezit, de plaats van het individu op de maatschappelijke ladder bepaalt. Daarnaast is er sprake van conversie tussen de verschillende soorten kapitaal. De mate waarin een individu een bepaalde vorm van kapitaal bezit kan namelijk invloed hebben op de mate waarin een individu een andere vorm van kapitaal vergaart. De literatuur over sociaal kapitaal geeft echter aan dat bij sommige vormen van sociaal kapitaal er nadelen op kunnen treden. Deze nadelen kunnen ook effect hebben op de plaats van het individu op de maatschappelijke ladder. Dat hangt vooral af van de mate waarin er gestuurd wordt op bridging en bonding. Bridging sociaal kapitaal lijkt een meer positief effect te hebben op integratie, omdat hierbij contact wordt gelegd met mensen met een andere culturele achtergrond.

De literatuur over integratie geeft vervolgens aan dat cultureel kapitaal in de vorm van taal gebruikt kan worden om op sociaal kapitaal en economisch kapitaal te sturen. Het werd echter in het afgelopen decennium ook als belangrijk gezien om interetnisch contact te bevorderen, of te wel te sturen op bridging sociaal kapitaal. De literatuur geeft aan dat sturing hierop het meeste nut heeft wanneer het gaat om meermalig contact gebaseerd op gezamenlijke interesses. De literatuur over integratie volgend heeft er in het nationale beleid sturing plaats gevonden op cultureel kapitaal en bridging sociaal kapitaal.

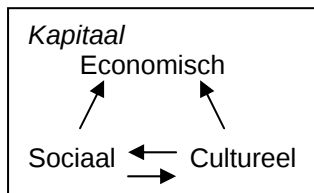
In het kort weergegeven ziet de theorie van Bourdieu (1989) er in schema als volgt uit:

Figuur 2.1 schematische weergave theorie Bourdieu (1989)

Deze vormen van kapitaal bepalen de plaats op de maatschappelijke ladder. In de literatuur over integratie wordt voornamelijk uitgegaan van sturing op het individu die vooral gericht is op cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. De literatuur over integratie gaat er vervolgens vanuit, dat cultureel kapitaal en sociaal kapitaal elkaar versterken en leiden tot een conversie in economisch kapitaal. In het kort weergegeven ziet, dat er als volgt uit:

Figuur 2.2. Schematische weergave literatuur over integratie:

3. Methodologie

Het voorgaande theoretische hoofdstuk liet zien dat een investering in één of meerdere van de drie concepten van kapitaal die Bourdieu (1989) onderscheidt, de participatie van een inburgeraar kan beïnvloeden en deze een hogere plaats op de maatschappelijke ladder kan opleveren. Een voorbeeld van een dergelijke investering is het verzorgen van een inburgeringstraject met de eventuele begeleiding van een loods. Om de bijdrage van die investering aan de participatie van de inburgeraar in Enschede te kunnen onderzoeken is een onderzoeksopzet nodig. In de onderzoeksopzet wordt uiteengezet hoe het onderzoek naar de kenmerken van het onderzoeksobject wordt gedaan. Een voorwaarde voor het goed kunnen uitwerken van een onderzoeksopzet, is een concrete bepaling van het onderzoeksobject en de sleutelvariabelen van het onderzoek. In de opzet wordt een beschrijving gegeven van de methode waarmee de benodigde data wordt verzameld, evenals een plan voor de analyse van de data.

Eerder onderzoek in de gemeente Enschede is gedaan aan de hand van Dagevos (2001). Om het onderzoek vergelijkbaar te houden met eerder onderzoek zal daarom gekeken worden of de operationalisatie als gebruikt in dat onderzoek aansluit op de operationalisatie op basis van Bourdieu (1989). Deze stap vormt daarmee een verificatie van de operationalisatie gebruikt in dit onderzoek. Aan de hand van deze verificatie kan vervolgens worden beoordeeld of Bourdieu (1989) inderdaad een goed handvat biedt om participatie te operationaliseren en/of op grond van het eerder onderzoek de operationalisatie volgens Bourdieu (1989) moet worden aangepast of uitgebreid.

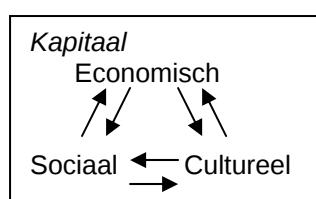
Onderzoeksobject

Het onderzoeksobject is de drager van de eigenschappen of kenmerken waarin de onderzoeker geïnteresseerd is (Geurts 1999:51). Dit onderzoek is geïnteresseerd in de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraar, omdat in de gemeente Enschede aan de maatschappelijke participatie van een inburgeraar het succes van de inburgering wordt afgemeten (Gemeente Enschede 2008b). Centraal kenmerk in dit onderzoek is daarom *participatie*. De drager van dit kenmerk is de inburgeraar die een inburgeringstraject van de gemeente Enschede volgt. Daarom is de inburgeraar die een door de gemeente Enschede aangeboden inburgeringstraject volgt het onderzoeksobject en de analyse-eenheid van dit onderzoek. Twee groepen inburgeraars worden hierbij onderscheiden. Beide groepen volgen een inburgeringstraject, maar één groep volgt wel het loodsenproject en de andere niet. Met deze benadering kan de toegevoegde waarde van het loodsenproject worden onderzocht.

Sleutelvariabelen

Sleutelvariabelen zijn de kenmerken van het onderzoeksobject die onmisbaar zijn in het onderzoek (Geurts 1999:55). In dit onderzoek is de sleutelvariabele de participatie van de inburgeraar. Hieronder verstaat de gemeente Enschede *burgerschap* en *arbeidsparticipatie*. Onder burgerschap wordt het participeren in de samenleving en het leggen van contacten verstaan. Arbeidsparticipatie betekent het hebben van een baan. Deze participatie bepaalt mede de plaats op de maatschappelijke ladder. In termen van Bourdieu kan worden gesteld hoe meer arbeidsparticipatie hoe meer economisch kapitaal en hoe meer contacten hoe meer sociaal kapitaal. Een van de belangrijkste bronnen van sleutelvariabelen vormen algemene causale theorieën. De theorie levert ook in dit onderzoek sleutelvariabelen op. De theorie die wordt gebruikt in dit onderzoek ziet er schematisch uit als afgebeeld in figuur 3.1.

Figuur 3.1: Schematische theorie Bourdieu (1989)

De drie kapitaalconcepten beïnvloeden elkaar maar bepalen ook de plaats van een individu op de maatschappelijke ladder en beïnvloeden daarmee de participatie. Daarom zijn de concepten economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal ook sleutelvariabelen. Het is belangrijk om

deze sleutelvariabelen duidelijk te operationaliseren. Hierna kan met deze concepten het formele beleid en de beleidspraktijk duidelijk worden geanalyseerd en geclassificeerd.

Onderzoekopzet, dataverzameling en plan van analyse

Het doel van dit onderzoek is het beantwoorden van de onderzoeksvraag: *Met welke doelen heeft de gemeente Enschede het huidige inburgeringsbeleid en het loodsenproject opgesteld en wat is de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraars?*

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden valt het empirische onderzoek uiteen in drie deelvragen. Dit empirische onderzoek wordt opgehangen aan de drie concepten van kapitaal, omdat deze concepten volgens Bourdieu (1989) de positie van een persoon op de maatschappelijke ladder bepalen.

Om de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van inburgeraars te onderzoeken is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Kwalitatieve casusonderzoeken worden gebruikt wanneer een onderzoeker geïnteresseerd is in de aard en essentie van een casus en het doel van het onderzoek is om te begrijpen, beschrijven en te ontdekken (Grix 2004). De aard van dit onderzoek is het beschrijven van het inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede en het ontdekken van de voorlopige resultaten van het loodsenproject. Kwalitatief casus onderzoek lijkt daarom zeer geschikt. Een andere eigenschap van kwalitatief onderzoek is de aanwezigheid van een observerende, denkende onderzoeker (Babbie 2003). De verwachting is dat belangrijke gegevens uit sociale interactie met de onderzoeker verkregen kunnen worden. Kwalitatief onderzoek gebruikt dus methoden om data te verkrijgen die zich flexibel aanpassen aan de sociale context zoals halfgestructureerde of open interviews waarbij de onderzoeker gemakkelijk aanpassingen kan maken. In tegenstelling tot kwantitatief onderzoek is er sprake van interactie tussen de onderzoeker en het onderzoeksobject (Grix 2004). Meestal gaat het om diepgaand onderzoek door middel van interviews en observaties, waarbij kwantitatieve gegevens niet centraal staan (King et.al.1994). Kwalitatief onderzoek met diepte interviews is voor dit onderzoek het meest geschikt, omdat deze methode een completer beeld kan geven over de achtergronden achter het beleid en de ervaringen, de motieven en aanleidingen achter het handelen van inburgeraars, dan wanneer een grootschalig survey onderzoek wordt gehouden met ingekaderde antwoordmogelijkheden. De motivaties achter bepaalde antwoorden die met survey onderzoek niet naar voren komen, kunnen namelijk bepalend zijn om de voorlopige resultaten van het loodsenproject te kunnen bepalen en vooral aan dat project te kunnen toeschrijven.

Hieronder worden de drie onderdelen waarin het empirische onderzoek uiteen valt besproken. Toegelicht zal worden hoe data met betrekking tot deze vragen zal worden verzameld en geanalyseerd.

1. Wat is het huidige formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede en wat is de achtergrond van het loodsenproject?

Met deze vraag gaan wij op zoek naar een antwoord op het eerste gedeelte van de onderzoeksvraag. Het gaat om een beschrijving van het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede. Het formele inburgeringsbeleid is opgesteld door de projectgroep Inburgering binnen de programmaorganisatie van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, onder toezicht van de verantwoordelijke wethouder. Naast beschrijving en analyse aan de hand van de kapitaal concepten gaat het in dit onderdeel om de reden waarom er gekozen is voor dit beleid. De reden achter de keuze voor dit beleid is belangrijk omdat hiermee kan worden achterhaald welke eventuele conversie tussen verschillende vormen van kapitaal de beleidsadviseurs verwachten en welke resultaten zij denken te behalen met dit beleid. Daarnaast is de beantwoording van deze deelvraag belangrijk om te kunnen bepalen of de eventuele participatie van inburgeraars toe te schrijven is aan de investering in verschillende vormen van kapitaal die het beleid voor schrijft.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zullen indirecte bronnen zoals beleidsdocumenten moeten worden geanalyseerd. Drie beleidsnota's zijn belangrijk om te analyseren te weten de inburgeringsagenda, de nota "Integratie en burgerschap" en de participatie visie. Daarnaast zijn enkele B&W voorstellen en brieven vanuit het ministerie voor Wonen Werken en Integratie van belang. De analyse van beleidsdocumenten zal aangevuld worden door gesprekken met ontwerpers van het beleid. Die gesprekken worden gevoerd met drie leden van de projectgroep inburgering en de verantwoordelijke wethouder. Dit kan het beste door gebruik te maken van halfgestructureerde interviews, omdat deze veel ruimte overlaten om door te vragen.

De beleidsdocumenten en nota's worden eerst op inhoud geanalyseerd. Daarna wordt deze inhoud getoetst aan de aspecten die zijn opgesteld. Hierdoor kan aangegeven worden op welke vormen van kapitaal het beleid wil sturen. De interviews met de beleidsadviseurs en de verantwoordelijke wethouder moeten de onderbouwing van de gemaakte keuzes opleveren. Door naar doelen en achterliggende doelen te vragen kan worden ingeschat of er direct op kapitaal gestuurd wordt of dat er ook wordt uitgegaan van conversie tussen de verschillende vormen van kapitaal.

2. Op welke wijze wordt het inburgeringsbeleid en het loodsenproject uitgevoerd in de praktijk?

Deze vraag is bedoeld om de uitvoering van het inburgeringsbeleid en het loodsenproject te verduidelijken en geeft de sturing in de praktijk weer. Daarom is voor dit onderdeel contact nodig met de uitvoeringsorganisatie van de gemeente Enschede, de afdeling Taal en Inburgering. Daarnaast speelt Alifa, een welzijnsorganisatie die het loodsenproject uitvoert voor de gemeente een belangrijke rol, evenals de loodsen zelf, die in de praktijk de inburgeraar begeleiden. Het is belangrijk om de beleidspraktijk van het beleid in kaart te brengen, omdat er tussen het ontwerpen van het beleid en de uitvoering vaak nog enkele aanpassingen worden gedaan (Van de Graaf en Hoppe 1996). Hierdoor kan de sturing die in beleid beschreven staat anders uitvallen in de praktijk.

Voor de beantwoording van deze deelvraag zal voornamelijk gebruik gemaakt worden van interviews met personen verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid en de uitvoerenden zelf. Het gaat hierbij om de teamleider T&I, omdat deze verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleid. Daarnaast zal ook een consultant van T&I geïnterviewd worden omdat deze de precieze werkwijze van consultants weer kan geven. Deze consultant is ook verantwoordelijk voor het loodsenproject waardoor de sturing vanuit T&I op dit project ook duidelijk kan worden. Het loodsenproject wordt uitgevoerd door Alifa, een welzijnsorganisatie. Een gesprek met de projectmedewerker loodsenproject is belangrijk om de doelen en sturing van Alifa te achterhalen. Tot slot wordt voor de beantwoording van deze deelvraag ook gesproken met vijf loodsen omdat zij uiteindelijk de directe sturing binnen het loodsenproject aan de inburgeraars geven. Al deze gesprekken zullen plaatsvinden aan de hand van halfgestructureerde interviews met open vragen zodat de mogelijkheid tot doorvragen wordt geboden. Het is van belang om goed door te vragen zodat ook hier de doelen, achterliggende doelen en eventuele conversie tussen kapitaal duidelijk worden.

De uitkomsten van de interviews worden geanalyseerd aan de hand van de genoemde concepten van kapitaal. Voor alle drie de actoren in de beleidspraktijk zullen de doelen die zij nastreven met het inburgeringsbeleid worden verduidelijkt. Bovendien zal een conclusie getrokken worden met betrekking tot de sturing op verschillende vormen van kapitaal en de beoogde conversie van kapitaal. Daarbij wordt de beoogde sturing van de beleidsadviseurs en de wethouder in het oog gehouden.

3. In welke mate draagt het loodsenproject bij aan de participatie van de inburgeraar volgens de inburgeraar?

Deze vraag wordt gesteld om te achterhalen wat de eventuele bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraar is. In dit onderdeel van het onderzoek kan worden beoordeeld of de beoogde sturing bij individuele inburgeraars ook in de praktijk de gewenste bijdrage, in kapitaal en participatie, oplevert. Dit deel van het onderzoek is belangrijk om het tweede deel van de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Aangezien het gaat om de bijdrage van het uitgevoerde beleid aan de participatie van de inburgeraar en specifiek de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraar zullen voor dit onderdeel twee groepen inburgeraars worden geïnterviewd:

1. De inburgeraars die een traject van de gemeente Enschede volgen en begeleid worden door een loods.
2. De inburgeraars die een traject van de gemeente Enschede volgen maar niet begeleid worden door een loods, oftewel de controle groep.

De beantwoording van deze vraag zal geen gebruik maken van indirecte bronnen aangezien er nog geen evaluatie op papier beschikbaar is. Het onderzoek moet worden uitgevoerd onder de inburgeraars zelf. Dit zal gedaan worden door halfgestructureerde interviews te houden met vijf inburgeraars die deelnemen aan een inburgeringstraject van de gemeente Enschede en begeleid worden door een loods, verder is er een deelnemer aan het loodsentraject geïnterviewd die nog niet deelneemt aan een inburgeringstraject. Daarnaast zullen er vijf interviews gehouden worden met inburgeraars die deelnemen aan een inburgeringstraject van de gemeente Enschede maar niet begeleid worden door een loods. Het is van belang om vooral de achterliggende redenen achter

handelen van inburgeraars na te gaan. Vooral de vraag waarom op bepaalde manieren wordt gehandeld, is interessant om te kunnen achterhalen of de begeleiding en sturing van een loods op een bepaalde vorm van kapitaal een bijdrage levert aan de participatie van de inburgeraar. Ook in deze fase zal gebruik worden gemaakt van halfgestructureerde interviews, omdat deze de benodigde diepte kunnen geven om redenen voor participatie te achterhalen. In deze interviews worden open vragen gesteld over de verwachte doelen van een inburgeringstraject en het loodsentraject. Hiermee wordt duidelijk wat de inburgeraar aan doelen en sturing verwacht en welke bijdrage deze sturing heeft aan de participatie van de inburgeraar.

In de analyse moeten de open vragen goed naast de verschillende criteria van kapitaal worden gelegd om de verwachting en het effect van de sturing op de participatie van de inburgeraar te kunnen analyseren. Bij de vragen die meer direct de aspecten toetsen zal deze relatie gemakkelijker te leggen zijn. Nadat alle interviews zijn afgenomen zal voor de groep inburgeraars met loodsentraject worden bepaald of de sturing van het loodsentraject overeen komt met de sturing bedoeld door het beleid. Daarnaast zal geconcludeerd worden of deze sturing een bijdrage heeft geleverd aan de participatie van de inburgeraar.

Tot slot kan er geanalyseerd worden of de sturing beoogd door de beleidsadviseurs en de wethouder is aangekomen bij de inburgeraar en of het beleid de beoogde kapitaal conversie heeft opgeleverd. Hierdoor kan ook duidelijk worden of het loodsenproject een bijdrage levert aan de participatie van de inburgeraar. Daardoor kan de onderzoeksvraag beantwoordt worden.

Operationalisering

Om het onderzoek vergelijkbaar te houden met eerdere onderzoeken naar inburgering in Enschede³ kunnen dezelfde criteria die van belang zijn voor participatie worden gebruikt. Deze kunnen worden aangevuld met andere criteria die van belang zijn voor dit onderzoek. De indicatoren die zijn gebruikt in het kwantitatieve onderzoek van Seveker, Svensson en Thränhardt (2007) zijn gebaseerd op het werk van Dagevos (2001) en Esser (2003). Deze indicatoren kunnen door de lens van de drie kapitaalconcepten worden gezien als criteria van de kapitaalconcepten. Daarnaast lijkt het onderscheid van Putnam (2000) in bonding en bridging sociaal kapitaal van belang. Beleid gericht bonding sociaal kapitaal leidt tot een stimulatie van participatie binnen de eigen groep. Beleid gericht op bridging sociaal kapitaal leidt tot een stimulatie van participatie die meer naar buiten is gericht. Daarom zullen de aspecten worden aangevuld met de scheiding tussen bonding en bridging kapitaal.

In het handboek voor sociaal kapitaal (Castiglione et.al. 2008) is een hoofdstuk besteed aan het meten van sociaal kapitaal. In dit hoofdstuk geeft Van Deth (2008) aan dat sociaal kapitaal bestaat uit structurele aspecten en culturele aspecten, een onderscheid dat in lijn ligt met het onderscheid dat Dagevos (2001) maakt bij integratie. Volgens Van Deth leidt de grote variatie in het onderzoek naar sociaal kapitaal tot een aantal gemeenschappelijke kenmerken, zoals netwerken. Die gemeenschappelijkheid leidt echter niet tot consensus over de precieze definitie van sociaal kapitaal. Door die diversiteit in definities is het onvermijdelijk dat er een heterogeniteit aan meetinstrumenten wordt gebruikt bij de onderzoeken. Daarnaast is volgens het OECD (2001:43) sociaal kapitaal moeilijk te codificeren omdat het om iets ongrijpbaar gaat als relaties. De nadruk op sociaal kapitaal als functioneel concept suggereert volgens Stone (2001 geciteerd in Castiglione et.al. 2008) bovendien, dat de operationalisatie plaatsvindt op basis van de uitkomsten van sociaal kapitaal en niet op basis van de definitie. Dat levert ambiguïteit op. Onderzoekers als Putnam (2000) gebruiken dan ook een grote variëteit aan indicatoren. Van Deth (2008) is het eens met Stone, volgens hem bestaat er bij het meten van het concept sociaal kapitaal verwarring doordat uitkomsten en aspecten door elkaar gehaald worden. De basis van het probleem is dat er niet één duidelijke definitie van sociaal kapitaal bestaat. Om dat probleem te verkleinen is in het theoretische kader het concept sociaal kapitaal uitgebreid besproken. Volgens Van Deth moet een onderzoeker een leidende definitie aanwijzen om de ambiguïteit in indicatoren te verminderen. Dit onderzoek zal daarom de definitie van Bourdieu (1989) als leidend beschouwen, omdat Bourdieu sociaal kapitaal als een individueel goed ziet en dit onderzoek gaat over individuele inburgeraars. De gemeente Enschede geeft met haar maatwerk benadering van participatie ook aan dat zij zich op het individu richt. Naast Bourdieu (1989) wordt echter wel gebruik gemaakt van de door Putnam (2000) aangegeven scheiding in bonding en bridging sociaal kapitaal, aangezien dit de sturing van beleid verder kan concretiseren.

³ Uitgevoerd in 2004 en 2006 door Seveker, Svensson en Thränhardt (2007).

Voor het benoemen van indicatoren is volgens Van Deth (2008) het verschil tussen structurele en culturele aspecten van sociaal kapitaal van belang. Structurele en culturele aspecten zijn interdependent en veel onderzoekers richten zich daarom op netwerken (connecties worden door Van Deth gezien als het structurele aspect) en op vertrouwen (door Van Deth gezien als het culturele aspect van sociaal kapitaal). Ook van Deth geeft aan dat het belangrijk is om te kiezen tussen de collectieve en de individuele benadering van sociaal kapitaal.

In de theoretische verkenning is al enige aandacht gegeven aan de operationalisering van de concepten. Daaruit blijkt dat economisch kapitaal vooral datgene behelst dat direct omgezet kan worden in geld. Inkomen roerende en onroerende goederen worden dan ook vaak als indicator genomen. Bij cultureel kapitaal gaat het voornamelijk om kennis en vaardigheden waarvoor bijvoorbeeld opleidingsniveau als een goede indicator wordt gezien. Sociaal kapitaal gaat om relaties en contacten met anderen (Bourdieu 1989). Putnam (1993) heeft daar nog aan toegevoegd dat het bij sociaal kapitaal ook gaat om vertrouwen en het kennen van de standaarden die gelden in de samenleving vanuit het perspectief van het individu. Indicatoren die worden gebruikt zijn volgens Putnam (2002) het lidmaatschap van organisaties en verenigingen en de sociale contacten van een individu. Die indicatoren komen overeen met de structurele aspecten geschetst door Van Deth (2008).

In de paragraaf over methodologie is aangegeven dat het wenselijk is dat het onderzoek te vergelijken blijft met eerder onderzoek naar inburgering in Enschede uitgevoerd in 2004 en 2006. Dat kwantitatieve onderzoek van Seveker, Svensson en Thränhardt (2007) heeft gebruik gemaakt van indicatoren die Dagevos (2001) heeft ontwikkeld om integratie te meten. Dagevos (2001:175) geeft als indicatoren voor structurele integratie het opleidingsniveau aan, de werkloosheid, het beroepsniveau van werkenden en de kenmerken van de wijk waarin men woont. Indicatoren voor sociaal-culturele integratie zijn volgens Dagevos de contacten die onderhouden worden met autochtonen en de wenselijkheid van zulke contacten. Evenals de culturele integratie, namelijk het hebben van moderne opvattingen over onder meer over individualisering, secularisering, en man-vrouw rollen. Maar ook religie en identificatie met de eigen groep en het beheersen van de taal en het spreken van de taal met partner en kinderen.

Vanuit deze indicatoren is door Seveker, Svensson en Thränhardt (2007) een eigen meetlat voor integratie ontstaan waarbij 11 indicatoren worden gebruikt. Deze meetlat is afgebeeld in tabel 3.1.

Tabel 3.1: Meetlat voor integratie

Bron (Seveker, Svensson, Thränhardt 2007:117)

Indicator	Dimensie van integratie (Esser)	Dimensie van integratie (Dagevos)
1. Taalvaardigheid	Culturation	Structureel
2. Kennis samenleving		
3. Deelname arbeidsmarkt/ overige maatschappelijke activiteiten	Positioning	
4. Economische zelfstandigheid (geen uitkering)		
5. Opleidingsniveau		
6. Geen gesegregeerde woonbuurt	Interaction	Sociaal-cultureel
7. Lidmaatschap van verenigingen en organisaties		
8. Informeel contact met autochtonen		
9. Etnische achtergrond van de partner		
10. Eigen inschatting	Identification	Cultureel
11. Onderschrijven westerse normen en opvattingen		

Wanneer met de kapitaallens naar de door Seveker, Svensson en Thränhardt (2007) gebruikte indicatoren wordt gekeken dan blijkt dat die indicatoren ook kunnen worden gezien als criteria van de kapitaalconcepten. In dit onderzoek zal omdat het een kwalitatief onderzoek betreft gesproken worden over criteria in plaats van indicatoren. In bijlage I is per indicator een verantwoording terug te lezen waarom deze indicator kan worden gezien als een criteria van een kapitaalconcept.

Wanneer de meetlat wordt ingedeeld naar de kapitaalconcepten ontstaat tabel 3.2:

Tabel 3.2: Indicatoren voor economisch-, sociaal- en cultureel kapitaal 1.

Economisch kapitaal	Cultureel kapitaal	Sociaal kapitaal	
		<i>Bridging</i>	<i>Bonding</i>
Deelname aan de arbeidsmarkt	Taalvaardigheid	Maatschappelijke activiteiten bridging	Maatschappelijke activiteiten bonding
Economische zelfstandigheid (geen uitkering)	Kennis samenleving	Lidmaatschap van bridging verenigingen en organisaties	Lidmaatschap van bonding verenigingen en organisaties
	Opleidingsniveau	Informeel contact met autochtonen	Informeel contact met eigen groep
	Eigen inschatting	Etnische achtergrond van de partner – niet eigen groep	Etnische achtergrond van de partner – wel eigen groep
	Onderschrijven westerse normen en opvattingen	Geen gesegregeerde woonbuurt	Gesegregeerde woonbuurt

Uit deze tabel komt naar voren dat deze indicatoren van sociaal kapitaal zich vooral richten op de structurele aspecten van sociaal kapitaal die Van Deth (2008) onderscheidt en niet op de culturele aspecten zoals het onderlinge vertrouwen in netwerken waarop de ruil en de meerwaarde van een netwerk is gebaseerd. Partnerkeuze is een belangrijke indicator om aan te geven of er sprake is van groepsoverschrijdende contacten. Het gaat in dit onderzoek voornamelijk om de participatie van inburgeraars en daarom is het verstandig om criteria van kapitaal die verwijzen naar participatie op te nemen. Het is daarom verstandig om nog enkele criteria toe te voegen aan deze categorisatie, zodat alle concepten voldoende zijn afgedekt.

Voor de volledigheid kunnen enkele indicatoren van Van Deth (2008) worden opgenomen. Van Deth voegt *het aantal kinderen in het huishouden* toe, dat kan verklaren waarom men in mindere mate participeert, maar geeft niet aan of iemand bondt of bridgt. Toch wordt deze wel opgenomen omdat het in ieder geval de thuissituatie van een persoon verduidelijkt. Wat betreft de culturele aspecten is *het vertrouwen in andere mensen* van belang voor de ruil waarop sociaal kapitaal is gebaseerd, daarom wordt deze opgenomen. Verder kunnen *de verplichtingen die een persoon heeft* aangeven in welke gebieden de persoon zijn/haar netwerken heeft en daarmee in welke gebieden hij/zij participeert. Verder geeft Van Deth de democratische houding aan als indicator van belang voor de politieke participatie. Dit onderzoek zich daar echter niet specifiek op en daarom wordt deze indicator niet opgenomen. De toevoeging van deze indicatoren levert de volgende tabel op:

Tabel 3.3: Indicatoren voor de concepten economisch-, sociaal- en cultureel kapitaal 2.

Economisch kapitaal	Cultureel kapitaal	Sociaal kapitaal	
		<i>Bridging</i>	<i>Bonding</i>
Deelname aan de arbeidsmarkt - Beroepsgroep	Taalvaardigheid	Maatschappelijke activiteiten bridging	Maatschappelijke activiteiten bonding
Economische zelfstandigheid (geen uitkering) - Inkomen	Kennis samenleving	Lidmaatschap van bridging verenigingen en organisaties	Lidmaatschap van bonding verenigingen en organisaties
	Opleidingsniveau	Informeel contact met autochtonen	Informeel contact met eigen groep
	Eigen inschatting	Geen gesegregeerde woonbuurt	Gesegregeerde woonbuurt
	Onderschrijven westerse normen en opvattingen	Vertrouwen in mensen buiten de eigen groep	Vertrouwen in mensen binnen de eigen groep
		Verplichtingen bridging	Verplichtingen bonding
		Aantal kinderen	

4. Het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede

Dit hoofdstuk zal de eerste onderzoeksvraag beantwoorden: *Wat is het huidige formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede en wat is de achtergrond van het loodsenproject?* Het hoofdstuk begint met een beschrijving van het nationale integratiebeleid en de sturing die het nationale beleid heeft gehanteerd. Dit geeft de context weer waarbinnen de gemeente Enschede opereert. Vervolgens zal het beleid van de gemeente Enschede worden beschreven. Het inburgeringsbeleid is te beschrijven aan de hand van de uitgangspunten voor het inburgeringsbeleid als verwoord in een memo voor B&W en de latere verder uitwerking in de inburgeringsagenda. Omdat in het inburgeringsbeleid participatie een belangrijke rol speelt is ook de participatievisie van belang. Daarnaast speelt de nota integratie en burgerschap een rol, omdat deze nota aansluit op inburgering.

Na de beschrijving van het formele beleid zal een korte samenvatting worden geven van het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede. Deze zal worden vergeleken met het nationale integratiebeleid. Vervolgens zal aangegeven worden welke sturing de beleidsadviseurs en de wethouder in gedachten hadden met het beleid zoals het nu op papier staat. Daarna zal een interpretatie van het beleid aan de hand van de drie kapitaalconcepten van Bourdieu (1989) worden gemaakt.

Beleid is volgens Becker *'georganiseerde sociale beheersing'* (Becker 1972 geciteerd in Van de Graaf, Hoppe 1996), het wordt gemaakt om bepaalde processen te sturen. Beleid kan verschillende doelen hebben. Zo kan het als doel hebben om de economische positie te verbeteren, vaardigheden te verbeteren en netwerken van personen te verbreden. Beleid kan daarmee willen sturen op economisch kapitaal, cultureel kapitaal of sociaal kapitaal. Als de overheid bijvoorbeeld de economische zelfstandigheid van burgers wil verbeteren, kan zij werken aan het economisch kapitaal van deze burgers. Dat burgers cultureel kapitaal verwerven kan echter ook een doel zijn van beleid, zoals binnen het onderwijsbeleid het verwerven van vaardigheden door burgers het doel van het beleid is. Sociaal kapitaal kan volgens het handboek van sociaal kapitaal geschreven door Castiglione et.al. (2008) zowel een beleidsdoel zijn als een instrument om bepaalde economische en sociale doelen te bereiken, in economische termen is sociaal kapitaal dan input voor de productiefunctie. In de dagelijkse beleidspraktijk is sociaal kapitaal vaak zowel een middel als een doel. Het beleid heeft dan meestal een specifiek doel waarbij sociaal kapitaal wordt gezien als een gewenst neveneffect.

Nationaal integratiebeleid

De historie van het integratiebeleid in Nederland laat zien dat in verschillende decennia op verschillende aspecten is gestuurd. Zo lag tot de jaren zeventig de nadruk van het integratiebeleid op eigen taal en cultuur, omdat er vanuit werd gegaan dat de immigranten na gedane arbeid wellicht terug zouden keren naar het land van herkomst. In de jaren tachtig lag de nadruk op een multiculturele samenleving. De gedachte was dat minderheden vanuit de eigen groep zouden emanciperen, zoals in de jaren vijftig ook de Nederlanders vanuit de zuilenstructuur waren geëmancipeerd. In de jaren negentig verschoof het beleid wederom, omdat veel immigranten afhankelijk waren geworden van de verzorgingsstaat ging het integratiebeleid meer sturen op vaardigheden om werk te krijgen en werd de sturing op de privé sfeer van de immigrant losgelaten. Daarbij werd gestuurd op bridging om een brug te slaan met de samenleving en daarin aansluiting te zoeken zodat iemand kan participeren in die samenleving. Inmiddels is volgens de onderzoekers Holzhacker en Scholten in het huidige decennium aan de hand van de standpunten van enkele populistische politici, een verschuiving te zien naar een beleid gericht op culturele assimilatie (Holzhacker, Scholten 2009). Daarbij ligt de nadruk op de Nederlandse normen en waarden.

Lokaal integratiebeleid

Het nationale integratiebeleid heeft zich dus door de jaren heen ontwikkeld met een focus op verschillende gebieden. Inmiddels ligt in het nationale integratiebeleid de nadruk op het contact maken met en het participeren in de Nederlandse samenleving.

Voor 2007 was er in Enschede een inburgeringstraject dat gericht was op taalverwerving en kennisverwerving van de Nederlandse samenleving zodat iemand beter zou kunnen participeren in de samenleving. Nu heeft het inburgeringstraject meerdere vormen. Zo is er een inburgeringstraject gericht op de arbeidsmarkt en een traject gericht op opvoeding, gezondheid en educatie, zodat een inburgeraar beter kan participeren in de samenleving. Deze participatie komt tot uiting in een positie

midden in de samenleving, door de gemeente Enschede burgerschap genoemd (2008b). Daarnaast richt die participatie zich idealiter op economische zelfstandigheid.

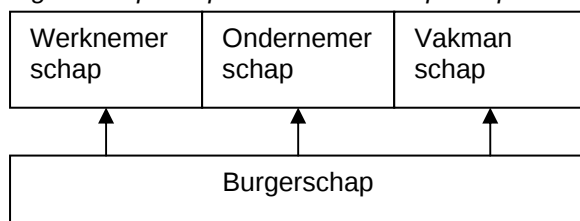
Het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede vanaf 2007 is vastgelegd in de inburgeringsagenda en de nota integratie en burgerschap van de gemeente Enschede. Beide zijn opgesteld in 2008, na de invoering van de nieuwe Wet inburgering in 2007. Eveneens was voorafgaand aan de formulering van dit formele beleid een vergelijkend onderzoek naar het inburgeringsbeleid in de gemeente Enschede en Münster afgerond waardoor de kennis opgedaan in dit onderzoek meegenomen kon worden in het beleid. Zowel de agenda als de nota geven aan, dat het beleid gericht is op de participatie van de inburgeraar. De gemeente Enschede vindt participatie van al haar burgers belangrijk. Daarom heeft zij een aparte participatievisie geschreven die is vastgelegd in de nota 'meedoen telt' (Gemeente Enschede 2008c).

Participatievisie

In de nota 'meedoen telt' wordt benadrukt dat de visie op participatie veranderd is van een visie die op arbeidsparticipatie gericht was naar een visie op een bredere participatie. Het begrip participatie is hiermee verbreed tot het leveren van zinvolle bijdragen aan de samenleving vanuit sociaal-economisch perspectief. Deze bijdrage kan bijvoorbeeld geleverd worden in de vorm van vrijwilligerswerk of via mantelzorg (Gemeente Enschede 2008c). Volgens de verantwoordelijke wethouder met de portefeuille Werk en Inkomen is er met deze nieuwe aanpak meer aandacht voor de mens gekomen (Gemeente Enschede 2008c:5).

De nota onderscheidt twee treden op de participatie ladder en vier participatiedomeinen (Gemeente Enschede 2008c:23):

Figuur 4.1 participatiedomeinen uit participatie visie gemeente Enschede

Burgerschap is het eerste niveau van de ladder, onder burgerschap worden activiteiten verstaan die maatschappelijk zinvol worden geacht. Ook bijdragen aan basisbehoeften voor burgerschap worden hieronder verstaan. Het kan dan gaan om vrijwilligerswerk maar ook om taalcursussen en inburgering voor allochtonen. Burgerschap levert sociale redzaamheid op. De tweede trede bestaat uit werknemerschap, vakmanschap en ondernemerschap en heeft als doel het verkrijgen van economische zelfstandigheid. Inmiddels werkt de gemeente Enschede echter met een participatie ladder met zes stappen om van een geïsoleerd bestaan tot betaald werk te komen (gemeente Enschede 2009).

Het is essentieel volgens de participatievisie dat de focus op reïntegratie naar werknemerschap en ondernemerschap behouden blijft (Gemeente Enschede 2008c). De focus moet, net als in eerder beleid, gericht blijven op arbeidsparticipatie. Er zijn naast onderwijs echter wel nieuwe routes toegevoegd voor mensen die verder van de arbeidsmarkt afstaan. Zo wordt er aandacht besteed aan vaardigheden in stages en bij maatschappelijke activiteiten. Ook is er meer ruimte in het beleid voor mensen die vanuit sociaal-economisch perspectief op een andere manier een relevante bijdrage willen leveren aan de samenleving, zoals mantelzorg. Door meerdere routes mogelijk te maken kan aangesloten worden bij de wensen en mogelijkheden van werkzoekenden evenals werkgevers. Bovendien kan er meer maatwerk worden geleverd door routes te combineren. Het uitgangspunt van het beleid is het voor iedere inwoner mogelijk maken om sociaal-economisch te participeren en te investeren in zijn of haar toekomst. Hiervoor wordt een positief stimuleringsbeleid gebruikt waarbij een geprobeerd wordt burgers te overtuigen, maar burgers met een uitkering kan een plicht worden opgelegd (Gemeente Enschede 2008c).

Nota integratie en burgerschap

De genoemde nadruk op participatie in de samenleving is ook een van de uitgangspunten van de integratie nota. Volgens deze nota is sociaal-economisch succes een voorspeller van geslaagde integratie en volwaardige participatie in de samenleving (Gemeente Enschede 2008b). Onder integratie wordt volgens de nota verstaan: *'dat iedere burger volwaardig participeert in de Enschedese samenleving en vanuit zijn eigen culturele achtergrond zich Enschedeër voelt en de Enschedese samenleving vorm geeft.'* (Gemeente Enschede 2008b:6). Concreet betekent het dat iemand geïntegreerd is volgens de gemeente Enschede als hij:

1. Zich kan redden op de gebieden van werk, wonen, zorg, veiligheid, onderwijs en vrije tijdsbesteding.
2. Participeert in de Enschedese samenleving: meedoet aan schoolactiviteiten, betrokken is bij sport of buurtactiviteiten, etc.
3. Zich thuis voelt in de Enschedese samenleving.
4. In de samenleving geen onderscheid gemaakt wordt tussen autochtone bewoners en bewoners met een allochtone achtergrond. (gemeente Enschede 2008b:6)

De gemeente Enschede vindt het daarnaast belangrijk dat iedereen de Nederlandse taal goed spreekt, goed opgeleid is om actief te kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt en kennis heeft van de Nederlandse samenleving, normen, waarden en gebruiken. Het voldoen aan deze verschillende voorwaarden en eisen vraagt eigen initiatief en verantwoordelijkheid van de burger maar ook van maatschappelijke organisaties en de overheid. De diensten van de overheid en maatschappelijke organisaties moeten herkenbaar en toegankelijk zijn voor alle burgers, ook voor burgers met verschillende culturele achtergronden. (gemeente Enschede 2008b).

Burgerschap, een van de vier participatiedomeinen uit de participatievisie, vormt volgens de nota de basis van integratie. De nota ziet burgerschap als het actief deelnemen in en aan de maatschappij (gemeente Enschede 2008b). Burgerschap geldt volgens de gemeente voor iedereen. Daarom is het stimuleren van participatie in de samenleving van burgers met een lage sociaal-economische positie een belangrijk doel. In de nota wordt benadrukt dat behoud van de eigen identiteit een noodzakelijke voorwaarde is voor integratie. Het moet volgens de nota echter ook zo zijn dat iedere burger of organisatie die zijn verantwoordelijkheid onvoldoende neemt hierop wordt aangesproken. Integratie en burgerschap leiden er volgens de nota toe *'dat iedereen – ongeacht zijn afkomst, geloof, ras, etniciteit, seksuele geaardheid – dezelfde kansen heeft of krijgt als het gaat om wonen, zorg, veiligheid, werk, onderwijs, welzijn en sport'* (Gemeente Enschede 2008b:12).

Integratie is volgens de nota geen losstaand vakgebied maar een onderwerp dat vraagt om een integrale aanpak. Daarom is de verantwoordelijkheid voor integratie uitdrukkelijk als een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij het gehele College neergelegd. De portefeuillehouder Zorg & Welzijn, Sport en Integratie is belast met de bewaking van het integratieproces (gemeente Enschede 2008b).

Het integratiebeleid is uitgewerkt in vijf thema's: wonen, zorg en welzijn, economie en werk, taal en opvoeden en veiligheid en integratie in de stadsdelen. Deze thema's zijn verwoord door de gemeenteraad aan de hand van verslagen van integratiedebatten die in 2005, 2006 gevoerd zijn (gemeente Enschede 2008b).

Speerpunt van het thema wonen is zogenaamde veelzijdigheid in woonwijken. Een hoge concentratie van een etnische groep in een bepaalde wijk wordt niet als bevorderlijk gezien. Daarom wil de gemeente de veelzijdigheid in woonwijken stimuleren en investeren in openbare ruimtes om elkaar te ontmoeten.

Op het gebied van zorg is geconstateerd dat het verzorgingspakket een afspiegeling is van grotendeels westerse normen en waarden. Allochtone ouderen vormen een kwetsbare zorggroep, daarom vindt de gemeente het van belang om de zorg intercultureel toegankelijk te maken. Ondersteuning van zelforganisaties is daarom ondergebracht bij het steunpunt vrijwilligers. Zelforganisaties kunnen fungeren als gesprekspartner. Bijvoorbeeld bij identiteitsproblemen met jongeren, ondersteuning van allochtone homoseksuelen, maar ook over opvoedingskwesties (Gemeente Enschede 2008b).

In Enschede is de werkloosheid onder personen met een niet Nederlandse nationaliteit relatief hoog en een groot aantal leeft van een uitkering. Van de werklozen heeft ruim 30% een niet-Nederlandse nationaliteit terwijl slechts 5% van de totale bevolking van de gemeente Enschede een niet Nederlandse nationaliteit bezit. Het gemiddelde inkomen van een allochtoon ligt beduidend lager dan van een autochtoon. De gemeente heeft daarom zelf een diversiteitsbeleid voor het personeel ingesteld en overweegt door de gemeente gesubsidieerde instellingen ook een diversiteitsbeleid op te leggen. Verder biedt de gemeente tegelijkertijd een inburgeringstraject en een reïntegratietraject aan om de kansen van inburgeraars te vergroten (Gemeente Enschede 2008b).

Het thema taal en opvoeden wordt ook van belang geacht. Basisscholen constateren dat veel kinderen met een niet westerse achtergrond met een taalachterstand op school komen. Deze taalachterstand belemmert deze kinderen in hun ontwikkeling en is daarnaast moeilijk in te halen. De gemeente wil investeren in tegengaan van deze achterstanden. Ouders worden daarom vanaf de geboorte van het kind gewezen op het nut van taalstimulering. Het in voldoende mate aanwezig zijn van kinderopvangplaatsen en peuterspeelzalen is daarom belangrijk. Kinderen die doorverwezen worden door bijvoorbeeld een consultatiebureau voor taalstimulering krijgen een budget waarmee de taalstimulering van het kind wordt bekostigd. De gemeente wil naast de kinderopvangplaatsen een actievere ouderparticipatie om taalstimulering te bereiken. Daarvoor moeten ouderpunten worden ingericht op scholen en eventueel huisbezoeken worden afgelegd, ook omdat de bereidheid om op tien minuten gesprekken te komen vaak geringer is onder deze groep (Gemeente Enschede 2008b).

Het laatste thema van de nota is veiligheid en integratie. Binding met de buurt en de wijk wordt door de gemeente gezien als een belangrijk anker van integratie. Een effectieve dagbesteding, ontmoeting, dialoog en het betrekken van burgers en organisaties draagt volgens de gemeente bij aan een verbetering van de leefbaarheid in de wijken. De nota geeft aan dat zelforganisaties eventueel een rol kunnen spelen bij het signaleren van problematiek als geweld en radicalisering binnen een wijk. Daarnaast wil de gemeente activiteiten stimuleren die leiden tot wederzijds begrip. In de stadsdelen gaat het vooral om het stimuleren van ontmoeting, participatie en integratie in het eigen stadsdeel. Daarnaast zullen twee keer per jaar onder leiding van de burgemeester ontmoetingen georganiseerd worden tussen de verschillende culturen in de stad (Gemeente Enschede 2008b).

De beleidsadviseurs hebben getracht het inburgeringsbeleid zodanig te formuleren dat er een algemeen beleid is ontstaan. Het algemene beleid is in principe van toepassing op alle inburgeraars. Mocht het algemene beleid niet voldoende blijken te zijn om de beoogde effecten te behalen dan zou aanvullende actie moeten worden genomen. Interculturalisatie van het beleid, het in meerdere talen aanbieden van informatie, moet het mogelijk maken dat het beleid elke Enschedese inwoner bereikt (Gemeente Enschede 2008b).

Inburgeringsagenda

Inburgeringstrajecten

De Wet inburgering (van kracht sinds 1 januari 2007) heeft participatie als een uitgangspunt. Deze wet gaat er vanuit dat inburgering pas echt zin heeft als het leren van de Nederlandse taal gepaard gaat met participatie in de samenleving. De gemeente Enschede biedt daarom aan inburgeraars met een bijstandsuitkering een inburgeringstraject aan met tegelijkertijd een reïntegratietraject gericht op het verkrijgen van werk (DMO memo voor B&W besluit 06-11-2006). Dit gecombineerde traject bestond voor de invoering van de Wet inburgering ook, maar in een meer beperkte vorm. Naast het traject gericht op arbeid is er een traject gericht op burgerschap genaamd Opvoeding, Gezondheid en Onderwijs (OGO). Dit traject wordt gevolgd door inburgeraars zonder bijstandsuitkering en inburgeraars die duidelijk niet zullen instromen in reguliere arbeid, zoals vrouwen met kleine kinderen. Het OGO traject is gebaseerd op integratie via vrijwilligerswerk. Daarom bevat dit traject naast de taallessen en lessen over de samenleving een taalstage van ten minste 250 uur. Op deze manier wil ook dit traject de participatie in de samenleving bevorderen.

De gemeente Enschede biedt in haar inburgeringstrajecten een hoger taalniveau aan dan de Wet inburgering vereist. Dat hogere taalniveau maakt namelijk een betere inpassing in vrijwilligerswerk en/of vervolgopleidingen mogelijk, om zo een duurzame inburgering met participatie in de samenleving te waarborgen (Inburgeringsagenda gemeente Enschede 2008a). Het kabinet vindt die participatie ook belangrijk en heeft in 2008 een participatie bonus in het leven geroepen voor gemeenten die met duale trajecten de participatie van de inburgeraars in de samenleving bevorderen (SDU 2008 handboek minderheden jaargang 1 nr. 10).

De gemeente Enschede heeft een afdeling Taal en Inburgering (T&I) die zich bezig houdt met het werven en plaatsen van inburgeraars in trajecten (gemeente Enschede 2008b). Inburgeraars zijn in te delen in de groepen, verplichte- en vrijwillige inburgeraars. De eerste groep valt onder de Wet inburgering. Het gaat bij verplichte inburgeraars om geestelijke bedienaren, nieuwkomers en oudkomers zonder een Nederlands paspoort tussen de 18 en 65 jaar en die minder dan 8 jaar Nederlandstalig onderwijs gevolgd hebben en bovendien niet uit een EU land afkomstig zijn (Wet inburgering 2007). De tweede groep bestaat uit oudkomers en nieuwkomers die vrijgesteld zijn van de inburgeringsplicht, maar voor wie het wel nuttig kan zijn een inburgeringstraject te doorlopen zoals burgers uit EU landen.

Verplichte inburgeraars worden gehaald uit een Bestand Potentiële Inburgeraars (BPI) van de Informatie Beheer groep. Daarnaast werft T&I inburgeraars door voorlichtingen te geven bij buurtcentra, zelforganisaties, kerken en peuterspeelzalen maar ook met poster acties (gemeente Enschede 2008a).

Bij T&I wordt een binnengekomen inburgeraar begeleid door een consulent. Het proces wordt begonnen met een intake waarbij wordt gekeken welk traject het meest geschikt is voor de inburgeraar. De gemeente Enschede biedt twee inburgeringstrajecten aan die beiden dual zijn ingericht. Het doel van deze dual ingerichte trajecten is het opdoen van taalvaardigheden en kennis van de samenleving, maar ook het op doen van vaardigheden om zich te redden in die samenleving (gemeente Enschede 2008a). Bij het OGO traject moet dit leiden tot burgerschap, het gaat om contacten en participatie in de maatschappij. In het traject gericht op werk moet dit leiden tot arbeidsparticipatie, daarom vindt er ook een stage plaats die gericht is op het opdoen van werkervaring. Het OGO traject kan worden gezien als een tussenstap naar arbeidsparticipatie (gemeente Enschede 2008b).

Voorrang voor plaatsing in een inburgeringstraject wordt gebaseerd op een paar criteria. Het eerste criterium is of de inburgeraar vrijwillig in wil burgeren of een inburgeringsplicht heeft. Personen met een inburgeringsplicht gaan voor personen die vrijwillig in willen burgeren. Vervolgens zijn de verblijfstitel en de uitkeringsafhankelijkheid van belang. De Wet inburgering hanteert voor inburgeringsplichtigen een wettelijke eigen bijdrage van € 270, -. De gemeente Enschede handhaaft deze bijdrage, maar de inning vindt pas achteraf plaats en wordt verrekend met een bonus wanneer het inburgeringsexamen binnen de trajectperiode van drie jaar is behaald (Gemeente Enschede 2008a).

Om barrières weg te nemen die het voor potentiële inburgeraars moeilijk maken om een inburgeringstraject te volgen, biedt de gemeente kinderopvangplaatsen aan waarbij de tijden zoveel mogelijk afgestemd worden op de tijden waarop de inburgeringscursus wordt gegeven. Hiermee worden twee vliegen in een klap gevangen. De ouder kan deelnemen aan het inburgeringstraject terwijl tegelijkertijd aan de taalontwikkeling van het kind wordt gewerkt (Gemeente Enschede 2008a). Verplichte inburgeraars hebben via de wet recht op een vergoeding voor deze kinderopvang. Vrijwillige inburgeraars hebben dit recht op vergoeding niet, maar ook deze kosten worden door de gemeente vergoed. Op deze wijze wordt de deelname aan de gemeentelijk aangeboden inburgeringstrajecten gestimuleerd.

Een wijziging in de aanpak van de gemeente Enschede ten opzichte van de situatie voor de nieuwe Wet inburgering is dat de focus bij inburgering eerder vooral op taal lag en er nu naast taal ook gericht wordt op zowel maatschappelijke participatie als arbeidsparticipatie. In het begin was het nationale beleid vooral gericht op arbeidsparticipatie, daarna is er door minister Vogelaar in haar Deltaplan inburgering maatschappelijke participatie aan toegevoegd. Omdat de gemeente Enschede dit al in haar beleid had opgenomen, had het Deltaplan inburgering weinig gevolgen voor de gemeente Enschede.

Daarnaast is er in het nieuwe beleid opgenomen dat gemeentelijke participatietrajecten openstaan als vervolg op een OGO inburgeringstraject (Gemeente Enschede 2008a). Inburgeraars die geen uitkering hebben mogen daarmee wel gebruik maken van het gemeentelijke instrumentarium. Daardoor heeft de afdeling T&I een nazorgfunctie gekregen voor uitstromende OGO-ers. Op grond van de vorderingen, resultaten en opgedane (vrijwilligers)werkervaring in het OGO traject kan de T&I consulent een advies voor een op participatie gericht vervolgtraject geven. Hierna dient de cliënt op

een zorgvuldige manier te worden overgedragen naar de afdeling Werk en Bijstand (Gemeente Enschede 2008a).

Het loodsenproject

Naast het reguliere inburgeringstraject loopt er sinds de zomer van 2008 een loodsenproject. Het loodsenproject is gestoeld op het loodsenproject van de gemeente Münster in Duitsland. In Münster werd een inburgeraar begeleid naar het maatschappelijke leven door een integratieloods (Seveker, Svensson, Thränhardt 2007). Dat project leek op de lange termijn enkele positieve effecten voor integratie van de inburgeraar en voor de sociale cohesie te geven. De gemeente Enschede heeft dit project opgenomen in haar nota integratie en burgerschap en opgepakt voor de generaal pardonners om hen via een vergelijkbaar project zo snel mogelijk te laten integreren in de samenleving. Vervolgens heeft Enschede dit project uitgebreid naar alle groepen inburgeraars, mede omdat er vanuit het Rijk medio 2008 een subsidie beschikbaar kwam voor het ontwikkelen van een loodsenproject (beleidsadviseur c 2009). Het directoraat-generaal Wonen, Wijken en Integratie van het ministerie VROM geeft in een brief aan de gemeente Enschede van 10 april 2008 aan dat met de inzet van loodsen de volgende doelen worden beoogd:

1. De effectiviteit van het inburgeringprogramma te verhogen.
De loods biedt extra ondersteuning aan de inburgeraar op weg naar het inburgeringsexamen en verhoogt hiermee de effectiviteit van het programma.
2. Bijdragen aan de sociale cohesie in de samenleving door de inzet van loodsen.
Via het loodsenproject leren mensen met verschillende achtergronden elkaar kennen en respecteren.
3. Het onderstrepen van de betrokkenheid bij de inburgering.
Dit doel wordt nagestreefd door cliënten in contact te laten komen met individuele burgers (vrijwilligers) en maatschappelijke organisaties.

Door het ministerie wordt benadrukt dat een loods niet de verantwoordelijkheid van de taalaanbieder mag overnemen. De vrijwilliger kan niet worden gezien als een docent maar als een persoon die de inburgeraar helpt bij het leren en oefenen van de taal. Dat kan gedaan worden door het begeleiden van het maken van huiswerk, maar ook door samen met de inburgeraar activiteiten te ondernemen en de buurt te verkennen (brief VROM 10 april 2008). Vooral deze laatste activiteiten vallen samen met de visie van het loodsenproject in Münster waar de visie van de gemeente Enschede bij aansluit.

De gemeente Enschede heeft zich gericht op 450 taalkoppels in twee jaar tijd. Dat betekent dat niet alle inburgeraars worden gekoppeld aan een loods omdat er meer dan 450 inburgeraars zijn in twee jaar (DMO agendaformulier B&W 2009). Het loodsentraject dat Enschede wil aanbieden is enerzijds gericht op taal en anderzijds op participatie in de maatschappij, zodat een inburgeraar zich kan aansluiten bij de multiculturele samenleving. In principe moet er maatwerk worden geleverd in het traject. De loods in Enschede heeft dus meer vaardigheden nodig dan de door het ministerie geformuleerde eisen.

De inburgeringsagenda geeft aan dat er na een intake bij de afdeling T&I, samen met de inburgeraar een analyse van zijn situatie wordt gemaakt. Die analyse wordt vertaald in een aantal concrete stappen die leiden tot een inburgeringplan. Daarbij is het aan de inburgeraar om aan te geven of hij gecoacht zou willen worden door een loods (gemeente Enschede 2008a). Bij het taaltraject binnen het loodsentraject is de rode draad het verwerven van elementaire en praktische Nederlandse taalvaardigheden. Bij het maatschappijtraject gaat het om de mogelijkheden voor de inburgeraar om invulling te geven aan de wensen met betrekking tot de opbouw van wijkcontacten en bijvoorbeeld vrije tijdsbesteding en cursussen (DMO agendaformulier B&W 2009).

Van het ministerie mogen gemeenten samenwerken met lokale organisaties om vrijwilligers te werven (brief VROM 3 juli 2008). De gemeente Enschede werkt samen met stichting Alifa, een welzijnsorganisatie die zich richt op maatschappelijke ondersteuning en persoonlijke ontwikkeling. Deze organisatie heeft een steunpunt vrijwilligers (DMO agendaformulier B&W 2009). Mocht een inburgeraar bij de intake van T&I aangegeven hebben graag gebruik te willen maken van een loods dan geeft T&I de gegevens door aan Alifa. Een projectmedewerker loodsenproject zoekt vervolgens een match met een loods. Daarna worden in een driegesprek tussen de projectmedewerker loodsenproject van Alifa, de loods en de inburgeraar de wensen en mogelijkheden nog eens doorgesproken en vertaald in afspraken. Tijdens het traject vinden er met een zekere regelmaat en naar behoefte, gesprekken plaats tussen de inburgeraar, de vrijwilliger en de projectmedewerker

loodsenproject. Deze gesprekken gaan over de ontwikkelingen, de behaalde resultaten en de eventuele bijsturing van eerder gemaakte afspraken (DMO agendaformulier B&W 2009).

Wanneer de gemeente een inburgeraar de inzet van een loods aanbiedt, vormt deze een integraal onderdeel van het inburgeringstraject. Dat betekent, dat de inburgeraar die het contract met de gemeente over het inburgeringstraject ondertekent, aangeeft de inspanningsverplichting ten opzichte van de loods na te zullen komen. Daardoor is het loodsenproject niet vrijblijvend voor de inburgeraar (Gemeente Enschede 2008a).

Het profiel van een loods

De daadwerkelijke uitvoering van het loodsenproject ligt in de handen van de loods. Volgens de inburgeringsagenda begeleidt een loods een inburgeraar 7 maanden (gemeente Enschede 2008a). Inmiddels zijn de afspraken tussen de afdeling Taal en Inburgering en de uitvoeringsorganisatie Alifa echter aangepast en wordt er uit gegaan van een traject van 12 weken (Alifa 2009). Het uitgangspunt is dat er een goede match ontstaat tussen de vrijwilliger en de inburgeraar.

De loods krijgt een cursus van de volksuniversiteit waarin zij leren hoe zij een inburgeraar het beste kunnen coachen. Zelf wordt de loods ook doorlopend gecoacht en hij krijgt scholing aangeboden die gebaseerd is op eigen leerdoelen en werkzaamheden in het project. Om een kwalitatief goede pool van loodsen te creëren stelt de gemeente Enschede eisen aan een loods. Een loods moet goed kunnen luisteren, vragen durven stellen, om kunnen gaan met afstand en nabijheid, doelgericht handelen, de Enschedese samenleving kennen en minimaal vier uur per week beschikbaar zijn (DMO agendaformulier B&W 2009).

Die vaardigheden zijn nodig om de taken van een loods goed uit te kunnen voeren. Deze taken zijn het begeleiden van de individuele inburgeraar, het verzorgen van individuele taaltrainingen, het wegwijs maken in de Enschedese samenleving, maatschappelijke activiteiten ondernemen met de inburgeraar, deelnemen aan driehoeksgesprekken met de toegewezen inburgeraar, het volgen van een coachings- en trainingstraject en het voorbereiden van een evaluatie van een individuele inburgeraar (DMO agendaformulier B&W 2009). Uit deze takenlijst blijkt dat de activiteiten zowel gericht zijn op het ontwikkelen van de Nederlandse taal, als op het deelnemen aan maatschappelijke activiteiten.

Interpretatie van het landelijke en lokale beleid in termen van Bourdieu

In het voorgaande deel is zowel het landelijke beleid als het lokale beleid beschreven, onder andere via de verschillende nota's die belangrijk zijn voor het inburgeringsbeleid. In het volgende deel zullen de doelen van de nota's worden geïnterpreteerd aan de hand van de kapitaalconcepten van Bourdieu (1989).

Landelijk beleid

In termen van Bourdieu (1989) kan het landelijke beleid van de jaren zeventig, zoals beschreven door Holzhacker en Scholten, worden gezien als beleid met een nadruk op cultureel kapitaal. Dit kan gesteld worden omdat er duidelijk vooral gestuurd wordt op taal. Daarnaast was het beleid in termen van Putnam (2000) gericht op bonding sociaal kapitaal, het was vooral belangrijk om aansluiting te zoeken binnen de eigen groep. Het beleid van de jaren tachtig laat in de termen van Bourdieu (1989) een nadruk op sociaal kapitaal zien. Daarbij kan de kwalificatie bonding van Putnam (2000) worden gegeven omdat het beleid zich richt op versterking van de eigen groep. De gedachte was dat er vanuit bonding gebridget zou kunnen worden. In de jaren negentig werd er in feite gestuurd op economisch kapitaal met cultureel kapitaal als middel. Daarbij werd gestuurd op bridging om een brug te slaan met de samenleving en vooral de arbeidsmarkt om daarin aansluiting te zoeken.

In het eerste decennium van de nieuwe eeuw kan gezegd worden dat er primair wordt gestuurd op bridging tussen minderheden en de autochtone meerderheid in de hoop dat dit omslaat in bonding van minderheden met de nationale gemeenschap. Daarbij ligt de nadruk op de Nederlandse normen en waarden. Dit betekent net als in de jaren negentig een focus op cultureel kapitaal en op bridging, maar nu niet alleen in de werksfeer maar ook in de privé sfeer.

Lokaal beleid gemeente Enschede

Het lokale beleid van de gemeente Enschede van vóór 2007 richtte zich op het verwerven van taalvaardigheden en kennis van de samenleving. Het verwerven van vaardigheden en kennis wordt door Bourdieu (1989) beiden gezien als cultureel kapitaal. De gemeente Enschede wilde door middel

van dit cultureel kapitaal sturen op participatie in de samenleving en arbeidsparticipatie. De gemeente ging er daarmee in het beleid vanuit dat er een conversie zou ontstaan van cultureel kapitaal naar sociaal kapitaal en economisch kapitaal. Ook Dagevos (2001) en Esser (2003) beschrijven het investeren in cultureel kapitaal, (taal)onderwijs, als een manier om tot sociaal kapitaal en economisch kapitaal te komen. Esser (2003) geeft hier echter wel een sturing op sociaal kapitaal aan. Sinds 2007 stuurt de gemeente Enschede naast de taalvaardigheden die deel uit maken van cultureel kapitaal ook op vaardigheden die nuttig zijn in een baan. Daarnaast wordt er meer gestuurd op sociaal kapitaal om zo een conversie van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal in meer sociaal kapitaal en economisch kapitaal te bewerkstelligen.

Participatievisie

De participatievisie (gemeente Enschede 2008c) is gericht op de arbeidsparticipatie van burgers. In termen van Bourdieu (1989) kan arbeidsparticipatie worden gezien als een vorm van economisch kapitaal, omdat een baan financiële middelen oplevert. De participatievisie geeft echter ook aan dat wanneer het niet mogelijk is om arbeidsparticipatie na te streven, sociale participatie in de vorm van burgerschap de sport van de participatieladder is die nagestreefd zou moeten worden. Naast de traditionele focus op economisch kapitaal is er in de participatievisie daarmee een focus op andere vormen van participatie, zoals mantelzorg en vrijwilligerswerk, ontstaan. Dit kan worden gezien als een focus op sociaal kapitaal, omdat sociaal kapitaal het hebben van contacten, relaties en netwerken behelst. Netwerken zijn volgens Putnam (2000) gericht op onderlinge steun. Die onderlinge steun in de vorm van mantelzorg en vrijwilligerswerk wordt in Enschede gezien als burgerschap (gemeente Enschede 2008b). Burgerschap kan onder sociaal kapitaal geschaard worden aangezien het gaat om activiteiten die contacten met anderen behelzen, waardoor een persoon niet in een isolement raakt. Het stimuleren van burgerschap wil men bovendien ook door scholing en stages realiseren. Hiermee wordt dan het verkrijgen van een combinatie van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal nagestreefd. Het verkrijgen van economisch kapitaal wil de gemeente vooral stimuleren en realiseren door onderwijs en het opdoen van maatschappelijke vaardigheden. Of te wel door op cultureel kapitaal in te zetten wil de gemeente het economisch kapitaal stimuleren. Daarnaast wil zij economisch kapitaal stimuleren door ondersteuning (sociaal kapitaal) en subsidies (economisch kapitaal).

Samengevat stuurt de participatievisie op economisch kapitaal en sociaal kapitaal. Het sociaal kapitaal is echter naast een doel ook een middel om tot economisch kapitaal te komen. Deze situatie komt overeen met de beschrijving van het handboek voor sociaal kapitaal over de positie van sociaal kapitaal binnen beleid aan het begin van dit hoofdstuk. De gemeente Enschede wil sociaal kapitaal bereiken door te sturen op cultureel kapitaal en indirect op sociaal kapitaal. Het verkrijgen van economisch kapitaal wil de gemeente Enschede bereiken door middel van het verkrijgen van sociaal kapitaal en cultureel kapitaal.

Nota integratie en burgerschap

In de nota 'Integratie en burgerschap' geeft de gemeente Enschede allereerst de punten aan die zij belangrijk vindt. Zij vindt het belangrijk dat iedereen de Nederlandse taal goed spreekt. Goed opgeleid is om actief te kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt. Kennis heeft van de Nederlandse samenleving met haar normen, waarden en gebruiken. Deze opsomming geeft aan dat de burger vooral het culturele kapitaal op orde moet hebben om eigen verantwoordelijkheid te kunnen nemen en om deel te kunnen nemen aan het arbeidsproces (gemeente Enschede 2008b). Dit komt overeen met de visie van Bourdieu (1989) die geïncorporeerd cultureel kapitaal ziet als een voorwaarde om economisch kapitaal te kunnen verwerven. Dit komt ook overeen met de visie van Dagevos (2001) en Esser (2003), die cultureel kapitaal ook als een voorwaarde zien om te kunnen integreren in de samenleving.

De nota integratie en burgerschap geeft verder aan dat zij niet alleen wil sturen op de arbeidsmarkt maar ook juist op burgerschap (gemeente Enschede 2008b). Burgerschap wordt vooral gestimuleerd om actief deel te nemen aan de maatschappij. Onder actief deelnemen aan de maatschappij wordt verstaan dat iemand deel neemt aan activiteiten en bijvoorbeeld vrijwilligerswerk verricht. In de nota wordt benadrukt dat behoud van eigen identiteit een noodzakelijke voorwaarde is voor integratie (gemeente Enschede 2008b). De participatie die wordt gestimuleerd op het niveau van burgerschap valt daarmee onder bridging sociaal kapitaal, omdat iedereen actief moet deelnemen aan de Nederlandse maatschappij. Maar ook bonding sociaal kapitaal, omdat behoud van eigen identiteit wordt gezien als een noodzakelijke voorwaarde voor integratie.

Op het gebied van wonen geeft de nota aan dat Enschede vooral wil investeren in instrumenten die bridging sociaal kapitaal bevorderen, zoals het spreiden van nieuwe inwoners over de verschillende wijken. De gemeente wil dit doen om een brug te slaan tussen verschillende etniciteiten. De woonbuurt wordt gezien als een indicator van sociaal kapitaal omdat dit iets kan zeggen over de netwerken en contacten van een individu.

Op het gebied van zorg en welzijn wil de gemeente ook vooral sturen op sociaal kapitaal, want zij wil graag zelforganisaties betrekken bij het aanbieden van zorg. Zelforganisaties zijn vormen van bonding netwerken van minderheden omdat deze een netwerk tussen dezelfde groep mensen vormen. Het fungeren van deze zelforganisaties als gesprekspartner bij verschillende onderwerpen die vaak taboe zijn in minderheden culturen duidt op bridging sociaal kapitaal. Het op maat aanbieden van zorg duidt echter juist op bonding sociaal kapitaal, omdat de zorg dan afgestemd wordt op de eigen groep.

Op het gebied van economie en werk wil de nota ook sturen op sociaal kapitaal. De nota pleit namelijk voor een diversiteitbeleid voor de gemeentelijke organisatie en gesubsidieerde organisaties (gemeente Enschede 2008b). Een diversiteitbeleid houdt in dat er bewust gestuurd wordt op een representatieve balans van etnische achtergronden in het personeel evenals een balans in aantallen mannen en vrouwen. Dit duidt op een beleid dat zich richt op bridging sociaal kapitaal, het in contact brengen van verschillende groepen mensen. Daarnaast is dit diversiteitbeleid ook een manier van directe sturing op economisch kapitaal aangezien via dit beleid direct banen worden vergeven. Tot slot is er in de sturing op werk ook sprake van sturing door middel van cultureel kapitaal, omdat een reïntegratietraject ook scholing bevat om de kansen op economisch kapitaal te vergroten.

Het thema taal en opvoeden wordt ook gezien als een belangrijk punt om op te sturen in het integratiebeleid. De ouderpunten die ingericht worden op basisscholen zijn een duidelijk voorbeeld van het faciliteren en daarmee stimuleren van bridging sociaal kapitaal. Ouders kunnen bij deze punten in contact komen met andere ouders en de school. Daarmee kunnen zij een breder netwerk opbouwen. Daarnaast zijn de kinderopvangplaatsen, waar het beleid zich ook op richt, juist op taalverwerving gericht. Het spreken van een taal is een vaardigheid en daarmee valt deze sturing voornamelijk onder cultureel kapitaal.

Het laatste thema in de nota is veiligheid en integratie, dit thema wordt vooral ingericht via het ontmoeten van verschillende culturen. Omdat het om relaties gaat is dit beleid vooral gericht op sociaal kapitaal. Om precies te zijn op bonding sociaal kapitaal, omdat het gaat om het leggen van relaties met andere groepen.

Samengevat stuurt de nota integratie en burgerschap dus vooral op cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. Het culturele kapitaal richt zich op de taal als basisvaardigheid. De sturing op sociaal kapitaal gaat in meerdere mate om bridging sociaal kapitaal, maar in sommige gevallen ook om bonding sociaal kapitaal. Die sturing op bonding sociaal kapitaal komt in het landelijke beleid minder naar voren. Daarnaast stuurt de nota ook op cultureel kapitaal. Wanneer de nota wordt vergeleken met de participatievisie dan wordt er op veel gebieden van burgerschap gestuurd en stuurt slechts met het thema werk direct op arbeidsparticipatie.

Inburgeringsagenda

In de inburgeringsagenda worden twee inburgeringstrajecten onderscheiden die zich beiden vooral richten op vaardigheden. Het gaat zowel om taalvaardigheden en kennis van de samenleving, als vaardigheden die nodig zijn om te kunnen werken en te participeren in de maatschappij. Vaardigheden vallen onder cultureelkapitaal, daarmee kan gezegd worden, dat de inburgeringstrajecten zich vooral op cultureel kapitaal richten. De stages, die ingebouwd zijn in de trajecten, richten zich daarnaast op sociaal kapitaal. Door de stage breidt het netwerk van de inburgeraar zich uit. Dat kan worden gezien als bridging sociaal kapitaal. De stages zijn echter vooral bedoeld om de vaardigheden in de praktijk te oefenen en richten zich daarmee vooral op cultureel kapitaal. Het doel van de inburgeringstrajecten is dat een inburgeraar maatschappelijk gaat participeren met als einddoel economische zelfstandigheid. De inburgeringsagenda gaat er daarmee vanuit, dat er een conversie op zal treden van cultureel kapitaal naar sociaal kapitaal en economisch kapitaal.

Loodsenproject

Het ministerie van Wonen Wijken en Integratie heeft drie beoogde doelen van het loodsproject verwoord. 1. De effectiviteit van het inburgeringsprogramma verhogen. 2. Bijdragen aan de sociale cohesie in de samenleving door de inzet van loodsers. 3. Het onderstrepen van betrokkenheid bij inburgering. De doelen van het ministerie richten zich tegelijkertijd op cultureel kapitaal, het verwerven van de vaardigheid taal, en op bridging sociaal kapitaal, het verwerven van meer sociale cohesie door bridging tussen inburgeraars en Nederlanders.

Het loodsproject in Enschede kent volgens het voorstel voor het college van B&W (DMO agendaformulier B&W 2009) twee trajecten. Het eerste traject is vooral opgezet om de contacten van een inburgeraar uit te breiden en hem of haar de weg te laten leren kennen in de stad. Het loodsproject is daarmee vooral gericht op bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten leggen met mensen uit de Nederlandse cultuur. Het tweede traject is vooral gericht op taal, een vaardigheid die valt onder cultureel kapitaal. Deze nadruk op sociaal kapitaal (deelnemen aan activiteiten) en cultureel kapitaal (taaltrainingen) komen dus ook terug in de activiteiten die verwacht worden van een loods.

Samenvatting van het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede

Het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede is neergelegd in drie nota's. Ten eerste in de participatievisie van de gemeente Enschede welke integraal terug komt in het beleid van de gemeente Enschede. Daarmee is deze participatievisie ook van belang voor het inburgeringsbeleid. De visie geeft aan dat het einddoel van in dit geval het inburgeringsbeleid het stimuleren van arbeidsparticipatie is. Het vernieuwende van de visie is dat burgerschap, ofwel maatschappelijke participatie, als tussenstap is ingebouwd. Voor mensen die verder van de arbeidsmarkt afstaan wordt er dus eerst geïnvesteerd in burgerschap om op die manier het doel arbeidsparticipatie dichterbij te brengen. Met andere woorden het doel blijft economisch kapitaal, echter sturing op sociaal kapitaal wordt als tussenstap toegevoegd om iedereen te betrekken en economisch kapitaal dichterbij te brengen voor personen die ver van de arbeidsmarkt af staan.

Ten tweede geeft de nota integratie en burgerschap aan wat de ambities zijn van de gemeente Enschede met betrekking tot integratie van haar burgers. De gemeente wil graag *'dat iedere burger volwaardig participeert in de Enschedese samenleving en vanuit zijn eigen culturele achtergrond zich Enschedeër voelt en de Enschedese samenleving vorm geeft.'* (Gemeente Enschede 2008b:6). Om dit te bereiken heeft de gemeente Enschede in haar nota vijf thema's uitgewerkt. Het eerste thema taal en opvoeden gaat vooral uit van het stimuleren van cultureel kapitaal bij kinderen en sociaal kapitaal bij hun ouders, zodat de ouders de kinderen kunnen ondersteunen in hun taalontwikkeling. Bij het thema wonen, gaat het om bevorderen van een niet-gesegregeerd woonbeleid. Dit betekent dat de gemeente wil sturen op bridging sociaal kapitaal. Bij het thema zorg en welzijn gaat het om zorg op maat en gesprekken met zelforganisaties om taboes te doorbreken. Het gaat daarbij om bonding sociaal kapitaal door zorg op maat aan te bieden en bridging sociaal kapitaal door taboes te willen doorbreken met behulp van zelforganisaties. Op het gebied van economie en werk gaat het om een diversiteitsbeleid om werkloosheid onder allochtonen te verminderen. Dat duidt op een directe sturing om economisch kapitaal te verwerven door middel van bridging sociaal kapitaal. Daarnaast gaat het ook om cultureel kapitaal in de vorm van scholing in reïntegratietrajecten, om de kansen op economisch kapitaal te vergroten. Bij veiligheid en integratie gaat het vooral om bridging sociaal kapitaal om culturen te laten ontmoeten en elkaar te laten begrijpen. Dit beleid is het uitgangspunt waar inburgering naar toe moet werken. Al met al ligt de nadruk op bridging sociaal kapitaal en cultureel kapitaal met als een belangrijk doel om bridging sociaal kapitaal te verwerven evenals economisch kapitaal.

Ten derde de inburgeringsagenda, deze geeft aan dat de inburgeringstrajecten voornamelijk sturen op cultureel kapitaal in de vorm van taalvaardigheden en kennis van de samenleving evenals vaardigheden gericht op werk. Vaardigheden gericht op de samenleving en werk worden geleerd in stages. Deze stages kunnen worden gezien als cultureel kapitaal, omdat er vaardigheden worden aangeleerd. De stage kan daarnaast effect hebben op het sociaal kapitaal van de inburgeraar. Dit is echter niet het hoofddoel van het inburgeringstraject. Het doel van het inburgeringstraject is gericht op het zelfstandig kunnen participeren in de samenleving en idealiter een baan. Het doel van het beleid is daarmee het opbouwen van economisch kapitaal, via het hebben van een baan, maar ook op sociaal kapitaal om maatschappelijk te kunnen functioneren.

Het loodsenproject richt zich vooral op het vinden van de weg in de stad en het uitbreiden van contacten van de inburgeraar. Het loodsenproject wil zich dus richten op het bridging sociaal kapitaal, dat een inburgeraar nodig heeft om in de maatschappij te functioneren. Dit wil het loodsenproject bereiken door het bevorderen van interetnisch contact tussen een loods en een inburgeraar, waarbij de loods de inburgeraar ondersteunt. Op deze manier moet het project een bijdrage leveren aan de maatschappelijke participatie van de inburgeraar. Het loodsenproject is gebaseerd op meermalig contact op basis van enkele gezamenlijke interesses. Volgens het onderzoek, dat het Sociaal en Cultureel Planbureau gedaan heeft naar projecten die interetnisch contact bevorderen zou dit tot goede resultaten moeten kunnen leiden (SCP 2007).

Wanneer dit formele beleid vergeleken wordt met het nationale inburgeringsbeleid dan blijkt dat Enschede zich net als het nationale beleid richt op het bevorderen van cultureel kapitaal maar ook oog heeft voor sociaal kapitaal. De visie van de gemeente Enschede is echter niet gericht op culturele assimilatiemaar op bridging vanuit de eigen identiteit (gemeente Enschede 2008b). Van de culturele assimilatie die Holzhacker en Scholten (2009) hebben waargenomen is in Enschede dus geen sprake. Net als in het nationale beleid moet de sturing op cultureel kapitaal en sociaal kapitaal leiden tot sociaal kapitaal en in een later stadium tot economisch kapitaal. Het inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede gaat daarom uit van een conversie van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal in sociaal kapitaal en economisch kapitaal.

De beleidsadviseurs en de wethouder

Het formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede is geformuleerd door de projectgroep inburgering. In deze projectgroep zaten verschillende beleidsadviseurs. De projectgroep viel onder verantwoordelijkheid van de wethouder Zorg, Welzijn, Sport en Integratie. De inburgeringsagenda is door deze projectgroep geformuleerd. In het onderstaande deel zullen de ideeën van de projectgroepleden achter het beleid worden weergegeven. Die ideeën zijn belangrijk om na te gaan of in de uitvoering van het beleid de doelen waarmee het beleid is opgezet ook worden nagestreefd. Wanneer er in het onderstaande stuk over wethouder wordt gesproken gaat het om de wethouder Zorg, Welzijn, Sport en Integratie.

Inburgeringstrajecten

Bij het formuleren van de inburgeringsagenda is de projectgroep uitgegaan van de wettelijke eisen van de wet inburgering (beleidsadviseur b 09-04-2009). Deze wet richt zich vooral op het opdoen van taalvaardigheden en kennis over de samenleving zodat een inburgeraar zelfstandig kan meedoen in de maatschappij. Om dit te bereiken heeft de projectgroep participatie in brede zin toegevoegd aan de taalontwikkeling (beleidsadviseur b 09-04-2009). Arbeidsparticipatie is het uiteindelijke doel van de participatievisie van de gemeente Enschede, maar het begrip participatie wordt breder gezien. Het participatieniveau burgerschap wordt gezien als een opstap naar arbeidsparticipatie, het kan individuen activeren (beleidsadviseur c 15-04-2009). Voor sommige inburgeraars laten de capaciteiten en omstandigheden het echter niet toe om door te groeien vanuit burgerschap, voor hen moet geaccepteerd worden dat het niveau burgerschap het einddoel is (beleidsadviseur b 09-04-2009). Daarmee is het doel van het beleid een plek op de maatschappelijke ladder waarin een inburgeraar naar capaciteiten kan functioneren in de maatschappij (beleidsadviseur a 08-04-2009). Toch is vanuit de participatievisie het belangrijkste achterliggende doel van het inburgeringsbeleid arbeidsparticipatie, zodat de inburgeraar zelfstandig zonder hulp van de overheid kan leven. Dit achterliggende doel wordt benadrukt door de wethouder (wethouder zorg & welzijn, sport en integratie 07-05-2009).

Taalontwikkeling en het opdoen van vaardigheden wordt door de adviseurs van de projectgroep en de wethouder gezien als voorwaarde om maatschappelijk te participeren en zeker ook om in de arbeidsmarkt te participeren. *“Een taalachterstand belemmert een individu namelijk op veel terreinen zoals onderwijs, communicatie en integratie”* aldus een beleidsadviseur (beleidsadviseur c 15-04-2009). Die factoren belemmeren de participatie, omdat al die achterstanden er toe kunnen leiden dat iemand niet zelfstandig volwaardig deel kan nemen aan de maatschappij (beleidsadviseur b 09-04-2009). Daarom is door de projectgroep de nadruk gelegd op taalontwikkeling in het beleid. De projectgroep vindt het belangrijk dat een inburgeraar een zo hoog mogelijk taalniveau ontwikkelt. Dit omdat een inburgeraar daarmee beter kan participeren in de maatschappij en eventueel een opleiding kan volgen (beleidsadviseur b 09-04-2009). Daarom heeft de projectgroep er voor gekozen om naast het wettelijk verplichte A2 niveau het B1 taalniveau aan te bieden aan inburgeraars. Met het niveau B1

kan iemand zich inschrijven voor een MBO of HBO opleiding. Bovendien is een inburgeraar dan ook beter voorbereid op werk in een Nederlandse omgeving (beleidsadviseur a 08-04-2009).

Naast dit hogere taalniveau wilde de projectgroep een stage aanbieden om de theoretische taalkennis te oefenen in de praktijk, waardoor de taal beter beklijft (beleidsadviseur c 15-04-2009). Verder wil de projectgroep in de stage van het inburgeringstraject gericht op arbeid aandacht besteden aan arbeidsvaardigheden, zodat de afstand tot de arbeidsmarkt wordt verminderd (beleidsadviseur a 09-04-2009). De stage kan als neveneffect leiden tot meer contacten voor de inburgeraar (beleidsadviseur b 09-04-2009).

De wethouder heeft benadrukt dat taalontwikkeling belangrijk is. Het is een wettelijke eis, maar het helpt vooral mensen vooruit. Ook de wettelijke eis van maatschappelijke oriëntatie vindt de wethouder heel belangrijk, omdat het inburgeraars helpt om Nederland te begrijpen (wethouder 07-05-2009). Net als de projectgroep vindt de wethouder het belangrijk om aan te sluiten bij de capaciteiten van mensen. Zo is het achterliggende doel volgens de wethouder een startkwalificatie naar werk, maar het is belangrijk om voor mensen waarbij dit niet tot de mogelijkheden behoort doelen in de sfeer van maatschappelijke participatie te stellen (wethouder 07-05-2009).

Het beleid wordt voor een groot deel bepaald door wettelijke eisen, maar een achterliggend doel van het inburgeringsbeleid is een zelfstandige volwaardige participatie van inburgeraars. Daarom zijn volgens een beleidsadviseur wanneer iemand geen werk vindt, participatiebanen en terugkeerbanen van essentieel belang. Daarmee kan een volwaardige participatie worden bevorderd (beleidsadviseur a 08-04-2009). Daarnaast is het beleid gericht op participatie van ouders zodat hun kinderen alle kansen krijgen in de maatschappij en volwaardig kunnen participeren (beleidsadviseur b 09-04-2009).

Loodsenproject

Volgens de beleidsadviseurs is het doel van het loodsproject om de inburgering van iemand te ondersteunen (beleidsadviseur a 08-09-2009). Dit gebeurt door de inburgeraar over een drempel te helpen om meer contacten op te doen en door zijn of haar Nederlands te oefenen (beleidsadviseur c 15-04-2009). Het doel is dus om het sociale netwerk en de taalkennis te vergroten, maar ook om iemand de stad te laten leren kennen en praktische ondersteuning te geven in het dagelijkse leven (beleidsadviseur b 09-04-2009). Deze visie wordt ondersteund door de wethouder. Die zet taal voorop, maar geeft aan dat het project ook bedoeld is om een brug te slaan naar andere culturen en het netwerk van een inburgeraar uit te breiden. Volgens de wethouder heeft het loodsproject meer nut bij mensen die gevlucht zijn en nieuw zijn in de stad dan bij gezinsmigranten, omdat die laatste groep al een zekere vorm van een sociaal netwerk heeft (wethouder 07-05-2009).

Het is volgens de beleidsadviseurs en de wethouder belangrijk om de doelen van het loodsproject te bereiken, omdat dit een weerslag kan hebben op de verdere inburgering. Het is belangrijk om mensen mee te laten doen in de Enschedese samenleving. Daardoor kan de inburgeraar een hoger gevoel van welzijn krijgen, waardoor een inburgeraar zich ook beter kan concentreren op het inburgeringstraject en meer slaagkans heeft bij het inburgeringsexamen (beleidsadviseur b 09-04-2009). Het project zou dus bij moeten dragen aan een versnelde inburgering en participatie. Het beleid van het loodsproject is ondersteunend en faciliterend voor de uitvoering van het project, het project draagt bij aan de participatie gedachte (beleidsadviseur b 09-04-2009).

Monitoren en sturen

De beleidsadviseurs en de wethouder houden de vingers aan de pols in het inburgeringsbeleid door voornamelijk te sturen op aantallen en financiële cijfers (beleidsadviseur b 09-04-2009). Een beleidsadviseur geeft aan dat hiermee de inhoud wel eens minder wordt belicht (beleidsadviseur c 15-04-2009). De inhoudelijke expertise ligt bij de partijen waarmee de gemeente Enschede samenwerkt in de uitvoering van het inburgeringsbeleid (beleidsadviseur a 08-04-2009). De beleidsadviseurs hebben overleggen met de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie (beleidsadviseur b 09-04-2009). Daarnaast rapporteert de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie aantallen aan de wethouder. Voor de wethouder ligt de sturing voornamelijk op financiën en aantallen, de sturing in deze fase richt zich niet meer direct op de drie vormen van kapitaal (wethouder 07-05-2009).

Een beleidsadviseur geeft aan dat de overleggen over de uitvoering van het beleid met de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie laten zien dat het doel om het netwerk van de inburgeraar te verbreden een moeilijk te behalen doel is. Daarnaast leidt een netwerk ook niet altijd naar werk

(beleidsadviseur b 09-04-2009). Het achterliggende doel van de conversie van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal in economisch kapitaal wordt daarmee waarschijnlijk niet automatisch behaald.

De interpretatie van het beleid van de beleidsadviseurs en de wethouder in termen van Bourdieu

Wanneer met de lens van Bourdieu (1989) naar de verhalen van de beleidsadviseurs wordt gekeken dan blijkt dat er in het inburgeringstraject vooral wordt gestuurd op cultureel kapitaal in de vorm van taalonderwijs en onderwijs over de Nederlandse samenleving. Ook de stage om vaardigheden op te doen kan worden gezien als cultureel kapitaal. Indirect vindt er ook sturing plaats op bridging sociaal kapitaal door deze stages, namelijk het opdoen van contacten. De reden dat deze trajecten zijn vormgegeven en er stages zijn ingepland in het inburgeringstraject is het zelfstandig participeren van de inburgeraar. Die zelfstandige participatie houdt in dat iemand zich zelf redt op het gebied van, wonen, scholing en contacten maar ook bijvoorbeeld vrijwilligerswerk doet. Het gaat er daarmee om dat iemand het sociaal kapitaal heeft om goed te kunnen functioneren in de samenleving. Daarnaast richt het beleid zich vooral op het opbouwen van economische zelfstandigheid, waardoor iemand in zijn eigen levensonderhoud kan voorzien. Het hebben van financiële middelen om in levensonderhoud te voorzien kan worden gezien als economisch kapitaal. De projectgroep ging met andere woorden uit van een conversie van cultureel kapitaal in sociaal kapitaal en van daaruit in economisch kapitaal. Dit is duidelijk terug te vinden in het formele beleid.

De wethouder richt zich ook op cultureel kapitaal. Dit vanuit de overtuiging dat taalvaardigheid een belangrijke sleutel is naar integratie. Daarnaast richt de wethouder zich op de wettelijke eisen die ook cultureel kapitaal van aard zijn. Het gaat dan namelijk om taalvaardigheid en maatschappelijke oriëntatie die vooral gebaseerd is op kennis van de samenleving. De wethouder benadrukt het belang van contacten voor een inburgeraar. Hiermee richt de wethouder zich naast cultureel kapitaal ook op sociaal kapitaal. Het uiteindelijke doel is volgens de wethouder ook economisch kapitaal zodat een inburgeraar onafhankelijk kan leven. Daarom ziet de wethouder het behalen van een startbewijs voor de arbeidsmarkt in een inburgeringstraject als hoogste doel. De wethouder gaat dus uit van een conversie van een geïnstitutionaliseerde vorm van cultureel kapitaal in economisch kapitaal.

Het doel van het loodsenproject is volgens de beleidsadviseurs om het sociale netwerk en de taalkennis te vergroten maar ook om iemand de stad te laten leren kennen en praktische ondersteuning te geven in het dagelijkse leven. Het doel is daarmee vooral gericht op sociaal kapitaal in de vorm van contacten maar ook op cultureel kapitaal namelijk taalontwikkeling.

Conclusie formeel inburgeringsbeleid

In deze conclusie wordt antwoord gegeven op de eerste onderzoeksvraag: *Wat is het huidige formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede en wat is de achtergrond van het loodsenproject?*

Het huidige formele inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede is opgesteld om aan wettelijke eisen te voldoen. Daarnaast wordt er in het beleid ook aandacht besteed aan de participatie van inburgeraars in de samenleving. De gemeente Enschede hecht er veel waarde aan dat al haar burgers in de samenleving participeren. Onder participatie verstaat de gemeente Enschede burgerschap en arbeidsparticipatie. Onder burgerschap wordt verstaan dat iemand zich kan redden op de gebieden van zorg, wonen, veiligheid, onderwijs en vrijetijdsbesteding. Om deze participatie te bevorderen wordt naast taalontwikkeling en kennis van de samenleving ook gewerkt met stages waarin vaardigheden worden opgedaan. Idealiter leidt een inburgeringstraject tot burgerschap en mogelijk tot werk. Burgerschap kan worden gezien als een tussenstap naar werk. Het doel maatschappelijke participatie en arbeidsparticipatie wil de gemeente bereiken door het aanbieden van een stage en een hoger taalniveau dan het minimale wettelijk vereiste niveau.

Naast een inburgeringstraject biedt de gemeente Enschede sinds de zomer van 2008 een loodsenproject aan. Het idee achter het loodsenproject is het stimuleren van de inburgeraar om te participeren door deze met begeleiding een steuntje in de rug te geven. Het loodsenproject wordt aangeboden om het netwerk van een inburgeraar te verbreden en de taalvaardigheid te oefenen en te ontwikkelen.

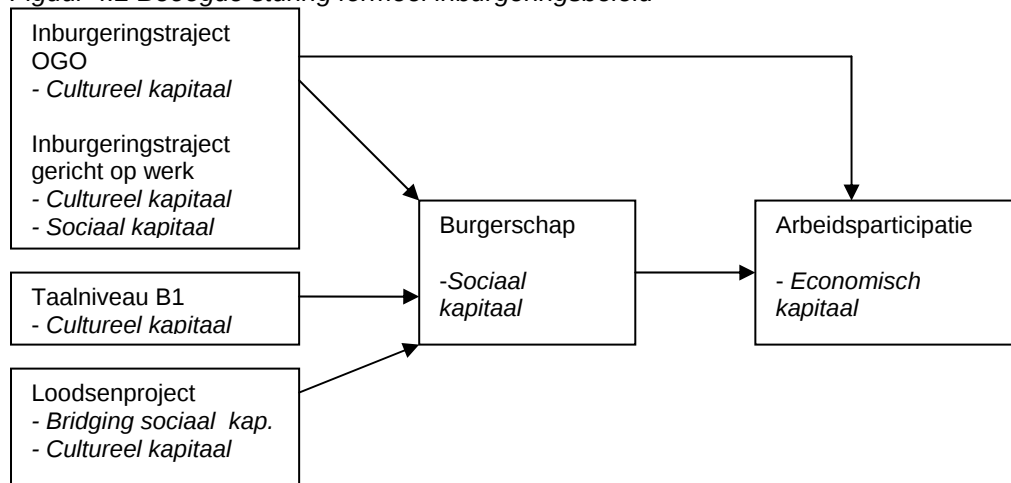
Het achterliggende doel van het inburgeringstraject en het loodsentraject is het verkrijgen van een zelfstandige positie in de samenleving en economische zelfstandigheid door een inburgeraar. Hierbij

wordt er door de beleidsadviseurs en de wethouder rekening mee gehouden dat sommige inburgeraars de capaciteiten niet zullen hebben om door te groeien naar economische zelfstandigheid.

Beschouwd in termen van Bourdieu (1989) investeert een inburgeringstraject in kennis van de samenleving en verschillende vaardigheden waaronder taalvaardigheden. Het inburgeringstraject investeert daarmee in cultureel kapitaal. Het loodsenproject is opgestart om te investeren in het netwerk van een inburgeraar en de taalontwikkeling. In termen van Bourdieu richt het zich op sociaal kapitaal en cultureel kapitaal. Deze twee investeringen leiden in het ideale geval tot een zelfstandige burger die actief participeert in de samenlevingen en een betaalde baan heeft.

Schematisch ziet het formele inburgeringsbeleid er uit als in figuur 4.2:

Figuur 4.2 Beoogde sturing formeel inburgeringsbeleid

Gebruikmakend van de begrippen van Bourdieu kunnen wij stellen dat het beleid in Enschede uitgaat van een conversie van cultureel kapitaal (in de vorm van taalvaardigheden, kennis van de samenleving en werkvaardigheden aangeboden tijdens het inburgeringstraject) en indirect sociaal kapitaal in meer bridging sociaal kapitaal en economisch kapitaal. In het loodsenproject wordt direct gestuurd op bridging sociaal kapitaal maar ook op cultureel kapitaal. Het bridging sociaal kapitaal in het loodsentraject moet een activering van het individu bewerkstelligen en daardoor uiteindelijk ook leiden tot arbeidsparticipatie.

5. De uitvoeringspraktijk

In het voorgaande hoofdstuk is uiteengezet welke doelen met het formele inburgeringsbeleid worden nagestreefd en hoe de inburgering formeel is ingericht. De vraag die in dit hoofdstuk wordt beantwoord is: *“Op welke wijze wordt het inburgeringsbeleid en het loodsenproject uitgevoerd in de praktijk?”*

Deze vraag is met drie typen actoren besproken. In de eerste plaats met de teamleider en een consulent van de afdeling Taal en Inburgering, de uitvoeringsorganisatie van de gemeente Enschede. In de tweede plaats met de projectmedewerker loodsenproject van de welzijnsorganisatie Alifa, die belast is met de organisatie van het loodsenproject. In de derde plaats met een vijftal loodsen die als vrijwilliger persoonlijke begeleiding geven aan één of enkele inburgeraars. De resultaten van deze interviews worden in dit hoofdstuk besproken waarna zij geïnterpreteerd worden in termen van Bourdieu (1989) en er een samenvattende conclusie volgt.

5.1 Inburgeringstrajecten

5.1.1 Taal en Inburgering

De gemeentelijke uitvoeringsorganisatie Taal en Inburgering (T&I) regelt de intake van inburgeraars en de plaatsing in trajecten. De trajecten zelf worden uitgevoerd door twee partijen met een expertise op dit gebied. Het OGO traject is via een aanbesteding toegekend aan een private onderwijsorganisatie met een specialisatie in inburgeringstrajecten. Het arbeidstraject wordt uitgevoerd door de gemeentelijke reïntegratie organisatie. Beide organisaties hebben een contract afgesloten met de gemeente Enschede. In dit contract is het onderwijstraject geregeld. Daarnaast zijn de financiën en manier van uitbetalen geregeld. Ook is de termijn vastgelegd waarbinnen een inburgeraar zijn examen moet hebben behaald en er is vastgelegd dat de inburgeraar een stage moet volgen (Bestek OGO lijn, Contract gemeentelijk reïntegratiebedrijf). In het OGO traject gaat het om een taalstage van 250 uur, bij het werk traject gaat het om een meer uitgebreide stage waarin een inburgeraar ook vaardigheden leert die relevant zijn om de afstand naar de arbeidsmarkt te verkleinen (teamleider T&I 2009). In totaal gaan er in twee jaar tijd 800 mensen naar een OGO traject en 500 naar een traject gericht op arbeid. Het gaat om 400 mensen per jaar naar OGO en 260 per jaar naar een op arbeid gericht traject (Teamleider T&I 16-04-2009).

Doelen

Het doel van de afdeling T&I is volgens de teamleider het laten halen van het inburgeringsexamen door een zo groot mogelijke groep inburgeraars. T&I richt zich dus als hoofddoel op de wettelijke eis. Daarnaast wordt het taalniveau door zowel de teamleider als door de geïnterviewde consulent gezien als de meest belangrijke factor voor inburgering. *“Het taalniveau moet worden verhoogd zodat de afstand tussen de inburgeraar en de arbeidsmarkt wordt verkleind en de participatie wordt bevorderd”* aldus de teamleider T&I (teamleider T&I 16-04-2009). In de trajecten wordt er dan ook vooral gestuurd op een verhoging van het taalniveau. Hierdoor zal een inburgeraar zelfredzaam zijn (teamleider T&I 16-04-2009; consulent T&I 24-04-2009). De teamleider T&I ziet arbeidsparticipatie als het uiteindelijke doel, waarvoor een goede taalbeheersing vereist is (teamleider T&I 16-04-2009). T&I wil deze doelen bereiken door de inkoop van taallessen en het plaatsen van inburgeraars op trajecten (teamleider T&I 16-04-2009). De rol van een consulent van T&I hierin is: *“om iemand te verwijzen, aan te zetten tot sociale activatie en zelfredzaamheid.”* (consulent T&I 24-04-2009).

Targets van Taal en Inburgering

Binnen T&I wordt in eerste instantie gestuurd op aantallen, want dat zijn de belangrijkste indicatoren voor zowel de wethouder als het rijk (teamleider T&I 16-04-2009). Consulents hebben bepaalde targets gekregen om inburgeraars te plaatsen in trajecten die onderverdeeld zijn naar trajecten gericht op arbeid en OGO trajecten (teamleider T&I 16-04-2009). Zij moeten het aan hen opgedragen aantal inburgeraars op een traject krijgen. Een consulent van T&I geeft aan dat het moeilijker wordt om mensen te plaatsen en daarmee targets te halen: *“Er is een groep potentiële inburgeraars die heel graag willen, dan is het automatisch makkelijker om de doelen te behalen. Maar nu breekt ook een groep aan die niet graag wil, daarmee moeten de doelen neerwaarts worden bijgesteld.”* (consulent T&I 24-04-2009). Deze doelen moeten worden bijgesteld volgens de consulent omdat het overtuigen van mensen om deel te nemen meer tijd kost. *“Het is individueel aan de consulent om de inburgeraar te motiveren”* (consulent T&I 24-04-2009).

Naast het plaatsen in een traject neemt de consulent de beslissing om wel een stage in te kopen bij een OGO traject of dit niet te doen. In principe wordt voor iedereen een taalstage ingekocht behalve voor inburgeraars die werken in een Nederlands bedrijf. Een consulent van T&I geeft aan: *"Iemand die werkt in bijvoorbeeld een Turks naaiatelier krijgt naast haar werk alsnog een taalstage, omdat zij in haar werk haar Nederlandse taal niet ontwikkelt"* (consulent T&I 24-04-2009). In het traject gericht op werk volgt in principe iedereen een werkstage.

De consulent beslist tot slot op welk taalniveau iemand lessen gaat volgen. Wanneer uit de TIWI toets blijkt dat iemand de capaciteit heeft om taallessen te volgen op het niveau B1 in plaats van A2 dan kan deze persoon op basis van vrijwilligheid in een B1 traject worden geplaatst. Dit is zeker aan te raden wanneer de inburgeraar nog een vervolgstudie op het MBO of HBO wil volgen (consulent 24-04-2009).

Plaatsing in trajecten

Het plaatsen van inburgeraars in trajecten is het werk van de consulenten. Zij houden zich bezig met het benaderen van potentiële inburgeraars en hebben daarnaast allemaal een eigen project zoals communicatie of het loodsenproject (consulent T&I 24-04-2009). Het benaderen van potentiële inburgeraars wordt via verschillende kanalen gedaan. Potentiële inburgeraars worden doorverwezen door consulenten die mensen inschrijven voor een uitkering, maar ook werkgevers en consultatie bureaus verwijzen mensen door. Daarnaast geven consulenten voorlichting op scholen, peuterspeelzalen, in kerken en wijkcentra. Via deze wegen worden de behoeftigen gewezen op de mogelijkheid om een taaltraject te volgen bij T&I. Bovendien worden verplichte inburgeraars aangeleverd door de Informatie Beheer Groep in een Bestand Potentiële Inburgeraars. De inburgeraars die hier in staan worden via de post opgeroepen (consulent T&I 24-04-2009).

Een inburgeraar die reageert op zijn oproep of zichzelf aanmeldt wordt eerst getest. Deze zogenaamde TIWI toets geeft inzicht in de taalkennis en de kennis van de samenleving van de inburgeraar evenals de afstand tot de arbeidsmarkt van de inburgeraar. Op basis van de uitkomsten van deze toets en het feit of een inburgeraar gebruik maakt van een uitkering wordt een inburgeraar door de consulent in een traject geplaatst (consulent T&I 24-04-2009).

Inburgeraars met een uitkering worden in principe in een traject gericht op arbeid geplaatst. Wanneer zij echter heel jonge kinderen hebben die zij op moeten voeden kan er bij wijze van uitzondering gekozen worden voor het OGO traject. Inburgeraars die geen uitkering hebben, maar wel interesse hebben in een traject gericht op arbeidsparticipatie, kunnen ook in het arbeidsgerichte traject worden geplaatst. Het is aan de consulent om de afweging te maken in welk traject de inburgeraar het beste geplaatst kan worden (consulent T&I 24-04-2009). Het OGO traject is geschikt voor iedereen volgens een consulent van T&I: *"Dit traject is minder gericht op arbeid en kan ook worden gezien als een eerste fase in de activering van personen. Mensen die jaren niks gedaan hebben kunnen dus soms ook beter in een OGO traject worden geplaatst. Iemand kan daarna dan misschien door naar een traject gericht op arbeid"* (consulent T&I 24-04-2009).

Voor veel inburgeraars is het feit dat zij kinderen moeten opvoeden een barrière om een inburgeringstraject te volgen. Daarom zijn er nauwe banden met de kinderopvang en worden lessen zowel overdag als 's avonds aangeboden (teamleider T&I 16-04-2009).

Monitoren van inburgeringstrajecten

Op de inhoud van de inburgeringstrajecten wordt door T&I in eerste instantie niet gestuurd, want de afspraken daarover liggen vast in de bestekken. De afdeling gaat er van uit dat de expertise bij de uitvoerende partner ligt (teamleider T&I 16-04-2009). In het contract met de partner ligt vast dat deze educatie moeten aanbieden conform de wettelijke eisen. Daarnaast moeten zij een stage en een hoger taalniveau aanbieden wanneer dit wordt ingekocht. Tussen de teamleider T&I en de twee uitvoeringsorganisaties vinden overleggen plaats. Deze overleggen gaan vooral over aantallen en de reden achter eventuele uitval. Daarnaast worden klachten van inburgeraars behandeld (teamleider T&I 16-04-2009). De consulenten treden ook in overleg met de uitvoeringsorganisaties. Een consulent onderneemt echter alleen actie wanneer er iets mis gaat met het traject dat een inburgeraar volgt. Na afronding van het inburgeringstraject richt een consulent zich op een vervolg opleiding of een reïntegratietraject (consulent T&I 24-04-2009).

Handhaven

In het verleden was er een vrij passieve manier van handhaven in de gemeente Enschede. Met handhaven wordt bedoeld dat iemand die geplaatst is in een traject maar niet (meer) meewerkt met sancties wordt gestimuleerd om (wederom) deel te nemen aan het traject. Eerder was dit minder nodig omdat vooral gemotiveerde inburgeraars zich aanmeldden. In Enschede wordt vooral gewerkt met een methode van verleiden. Via posters en folders wil de afdeling T&I mensen stimuleren om een aanbieding te accepteren (teamleider T&I 2009). De inburgeraars moeten wanneer zij een aanbieding voor een inburgeringstraject accepteren een contract tekenen, dat is een wettelijke verplichting. Wanneer er problemen zijn met het volgen van het inburgeringstraject door de inburgeraar dan wordt er eerst in gesprek gegaan met de inburgeraar. Daarmee wordt geprobeerd om het traject weer in goede banen te leiden. Dat wordt vooral gestimuleerd door persoonlijk contact. Mocht dit niet helpen dan kan een handhavingstermijn worden vastgesteld. Alleen in het uiterste geval worden boetes opgelegd (consulent T&I 2009).

5.2 Het loodsenproject

5.2.1 Taal en Inburgering

Het loodsentraject wordt bij T&I als een aanvulling op het inburgeringstraject gezien. Volgens de teamleider van T&I is het doel van het loodsenproject: *“om inburgeraars echt kennis op te laten doen van de stad, het heeft een activerende functie.”* (teamleider T&I 16-09-2009). Een consulent van T&I specificeert dat het traject er op is gericht om: *“Mensen uit een sociaal isolement te halen en hen te laten inburgeren op allerlei terreinen behalve taal.”* (consulent T&I 24-04-2009). Het loodsentraject is er duidelijk op gericht om de contacten van een inburgeraar te vergroten.

Het loodsenproject heeft volgens T&I een activerende functie. Het doel is om mensen te betrekken bij de samenleving. De inburgeraars worden in drie maanden letterlijk door de stad geloodst. Dat loodsen kan op veel gebieden gebeuren, zoals het vinden van een vereniging maar ook de weg naar officiële instanties leren kennen. De vrijwilliger en inburgeraar zien elkaar ongeveer twee uur per week (teamleider T&I 16-04-2009). Het loodsenproject zou een opstap moeten zijn om meer contacten te leggen. Een consulent geeft aan: *“Het wordt van de inburgeraar verwacht, dat hij na afronding van het loodsentraject meer initiatief neemt”* (consulent T&I 24-04-2009). Daarnaast is het de bedoeling om de inburgeraar door het loodsenproject uit de eigen omgeving te halen. Daardoor kan een inburgeraar een netwerk opbouwen waarin ook mensen van buiten de eigen groep voorkomen (consulent T&I 24-04-2009). De verwachting is dat een breder netwerk leidt tot een meer zelfstandige participatie in de maatschappij. Verder kan een inburgeraar door het loodsenproject zelfverzekerd worden, zodat een inburgeraar ook beter presteert in het inburgeringstraject (consulent T&I 24-04-2009). De consulenten werken met betrekking tot het loodsenproject met het motto: *“Iets is beter dan niets en een begin is al heel wat”* (consulent T&I 24-04-2009).

De welzijnsorganisatie Alifa is verantwoordelijk voor het maken van de koppelingen en het monitoren van de uitvoering van een traject. De opdracht voor T&I en Alifa is om 450 koppels bestaande uit een loods en een inburgeraar te realiseren in twee jaar (DMO agendaformulier B&W 2009). De taak van T&I daarin is het aanleveren van voldoende inburgeraars aan Alifa.

Het aantal loodsen is echter nog te gering om 450 koppels te kunnen realiseren in twee jaar. Door het gebrek aan vrijwilligers komen inburgeraars op een wachtlijst, wat niet als wenselijk wordt gezien (consulent T&I 2009; projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Daarom zoekt T&I ook actief naar vrijwilligers. Nieuwe vrijwilligers zoekt T&I onder personen die in een participatie of terugkeerbanen zitten. Daarnaast praat zij met mensen die een hobby uitoefenen waarbij interesse voor andere culturen is vereist (consulent T&I 2009).

De hoofdtaak van T&I in het loodsenproject is dus het aanleveren van inburgeraars. In de inburgeringsagenda is te lezen dat het loodsentraject open staat voor iedere inburgeraar (gemeente Enschede 2008a). In de praktijk wordt het loodsentraject niet aan iedere inburgeraar voorgelegd. Alleen inburgeraars in een sociaal isolement of een cultureel isolement krijgen de optie voorgelegd. Hierdoor krijgen zij de mogelijkheid om een breder netwerk op te bouwen. De inburgeraar die een loodsentraject krijgt aangeboden mag echter weigeren om hieraan deel te nemen. (consulent T&I 2009).

In de inburgeringsagenda wordt ook aangegeven dat het loodsentraject wordt opgenomen in het inburgeringcontract. Hierdoor wordt er een inspanningsverwachting bij de inburgeraar neergelegd (gemeente Enschede 2008a). In de praktijk wordt het loodsentraject niet opgenomen in het inburgeringcontract, omdat de consultants de drempel om deel te nemen zo laag mogelijk willen maken. Doordat het project niet wordt opgenomen in het contract lijkt deelname aan het loodsproject meer vrijwillig voor de inburgeraar (consulent T&I 2009).

Wanneer een inburgeraar deel wil nemen aan het loodsproject dan worden aan Alifa de personalia doorgegeven, maar ook de woon en leef situatie van de inburgeraar evenals de motivatie om deel te nemen aan het project. Daarnaast wordt informatie gegeven over de taalvaardigheid van de inburgeraar, de opleiding/het werk en eventuele bijzonderheden (consulent T&I 2009).

Om het loodsproject te sturen zijn er prestatieafspraken met Alifa gemaakt, maar ook met de consultants binnen T&I. Consultants moeten allen een bepaald aantal inburgeraars aanleveren aan het loodsproject. In totaal gaat het om 225 inburgeraars per jaar (teamleider T&I 2009).

Naast de prestatie afspraken met Alifa vinden er overleggen plaats tussen de teamleider van T&I en de leidinggevende van Alifa over aantallen en subsidies (teamleider T&I 2009). Ook overleggen de projectmedewerker loodsproject van Alifa en de consulent die gaat over het loodsproject binnen T&I. Deze overleggen gaan over de organisatie van de trajecten en de koppelingen van inburgeraars en loods. De registratie van het loodsentraject vindt bij T&I plaats, omdat dit registratie systeem verder ontwikkeld is dan het systeem van Alifa (Consulent T&I 2009).

5.2.2 Alifa

Bij Alifa wordt het overkoepelende doel van het loodsproject ook gezien als het wegwijs maken van de inburgeraar in de wijk en/of in de stad. Het specifieke doel is echter per deelnemer verschillend en kan ook veel meer liggen op het gebied van taalontwikkeling (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Het duidelijke onderscheid dat T&I maakt tussen taalontwikkeling in een inburgeringstraject en het uitbreiden van contacten in een loodsentraject, wordt door Alifa niet gemaakt. In een loodsentraject kan volgens Alifa gestuurd worden op het uitbreiden van contacten maar ook op taalontwikkeling. De inburgeraar kan namelijk zijn eigen wensen doorgeven met betrekking tot de doelen van het project. Die kunnen heel praktisch loodsend zijn, zoals kennis maken met de school van de kinderen of een sportvereniging, maar ook praktisch ondersteunend zoals het helpen met leren voor het inburgeringsexamen (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009).

Alifa wil met het loodsproject bereiken, dat een inburgeraar een plan voor zich zelf kan trekken en stappen kan zetten om de weg naar hobby's, onderwijs en werk te vergemakkelijken. De taalontwikkeling is volgens Alifa het hoogst achterliggende doel (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Door de taal te trainen terwijl iemand wegwijs wordt gemaakt, wordt volgens de projectmedewerker loodsproject bij Alifa: *"het nuttige met het aangename verenigd"*. Taal als hoogst achterliggende doel verschilt met de visie van T&I waarin de meerwaarde van het loodsproject vooral op een bredere inburgering ligt en hoogst achterliggende doel juist niet op de taal is gericht (consulent T&I 24-04-2009). Het doel van de bredere inburgering in de maatschappij zodat iemand beter kan participeren, streeft Alifa ook na. Alleen richt Alifa zich ook op het ontwikkelen van de taal.

De loods is daarmee een dienstverlener die naar wens van de inburgeraar handelt. Volgens de projectmedewerker loodsproject moet een loods een inburgeraar: *"Helpen met de handen op de rug"* (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Zij benadrukt: *"Een loods moet in alle gevallen dienstverlenend zijn en niet hulpverlenend"* (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Deze nadruk wordt gelegd omdat loods soms met ernstige problemen geconfronteerd kunnen worden. Wanneer er problemen gesignaleerd worden waar hulpverlening aan te pas moet komen moet dit via de projectmedewerker loodsproject bij Alifa gaan (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009).

De inrichting van het loodsentraject was in eerste instantie heel vrij. Inmiddels hebben T&I en Alifa afspraken gemaakt die sinds maart 2009 in werking zijn. Trajecten mogen nu maximaal twaalf weken duren. In uitzonderlijke gevallen mag een traject met één periode worden verlengd. In die twaalf weken is het de bedoeling dat de loods en inburgeraar eenmaal per week contact hebben met een minimale duur van twee uur. Deze afspraken zijn gemaakt om 450 koppelingen binnen drie jaar te kunnen realiseren (projectmedewerker Alifa 14-04-2009). Alifa geeft aan dat een loodsentraject kort

en doelgericht moet zijn zonder kwaliteitsverlies. Het loodsenproject kan een belangrijke schakel zijn voor progressie op de participatie ladder, zo kan iemand doorstromen naar vrijwilligerswerk. Bij twee inburgeraars die deelnamen aan het loodsenproject is dit gebeurd (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

In eerste instantie zouden koppelingen tussen loods en inburgeraars op basis van gemeenschappelijke interesses worden gemaakt. In de praktijk is dit echter niet haalbaar. Daarom wordt alleen vastgehouden aan het criteria dat vrouwen alleen aan vrouwen mogen worden gekoppeld en mannen alleen aan mannen om eventuele problemen te voorkomen. Hierdoor staan mannen wel langer op de wachtlijst want er zijn minder mannelijke vrijwilligers (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Ook de loodsen hebben weinig invloed op de koppeling, omdat het moeilijk wordt om mensen te koppelen wanneer er met veel factoren rekening moet worden gehouden. Wel is het mogelijk voor een loods om te weigeren wanneer een koppeling echt niet matcht. Dit moet dan aangegeven worden vóór het eerste gesprek tussen inburgeraar en loods op basis van het profiel van de inburgeraar (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

Inrichting van het loodsenproject door Alifa

De eerste stap voor Alifa is het vinden van vrijwilligers die loods willen zijn. Die vrijwilligers worden geworven via acties, via de pers in de krant of in de huis aan huis bladen. Daarnaast ook via folders en via internet, in ieder geval via de site van Alifa (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

Wanneer een potentiële loods zich meldt vindt een aanmeldingsgesprek plaats. In dit gesprek wordt uitgelegd wat de inhoud is van het loodsenproject. Daarnaast wordt er beslist of iemand wordt aangenomen of niet. De geschiktheid van een potentiële loods hangt af van de stabiliteit van de persoon. Een traject mag namelijk niet gekleurd worden door de problemen van de loods. Tot nu toe is nog geen enkele potentiële loods afgewezen (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). De groep vrijwilligers is heel divers, er zijn bijvoorbeeld gepensioneerden, werkenden, werklozen en studenten actief als loods. Voor een deel zitten er vrijwilligers tussen die hun eigen problemen hebben overwonnen en nu zelf iemand willen helpen (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Volgens de projectmedewerker loodsenproject bij Alifa zitten er wel enkele lastige gevallen tussen de vrijwilligers: *“De grens tussen een loods en een dakloze kan soms vrij klein zijn. Met dat soort loodsen moet opgelet worden, omdat een inburgeraar dan eventueel met de verkeerde instanties in Enschede in aanraking kan komen.”* (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Naast stabiliteit is de taalontwikkeling van de potentiële loods van belang bij de selectie van loodsen (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

Na het intake gesprek met de loods volgt een cursus bij de Volksuniversiteit. Deze cursus is er op gericht om de loods goed voor te bereiden op het traject en de moeilijkheden die kunnen ontstaan tijdens het traject (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Daarnaast wordt met de training duidelijk gemaakt dat het de bedoeling is om de inburgeraar te activeren tijdens het traject (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009). Daarom moet de loods de inburgeraar zelf laten handelen, zodat de inburgeraar zich zelfstandig leert te redden. In de cursus wordt een gerichte band met de deelnemer benadrukt. Het ontstaan van een te innige band kan er namelijk toe leiden dat een loods verstrikt raakt in de problemen van de inburgeraar (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

De cursus duurt momenteel zes weken maar zal worden omgevormd naar een vier weken durende cursus om verschillende redenen. Ten eerste wil Alifa de cursus verkorten zodat loodsen sneller kunnen beginnen en niet gedemotiveerd raken door een lange cursus. Ten tweede wil Alifa in de cursus meer gericht sturen op het stellen van doelen, zodat een traject daadwerkelijk in drie maanden kan worden afgerond. Ten derde wil Alifa de terugkombijeenkomsten, die plaatsvinden wanneer een loods al is gekoppeld aan een inburgeraar, zelf organiseren om direct te kunnen leren van de ervaringen. Tot slot wil Alifa kosten besparen. Het ombouwen van de cursus leidt er toe dat er minder aandacht zal worden besteed aan het bespreken van ervaringen. Die uitwisseling van ervaringen zal echter worden behandeld in de terugkombijeenkomsten (projectmedewerker loodsenproject Alifa 2009).

Na afloop van de cursus koppelt Alifa de loods en inburgeraar aan elkaar. De meeste inburgeraars worden aangeleverd door T&I, maar enkele inburgeraars melden zich bij Alifa. Deze inburgeraars stuurt Alifa door naar T&I. De koppeling door Alifa gebeurt in principe op basis van interesses, maar

als dit niet mogelijk is dan wordt een inburgeraar op basis van beschikbaarheid gekoppeld aan een loods. Loodsen kunnen van te voren wel aan geven of zij meer geïnteresseerd zijn in het loods en door de stad of op het oefenen van de taal. De meeste loods en begeleiden één deelnemer per drie maanden, een enkele vrijwilliger begeleidt er twee (projectmedewerker loods Alifa 2009).

Wanneer de koppeling is gemaakt kan een loods met de projectmedewerker loods en project mee gaan naar een eerste huisbezoek. Mocht de loods op basis van het profiel van de inburgeraar de koppeling echt niet vinden matchen dan kan de loods de koppeling weigeren. In het eerste huisbezoek worden afspraken over het te volgen traject gemaakt. Hierbij blijkt dat veel inburgeraars niet weten wat zij kunnen verwachten. Projectmedewerker loods en project Alifa 2009: *“Vaak kennen zij de term loods en project niet en moet jij hen uitleggen dat iemand komt helpen, dat zien zij wel zitten.”* (projectmedewerker loods en project Alifa 2009). De activiteiten die de loods en inburgeraar ondernemen behoren gericht te zijn op het activeren van de inburgeraar en op participatie, want een doel van het project is het vergroten van het sociale netwerk. Dat kan bijvoorbeeld via een sportclub. Ook het contact met instanties moet worden vergroot, want het draait in het loods en project om mensen die niet zoveel contacten hebben (projectmedewerker loods en project Alifa 2009).

De loods en inburgeraar bepalen in principe samen welke activiteiten zij gaan ondernemen tijdens het traject. In de praktijk is een onderscheid te maken naar activiteiten die vooral gericht zijn op taalondersteuning, culturele ondersteuning, praktische ondersteuning of vrijetijdsgerichte ondersteuning. Daarnaast wordt een luisterend oor geboden en praktische hulp richting officiële instanties. Het is de bedoeling, dat Alifa na anderhalve maand een evaluatie moment inbouwt om het met de loods over het project te hebben (projectmedewerker loods en project Alifa 2009).

Tot nu toe zijn er nog geen loods en middenin een traject uitgevallen, wel zijn enkele loods en gestopt na één periode. De reden hiervoor ligt vaak buiten het project, zoals ziekte in de familie. Wel zijn er enkele inburgeraars gedurende een traject uitgevallen. Dit kwam door ziekte of door een ernstig probleem van de inburgeraar, zoals eerwraak. Inburgeraars die niet meer meewerken aan het traject worden eerst uitgenodigd voor een gesprek bij Alifa. Met deze gesprekken is twaalf keer een goede wending aan het traject gegeven (projectmedewerker loods en project Alifa 2009).

5.2.3 De loods

De loods heeft uiteindelijk de meest directe sturing op de inburgeraar omdat de loods de inburgeraar daadwerkelijk begeleidt. Het leggen van het accent in het traject hangt af van zowel de loods als de inburgeraar, al geeft de laatste wel aan wat zijn doelen zijn. De loods richt zich op de ondersteuning van de uitvoering van de wensen van de inburgeraar. De informatie in de volgende paragraaf is gebaseerd op interviews met vijf loods en.

Motivatie

De motivatie om deel te nemen aan het project verschilt per loods, maar overkoepelend hebben de loods en een gedeelde intrinsieke motivatie. Zo vinden zij het allen prettig om met mensen te werken en willen zij graag iemand helpen (loods a, b, c, d, e 2009). Verder is er bij één loods nog sprake van een tweede intrinsieke motivatie, namelijk een interesse in Arabische culturen (loods c 2009). Daarnaast zijn er loods en die extrinsiek gemotiveerd worden. Bijvoorbeeld doordat zij een sollicitatieplicht hebben, maar door vrijwilligerswerk deze plicht kunnen ontlopen (loods b 2009). Anderen zijn gedwongen met de vut of werkloos en hebben daardoor tijd over die zij nuttig willen besteden (loods a, d 2009).

Het begeleiden van de inburgeraar leidt bij de loods en tot verschillende subdoelen. Deze verschillen kunnen voor een groot deel verklaard worden uit de verschillende motivatie om deel te nemen aan het project. Zo is er een loods die erg aangetrokken werd door de praktische ondersteuning in het project. Deze loods probeert inburgeraars te stimuleren om te participeren en hij benadrukt de praktische ondersteuning in het project (loods a 2009). Daarnaast is er een loods die mensen die in een isolement zitten wil helpen door de schroom weg te nemen die ontstaan is door een achterstand (loods e 2009). Terwijl een loods die zelf ook nieuw is geweest in Enschede een inburgeraar vooral wegwijs wil maken (loods c 2009). De loods die mensen wil helpen en vrijstelling kreeg van de sollicitatieplicht behorende bij de WW wil vooral gezelschap geven (loods b 2009). Terwijl de loods die wil helpen om zich nuttig te maken voor de medemens, zich richt op taal en veel minder op participatie (loods d 2009).

De verschillende loodsers begeleiden een inburgeraar dus met een ander subdoel. Hier aan gekoppeld verschillen de doelen met betrekking tot de inburgeraar ook per loods. De een steekt een traject meer in op de taalontwikkeling en het helpen bij het inburgeringsexamen (loods b, c, d 2009), terwijl een ander het traject insteekt op het wegwijs maken van de inburgeraar zodat die weet waar hij of zij aan moet kloppen (loods a, e 2009). Het is opvallend dat sommige loodsers bij de doelen met betrekking tot de inburgeraar uit gaan van de inburgeraar (loods b, c 2009). Terwijl anderen zeggen dat de stimulering van taalontwikkeling en praktische ondersteunende hulp een aanzet moeten zijn, zodat de inburgeraar initiatief gaat nemen en zich zelf meer gaat ontwikkelen (loods a 2009).

Hoe de loods de doelen van het loodsentraject wil bereiken verschilt ook per loods. De loods die schroom weg wil nemen zoekt informatie op over hoe om te gaan met weinig geld en maakt de inburgeraar bekend met verschillende instanties (loods e 2009). De loods die zich richt op taal heeft juist taalondersteunende hulpmiddelen opgehaald bij de volksuniversiteit om de taal beter aan de inburgeraar te kunnen leren (loods d 2009). Een andere loods verdiept zich in de afkomst van de inburgeraar (loods a 2009). Twee loodsers geven aan vooral op de inburgeraar af te gaan, zij treffen daarom geen voorbereidingen (loods b, c 2009).

Begeleiding van inburgeraars

Er zit veel verschil in de termijn van begeleiding van de inburgeraars door loodsers. Een van de loodsers die in augustus 2008 aan zijn eerste traject begon is inmiddels met het derde begeleidingstraject begonnen (loods a 2009). Terwijl de meeste loodsers die in augustus zijn begonnen net het eerste traject hebben afgerond en medio mei 2009 zullen starten met een tweede traject (loods b, c, e 2009). Die nieuwe trajecten zullen allemaal binnen de twaalf weken afspraak vallen. Een loods die pas sinds maart een inburgeraar begeleidt heeft inmiddels twee trajecten naast elkaar lopen (loods d 2009).

De activiteiten die de loods gaat ondernemen met de inburgeraar worden bij alle loodsers gedurende het traject samen met de inburgeraar bepaald, afhankelijk van de wensen van de inburgeraar. De activiteiten verschillen daarmee per dag en week. Hierbij neemt de ene coach echter wel een meer proactieve houding aan dan een andere coach. Sommige coaches proberen patronen van thuiszitten te doorbreken terwijl anderen zich hieraan aanpassen. Zo geeft loods a aan dat hij een inburgeraar heeft gestimuleerd om bij een kringloopwinkel vrijwilligerswerk te gaan doen om zo contacten op te doen. De man zat veel thuis met twee kleine kinderen en was niet te motiveren voor werk (loods a 2009). Terwijl loods c aangeeft, dat de inburgeraar die zij begeleidde weinig wilde: *“Daardoor had ik het gevoel, dat ik niet zoveel kon toevoegen, ik kon vooral een luisterend oor bieden, naar haar problemen luisteren. Dat vond ik jammer want ik wilde juist graag helpen en dingen laten zien.”* (loods c 2009). Wel geven alle loodsers aan dat de deelnemende inburgeraars niet zo geïnteresseerd zijn in nieuwe contacten. De inburgeraars geven dit aan of houden activiteiten die daar toe kunnen leiden af (loods a, c, d, e 2009). Daarnaast zijn sommige inburgeraars al enkele jaren in Nederland en kennen zij de stad Enschede al redelijk (loods b, c 2009). Dat terwijl het maken van contact met mensen buiten de eigen groep een van de belangrijkste doelen van het loodsproject is. T&I biedt het project ook voornamelijk aan inburgeraars aan, die in een sociaal isolement verkeren. Volgens de loodsers zijn de inburgeraars geïnteresseerd in het oefenen van de taal. Loods d 2009: *“Ze wil graag de taal oefenen, maar heeft niet echt behoefte om uit huis te gaan. Ik stelde bijvoorbeeld voor om in de mei vakantie met haar en mijn kinderen die ongeveer de zelfde leeftijd hebben naar een wat grotere speeltuin in de wijk te gaan, maar daar had zij geen zin in.”* (Loods d 2009).

De activiteiten die loodsers ondernemen met de inburgeraar verschillen per loods. De activiteiten die worden ondernomen hangen af van de wensen van de inburgeraar (loods a, b, c, d, e 2009). In de cursus is het leveren van maatwerk in het traject benadrukt. De loods helpt de inburgeraar daarom met de activiteiten die de inburgeraar wenst. Bij die activiteiten wordt wel een actieve houding van de inburgeraar verwacht, de inburgeraar moet het zelf doen (loods d, e 2009).

De loodsers richten zich allemaal op taalontwikkeling, sommigen oefenen de taal echter vooral in huis (loods c, d 2009). Anderen willen vooral praktische hulp bieden en daarbij Nederlands praten (loods a 2009). Loods a probeert de inburgeraars die hij begeleidt te stimuleren tot participatie in bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of een vereniging. Zo zegt hij over de tweede inburgeraar die hij heeft begeleid: *“Hij had aangegeven van voetballen te houden, doordat hij geen woonruimte had spraken wij hier in mijn flatgebouw wel eens af. Inmiddels had hij daardoor mijn zoon ook leren kennen. Wij hebben hem toen overgehaald om een keer met mij en mijn zoon mee te gaan naar de voetbalclub van mijn zoon. Hij*

kon wel sportkleding lenen van de club en een kameraad van mijn zoon.” (loods a 2009). Loods d heeft een keer een vrouw die eigenlijk vooral binnen wilde leren meegenomen op een wandeling, zodat de vrouw eens buiten zou komen (loods d 2009). De andere vier loods en richten zich meer op de wensen van de inburgeraar en proberen minder om iemand over te halen (loods b, c, d, e 2009). De stimulatie van loods a heeft echter een beperkt effect volgens loods a. De tweede inburgeraar wilde uiteindelijk toch niet voetballen, omdat het teveel verplichtingen met zich mee zou brengen. Ook de eerste inburgeraar die hij wilde begeleiden naar vrijwilligerswerk wilde niet naar vrijwilligerswerk worden begeleid (loods a 2009).

Meerdere loods en geven aan de inburgeraar te hebben geholpen met de administratie en de post (loods a, b, e 2009). Daarnaast hebben meerdere loods en een luisterend oor geboden voor problemen en praktische ondersteuning gegeven (loods a, b, c, e 2009). Het luisterende oor voor problemen bleek bij loods c zoveel tijd in te nemen, dat er haast geen tijd was om praktische ondersteuning te bieden. Of te helpen met het voorbereiden op het inburgeringsexamen. “ Officieel wilde de inburgeraar graag ondersteuning bij het voorbereiden op het inburgeringsexamen. Maar de inburgeraar had zoveel problemen die zij mij wilde vertellen, dat we meestal niet toekwamen aan het huiswerk van het inburgeringstraject. De inburgeraar had ook veel problemen gekend waaronder eerwraak” (loods c 2009).

De praktische ondersteuning kan verschillen van het naar de goede instanties leiden (loods e 2009) tot het samen doen van boodschappen (loods e 2009), het aanvragen van DigID (loods a 2009), het vinden van een arts of tandarts (loods a, d 2009) of het plaatsen op een ander inburgeringstraject (loods a 2009). Bij één loods ging het echter om schuldsanering tijdens het traject. “Mijn man en ik hebben eerst alle administratie op orde gemaakt. Wij hadden onze hele eettafel vol liggen met papieren. Uiteindelijk hebben wij het geordend in 4 mappen. Daarna zijn wij bij de stadsbank geweest voor een schuldsaneringprogramma. Met alle papieren zijn wij bij de rechtshulp geweest. Daar hebben de sociale raadslieden gekeken naar de papieren en zijn zij bezig geweest om de belasting in orde te krijgen. Humanitas is een organisatie die ook kan helpen met de administratie. De volgende keer zou ik daar sneller met een cliënt heen gaan” (loods b 2009). Naast deze serieuze problemen heeft zij zich bezig gehouden met het regelen van gelijke uren voor de kinderopvang van het dochtertje van de inburgeraar en de schoollessen van de inburgeraar, maar ook met gezellige dingen zoals koffie drinken. Daarna kwam een volgende serieuze zaak om de hoek kijken: “We waren net begonnen met afbouwen van het traject, toen ik er weer vol in kon, doordat de inburgeraar werd bedreigd met eerwraak. De politie is erbij geweest en het was een serieuze dreiging. In die tijd ben ik in plaats van afbouwen juist wel twintig a dertig uur per week bezig geweest met begeleiding. Ik deed onder andere alle boodschappen voor de inburgeraar, want zij durfde de straat niet meer op. Later belde zij op, dat er iemand had aangebeld en zij zich helemaal niet veilig meer voelde. Mijn man en ik hebben de politie gealarmeerd en zijn naar haar toe gegaan. Beneden op straat stond iemand op wacht, waarschijnlijk de moordenaar. Onder politie begeleiding zijn mijn man en ik met de inburgeraar en haar dochtertje het appartement van de inburgeraar uitgevlucht en door de hele stad gereden om eventuele achtervolgers af te schudden. De inburgeraar is enkele dagen bij ons in huis geweest voordat er contact was met de vrouwenopvang en de inburgeraar naar een veilige plek is gebracht.” (Loods b 2009). Deze ervaring was heel heftig voor de loods.

Evaluaties van Alifa en loods en

De hoeveelheid evaluaties die een loods met de projectcoördinator bij Alifa heeft verschillen per loods. In het begin van het project waren deze evaluaties nog niet aan de orde. De projectmedewerker die sinds maart bezig is met het loods enproject wil deze evaluaties op vaste momenten inbouwen. Twee loods en geven aan deze evaluaties te hebben gemist (loods b 2009; loods c 2009). Zij begeleidden beide een inburgeraar met problemen. De loods die in de eerwraak situatie terecht kwam gaf aan weinig steun te hebben gehad van Alifa, doordat er pas na enige tijd een reactie kwam op haar mail. Die reactie bleef te lang uit om te kunnen wachten met handelen (loods b 2009).

In een evaluatie wordt de inhoud van het traject besproken evenals de voortgang en waar een loods mee zit (loods a 2009). Het is niet zo zeer de bedoeling van Alifa om de inhoud bij te sturen, wel om te monitoren en te constateren als er verdere hulp nodig is (projectmedewerker loods enproject Alifa 2009). Daardoor is er sprake van relatief weinig sturing op de inhoud van het traject.

Overeenkomst verwachtingen en werkelijkheid loodsproject

De overeenkomst tussen de verwachtingen en de werkelijkheid van het loodsproject lijken voor meerdere loodsers te verschillen. Dit kan komen door problemen van de inburgeraar waardoor een verwacht traject niet mogelijk was en de loods meer in de rol van hulpverlener terecht kwam in plaats van in de rol van dienstverlener (loods b 2009; loods c 2009). Maar ook doordat de inburgeraars al meer wegwijs waren dan van te voren was verwacht (loods c 2009). Voor een andere loods was de doelmatigheid van het traject verrassend. In het begin van het traject werd er helemaal uitgegaan van de wensen van de inburgeraar terwijl er later meer nadruk werd gelegd op het stellen van doelen. Die loods was er van uit gegaan dat de wensen van de inburgeraar helemaal leidend zouden zijn (loods e 2009). Ondanks het verschil tussen verwachting en praktijk zijn vier van de vijf loodsers nog steeds heel positief over het project (loods a, c, d, e 2009). De vijfde loods zal nog een traject begeleiden om een positief gevoel over te houden aan het loodsproject. Deze loods zal zich in dat traject afstandelijker opstellen tegenover de inburgeraar, zodat zij zelf minder betrokken raakt bij de problemen (loods b 2009).

Belangrijkste bevindingen over de uitvoeringspraktijk

In deze paragraaf zullen samenvattend de belangrijkste bevindingen over de uitvoeringspraktijk worden behandeld. Per actor zullen de bevindingen worden aangegeven.

De belangrijkste bevindingen in de uitvoeringspraktijk voor T&I zijn:

- T&I ziet een duidelijke tweedeling tussen inburgeringstrajecten en het loodsentraject.
 - o Inburgeringstrajecten sturen op taalontwikkeling, kennis van de Nederlandse samenleving en eventueel arbeidsvaardigheden.
 - o Het loodsentraject stuurt op contacten en een breed netwerk.
- T&I ziet het taalniveau als het meest belangrijke element van inburgering. De taal belemmert een inburgeraar in zijn of haar maatschappelijke participatie maar ook in zijn of haar arbeidsparticipatie. Die belemmering naar arbeid wil T&I wegnemen.
- T&I richt zich voornamelijk op de wettelijke eis van het behalen van het inburgeringsexamen door een zo groot mogelijke groep inburgeraars.
- T&I werkt met targets voor consultants om aan de voorgeschreven aantallen inburgeraars in een traject te voldoen.
- In tegenstelling tot wat in de inburgeringsagenda wordt gesteld, wordt het loodsentraject niet opgenomen in het inburgeringcontract.

De belangrijkste bevindingen in de uitvoeringspraktijk voor Alifa zijn:

- De loods is een dienstverlener die uitgaat van de wensen van de inburgeraar.
- De inburgeraar leert in het traject een eigen plan te trekken en stappen te zetten naar hobby's, onderwijs en werk.
- Het traject kan gericht zijn op:
 - o Het leren van de taal.
 - o Het vergroten van het sociale netwerk.
 - o Het vergroten van het contact met instanties.
 - o Praktische ondersteuning.
 - o Taal ondersteuning.
- Het traject past binnen de participatieladder, een inburgeraar kan vanuit het loodsentraject doorstromen naar vrijwilligerswerk.
- Zowel loodsers als inburgeraars hebben weinig invloed op de koppeling. De koppeling vindt niet altijd plaats op basis van gedeelde interesses.
- De loods krijgt een training waarin allerlei onderwerpen aan bod komen, maar de activiteiten waarbij de loods de inburgeraar begeleid worden heel vrij gelaten. Dit bevordert de laagdrempeligheid van het project.
- Alifa wil benadrukken dat er een gerichte band moet ontstaan tussen loods en inburgeraar.
- De activiteiten in een inburgeringstraject moeten een inburgeraar activeren tot participatie en het verbreden van zijn netwerk.

De belangrijkste bevindingen in de uitvoeringspraktijk voor de loodsers zijn:

- De motivatie om als loods vrijwilligerswerk te verrichten ligt zowel intrinsiek als extrinsiek. De loodsers willen mensen helpen, maar doen dit ook om voor zich zelf een nuttige tijdsbesteding te hebben, of een vrijstelling van sollicitatieplicht, of vanuit een interesse voor de Arabische cultuur.

- De doelen in een loodsentracect verschillen per loods. Dit kan gaan over taalontwikkeling, praktische ondersteuning of het weg wijs maken van een inburgeraar in de stad.
- In de cursus die de loodsen krijgen is benadrukt dat een loods een dienstverlenende rol heeft. De inburgeraar geeft wensen aan, waar maatwerk op wordt geleverd. Bij de activiteiten moet de inburgeraar het wel zelf doen, het is geen hulpverlenend tracect maar een activerend tracect.
- De aanpak verschilt ook per loods. Alle loodsen bepalen samen met de inburgeraar de te ondernemen activiteiten. Sommige loodsen gaan daarbij alleen uit gaan van de inburgeraar. Andere loodsen gaan ook uit van de inburgeraar, maar willen de inburgeraar daarnaast stimuleren.
- Opvallend is volgens de loodsen dat:
 - o Meerdere inburgeraars de stad al kennen.
 - o Meerdere inburgeraars niet geïnteresseerd zijn in nieuwe contacten.
 - o De inburgeraars vooral geïnteresseerd zijn in het leren van de taal.
- In de praktijk bieden veel loodsen de inburgeraar praktische ondersteuning en/of fungeren zij als luisterend oor.
- De overeenkomst tussen de verwachtingen en de werkelijkheid verschilt per loods maar de meeste loodsen zijn nog steeds positief.
- Evaluaties worden door loodsen gewaardeerd.
- Evaluaties sturen niet op de inhoud van een tracect.

Interpretatie met behulp van de kapitaalconcepten van Bourdieu

Wanneer de bevindingen worden geïnterpreteerd met behulp van de kapitaalconcepten van Bourdieu (1989) en de indicatoren die deze concepten aangeven dan blijkt dat deelname aan de arbeidsmarkt en daardoor economische zelfstandigheid als het uiteindelijke doel van T&I wordt gezien. Het uiteindelijke doel richt zich dus op economisch kapitaal.

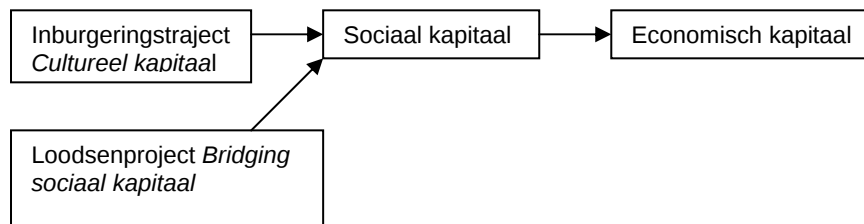
Om die deelname aan de arbeidsmarkt te stimuleren biedt T&I inburgeringstracecten aan waarin taal als de belangrijkste vaardigheid wordt gezien. Vaardigheden vallen onder cultureel kapitaal. Naast taalvaardigheden worden er vaardigheden opgedaan die van belang zijn om te participeren in de samenleving en de afstand naar werk verkleinen. Daarnaast wordt er kennis van de samenleving opgedaan in het inburgeringstracect. Ook dat wordt in de visie van Bourdieu (1989) gezien als een criterium van cultureel kapitaal.

In de uitvoering van het inburgeringstracect stuurt de gemeentelijke afdeling T&I vooral op de wettelijke eis van inburgering namelijk het halen van het inburgeringsexamen waarvoor taalontwikkeling en kennis van de Nederlandse samenleving van belang is. Beide kunnen worden gezien als cultureel kapitaal omdat het gaat om vaardigheden en kennis. De sturing is minder gericht op de brede participatievisie die de beleidsadviseurs uitdragen. De uitvoeringsorganisatie heeft het accent van het beleid voornamelijk op cultureel kapitaal gelegd.

Het loodsentracect stuurt in de visie van T&I juist meer op contacten en lidmaatschap van verenigingen en organisaties. Die twee criteria vallen onder sociaal kapitaal. Het loodsentracect is volgens T&I alleen noodzakelijk voor inburgeraars die in een sociaal isolement zitten en daarom een extra hulpmiddel nodig hebben om maatschappelijk te kunnen participeren. Een inburgeraar met meerdere contacten heeft in de ogen van T&I meer kans op een geslaagde maatschappelijke participatie.

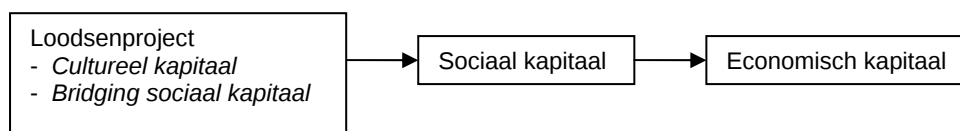
In de visie van T&I leidt taalvaardigheid tot zelfstandige participatie in de maatschappij en arbeidsparticipatie. Taalvaardigheid kan worden gezien als cultureel kapitaal, omdat het gaat om een vaardigheid. Zelfstandige participatie wordt volgens T&I bevorderd wanneer een inburgeraar ook contacten heeft buiten de eigen groep, oftewel bridging sociaal kapitaal. Sommige inburgeraars hebben een duwtje in de rug nodig om uit een sociaal isolement te komen, in de vorm van het loodsenproject. Arbeidsparticipatie is in de visie van T&I het hoogste doel en kan worden gezien als een vorm van economisch kapitaal omdat arbeid omzetbaar is in geld. T&I richt zich met inburgering met andere woorden dus op de conversie van cultureel kapitaal in economisch kapitaal eventueel via burgerschap waar sociaal kapitaal voor nodig is. In principe stuurt T&I voornamelijk op cultureel kapitaal, maar een sturing op cultureel kapitaal kan in sommige gevallen niet voldoende zijn om naar sociaal kapitaal te komen. Dan kan een inburgeringstracect aangevuld worden met directe sturing op sociaal kapitaal in het loodsenproject.

Schematisch ziet de conversie waar Taal en Inburgering vanuit gaat er dus uit als in figuur 5.1:
Figuur 5.1: Schematische weergave conversie van kapitaal volgens Taal en Inburgering

Alifa gaat er echter vanuit dat een loodsentraject zowel het cultureel kapitaal van een inburgeraar kan stimuleren als het sociaal kapitaal. Het ligt aan de wensen van de inburgeraar of er in het loodsentraject vooral wordt gestuurd op cultureel kapitaal of op sociaal kapitaal. Het idee achter het loodsentraject is dat de loods de inburgeraar helpt op de gebieden waar de inburgeraar dat wenst. Dat kan zijn op het gebied van taalontwikkeling en kennis van de samenleving, die beiden onder cultureel kapitaal vallen. Het kan echter ook gaan om het stimuleren van contact, het lid worden van een organisatie of vereniging en het mee doen aan maatschappelijke activiteiten. Alle drie criteria die onder sociaal kapitaal vallen. Het leren van de taal is naast het opdoen van contacten één van de belangrijkste onderdelen van het traject volgens Alifa.

Schematisch ziet de conversie waar Alifa vanuit gaat er dus uit als in figuur 5.2:
Figuur 5.2: Schematische weergave conversie van kapitaal volgens Alifa

Alifa geeft aan dat het doel van het loodsenproject is om de inburgeraar uit een sociaal isolement te halen, door de inburgeraar nieuwe contacten te laten leggen. Het doel van het traject is het opbouwen van sociaal kapitaal. Dit kan in de visie van Alifa leiden tot vrijwilligerswerk en uiteindelijk arbeidsparticipatie.

Om het loodsentraject succesvol te laten verlopen zijn loodsen noodzakelijk. Alifa stuurt niet echt in haar selectie van loodsen, er wordt alleen gekeken naar de stabiliteit van de loods en de beheersing van de Nederlandse taal door de loods. De nadruk in de selectie ligt daarmee op een beperkt aspect van cultureel kapitaal.

Het loodsen bestand is heel divers. Deze loodsen krijgen allemaal een cursus. Die cursus richt zich met waarden en normen en communicatie vooral op cultureelkapitaal, maar met ecogrammen richt het zich ook op netwerken. In de verkorte cursus is veel aandacht voor cultureel kapitaal in de vorm van waarden en normen maar er komt door de sociale kaart ook meer aandacht voor netwerken oftewel sociaal kapitaal.

Alifa stuurt niet inhoudelijk op de activiteiten die de loods en inburgeraar ondernemen. Daarmee is de sturing van Alifa op het traject redelijk gering. Inmiddels zijn er structureel meer evaluatie overleggen tussen de loods en Alifa. Hierdoor kan Alifa het traject beter in de gaten houden. Daarnaast zijn er meer afspraken gemaakt over het traject. Al met al is de sturing van Alifa zowel gericht op taalontwikkeling als op contacten. Daarmee richt de sturing zich op cultureel kapitaal en op sociaal kapitaal. Deze sturing vindt voornamelijk plaats via de cursus.

De loods laat zich in de begeleiding van de inburgeraar leiden door de wensen van de inburgeraar. Deze wensen richten zich vaak niet op het verbreden van het netwerk, maar op het oefenen van de taal en het helpen met praktische zaken. De wens richt zich daarmee vaak minder op het verbreden van contacten oftewel informeel sociaal kapitaal, maar wel op de vaardigheid taal die valt onder cultureel kapitaal.

Dit kan ook terug worden gezien in de activiteiten die een loods en inburgeraar ondernemen. Bij de activiteiten gaat het vooral om hulp met officiële instanties, het oefenen van de taal, luisteren naar problemen en praktische ondersteuning met het vinden van een (tand)arts, boodschappen doen e.d.

Dit geeft aan dat een sturing op contacten met anderen buiten de eigen groep, bridging sociaal kapitaal, vaak lastig is. Wel worden inburgeraars in een loodsentraject bekend gemaakt met officiële instanties. Dit kan ook gezien worden als sociaal kapitaal, omdat het gaat om het uitbreiden van het netwerk van de inburgeraar naar instanties. Het gaat dan echter om formeel sociaal kapitaal. Deze instanties, zoals de belastingdienst, schuldsanering e.d. vergroten echter niet de informele contacten van een inburgeraar. Een loods richt zich kortom vaak in principe wel op sociaal kapitaal, maar er wordt in de meeste gevallen vooral veel geoefend met de taal.

Conclusie uitvoering inburgeringsbeleid en het loodsenproject

In deze conclusie zal een antwoord worden gegeven op de tweede onderzoeksvraag:

Op welke wijze wordt het inburgeringsbeleid en het loodsenproject uitgevoerd in de praktijk?

In de praktijk blijkt dat T&I het inburgeringsbeleid uitvoert door zich op aantallen inburgeraars te richten die in bepaalde trajecten moeten worden geplaatst. Zowel voor beide inburgeringstrajecten als voor het loodsentraject zijn targets gesteld. T&I laat de inhoud van een inburgeringstraject over aan de organisatie die het traject uitvoert, de kaders voor de inhoud zijn vastgelegd in een contract. Wel stuurt T&I door een inburgeraar aan de hand van een aantal criteria in een bepaald traject te plaatsen. Zo worden inburgeraars met een uitkering in principe in een traject naar werk geplaatst. Het aanbieden van het hogere taalniveau B1, dat door het formele beleid als beleidsinstrument wordt gezien om participatie te bevorderen, wordt in de uitvoering niet vaak gebruikt. Consulenten kunnen inburgeraars hierover wel adviseren maar een meerderheid van de inburgeraars volgt het wettelijke A2 taalniveau. De capaciteiten van veel inburgeraars laten een hoger taalniveau niet toe, bovendien moet een inburgeraar op vrijwillige basis deelnemen aan het hogere taalniveau. In de uitvoering van de stages richt T&I zich ook voornamelijk op de taalontwikkeling van een inburgeraar en het op doen van vaardigheden. Het sociale aspect van de stage komt op de tweede plaats. Het loodsenproject wordt daarentegen door T&I gezien als een project dat zich richt op het uitbreiden van netwerken.

Uit gesprekken met Alifa blijkt dat het loodsenproject zich in de praktijk niet alleen richt op het uitbreiden van netwerken maar ook op taalontwikkeling. Alifa benadrukt richting de loodsen dat het traject afhankelijk is van de wensen van de inburgeraar. De loods moet zich opstellen als een dienstverlener die de inburgeraar helpt, maar de inburgeraar zelf actief laat participeren. Het is in elk traject de bedoeling om enigszins op het verbreden van netwerken te sturen omdat dit een hoofddoel is van het project. Alifa stuurt niet inhoudelijk op de activiteiten die de loods en de inburgeraar ondernemen. Wel worden er evaluaties met de loods ingebouwd om de voortgang te monitoren.

De loodsen geven aan dat zij het moeilijk vinden om het loodsentraject te richten op het verbreden van het netwerk. Weinig inburgeraars blijken behoefte te hebben aan meer contacten. De meeste inburgeraars zeggen wel meer contacten te willen hebben, maar hebben het gevoel te druk te zijn om ook echte contacten op te doen. Wanneer een loods dan uit wil gaan van de wensen van de inburgeraar wordt sturing op contacten vaak moeilijk. Wel kan er in een traject praktische hulp worden geboden. Daarmee kan het sociaal kapitaal van de inburgeraar worden uitgebreid naar officiële instanties, zodat een inburgeraar weet waar hij terecht kan. In meerdere loodsentrajecten is de praktische hulp met de administratie er op neer gekomen dat de loods de administratie van de inburgeraar heeft geordend. Hierbij is het principe *“helpen met de handen op de rug”* (projectmedewerker Alifa 2009) niet in praktijk gebracht. De nadruk van een loodsentraject ligt in meerdere trajecten op het oefenen van de taal.

Wanneer dit wordt beschouwd in termen van Bourdieu kan worden gesteld dat T&I met het taalcoachestraject vooral wil het netwerk van de inburgeraar wil verbreden, kortom het bridging sociaal kapitaal wil vergroten. Alifa benadrukt richting de loodsen dat zij het traject moeten inrichten naar de wensen van de inburgeraar, dit kan zowel taalontwikkeling zijn (cultureel kapitaal) als verbreding van het netwerk (sociaal kapitaal). In de praktijk van het loodsentraject wordt er meer aandacht besteed aan taalvaardigheid en daarmee aan cultureel kapitaal maar er wordt in mindere mate ook aandacht besteed aan sociaal kapitaal.

6. Eerste ervaringen van inburgeraars

Het derde onderdeel van dit onderzoek gaat om de ervaringen van de inburgeraars. Dit hoofdstuk wil de derde deelvraag van het onderzoek beantwoorden: *“In welke mate draagt het loodsentrject bij aan de participatie van de inburgeraar volgens de inburgeraar?”* Hiervoor is met inburgeraars gesproken die deelnemen aan een inburgeringstraject van de gemeente Enschede. Zes inburgeraars die naast het inburgeringstraject een loodsentrject volgen en vijf inburgeraars die geen loodsentrject volgen.

In dit hoofdstuk zal eerst worden aangegeven wat het economisch-, cultureel- en sociaal- kapitaal is van de inburgeraars met een loods. Vervolgens zal de motivatie om deel te nemen aan het loodsentrject worden behandeld. Gevolgd door de bijdrage van het inburgeringstraject en loodsentrject aan de participatie van de inburgeraar. Daarna wordt het kapitaal van de inburgeraars zonder loods behandeld en de bijdrage van het inburgeringstraject aan hun participatie.

Voor het bepalen van het kapitaal dat de inburgeraar bezit, zijn in het hoofdstuk van de methodologie verschillende criteria vastgesteld voor de drie kapitaalbegrissen. In dit hoofdstuk wordt aangegeven in hoeverre deze criteria aanwezig zijn bij de inburgeraars. Daarnaast wordt aangegeven in hoeverre inburgeraars het idee hebben dat het inburgeringstraject en in bijzonder het loodsentrject hebben bijgedragen aan het verwerven van de verschillende soorten kapitaal. Evenals hun participatie in de samenleving, gemeten in burgerschap en arbeidsparticipatie. De criteria zijn genummerd, zodat de ze terug te vinden zijn in de tekst.

Tabel 6.1: Criteria voor economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal

Economischkapitaal	Cultureelkapitaal	Sociaal kapitaal	
		Bridging	Bonding
1.1 Deelname aan de arbeidsmarkt - Beroepsgroep	2.1 Taalvaardigheid	3.1a Maatschappelijke activiteiten bridging	3.1b Maatschappelijke activiteiten bonding
1.2 Economische zelfstandigheid (geen uitkering) - Inkomen	2.2 Kennis samenleving	3.2a Lidmaatschap van bridging verenigingen en organisaties	3.2b Lidmaatschap bonding verenigingen en organisaties
	2.3 Opleidingsniveau	3.3a Informeel contact met autochtonen	3.3b Informeel contact met eigen groep
	2.4 Eigen inschatting	3.4a Geen gesegregeerde woonbuurt	3.4b Gesegregeerde woonbuurt
	2.5 Onderschrijven westerse normen en opvattingen	3.5a Vertrouwen in mensen buiten de eigen groep	3.5b Vertrouwen in mensen binnen de eigen groep
		3.6a Bridging verplichtingen	3.6b Bonding verplichtingen
		3.7 Aantal kinderen in huishouden	

6.1. Inburgeraars met een loods

Voor dit onderzoek zijn zes inburgeraars met een loods geïnterviewd. Van deze zes inburgeraars is één inburgeraar nog niet begonnen met het inburgeringstraject. Het gaat om een vrouw van 48 jaar oud, die sinds 1993 in Nederland is. Zij zal een alfabetiseringstraject gaan volgen bij het ROC, voordat zij in een regulier inburgeringstraject kan starten. Van de vijf andere inburgeraars volgen drie personen een OGO inburgeringstraject en twee personen een inburgeringstraject gericht op werk.

Van de zes inburgeraars met een loods zijn er vijf tussen 1993 en 2001 naar Nederland gekomen. Zij komen uit Irak, Syrië, Afghanistan en Angola. Zij zijn allen hun land ontvlucht wegens oorlog of onderdrukking. De zede inburgeraar is slechts anderhalf jaar in Nederland en komt uit Irak. Hij is hier naar toe gekomen omdat hij als christen werd bedreigd door fanatieke moslims in Irak. Voor een uitgebreide achtergrond van de geïnterviewde inburgeraars met een loods wordt verwezen naar bijlage II.

Motivatatie om deel te nemen aan loodsentraject

De motivatie om deel te nemen aan het loodsentraject verschilt per inburgeraar. Inburgeraar a is gaan deelnemen aan het loodsproject, omdat haar dit is aangeraden vanuit Alifa (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Zij wilde namelijk graag haar taal ontwikkelen en wilde starten in een taal in actie project van Alifa. Het taal in actie project is een taal ontmoetingsproject voor allochtone vrouwen die hun taal willen verbeteren en actief deel willen nemen aan de samenleving (Alifa 2008). De laatste groep voor taal in actie was echter net gestart en daarom heeft Alifa haar aangeraden om in te stromen in het loodsentraject (projectmedewerker loodsproject Alifa 14-04-2009). Het loodsentraject van inburgeraar a is dan ook vooral gericht op taalontwikkeling (loods d 28-04-2009). In het loodsentraject oefent zij met haar loods voornamelijk de taal. De loods heeft oefeningen meegenomen om te leren schrijven en taal oefeningen uit groep drie. Het loodsentraject is dus niet gericht op het loods door de stad of het opdoen van contacten. Al wil de loods wel naar het buurtcentrum gaan met de inburgeraar en een wandeling maken om woorden uit te leggen (loods d 28-04-2009).

Inburgeraar b neemt deel aan het loodsproject omdat zij haar Nederlands graag wil verbeteren. Zij wil het Nederlands graag beter leren lezen, praten en begrijpen, zodat zij meer contact kan hebben met mensen (inburgeraar b 15-05-2009). Zij heeft in de voorlichting over het loodsproject op school bij haar OGO inburgeringstraject gehoord, dat het project draait om het helpen met wat jij wilt. Dat sprak haar wel aan want zij wilde heel graag haar taal oefenen en het leek haar leuk om meer contacten te krijgen (inburgeraar b 15-05-2009). In haar loodsentraject ligt de nadruk dan ook vooral op helpen met dingen die de inburgeraar aandraagt. Zo helpt de loods haar met het begrijpen van brieven en met het bellen naar instanties. Daarnaast gaan zij samen winkelen en bijvoorbeeld een ijsje kopen of met de kinderen spelen. Maar zij hebben vooral heel veel gepraat. De ideeën over wat zij gaan doen komen zowel vanuit de loods als vanuit de inburgeraar. De hulp die zij nodig heeft met brieven en het bellen van instanties komt vanuit de vrouw zelf. De andere ideeën komen de ene keer vanuit de loods en de andere keer vanuit de inburgeraar (inburgeraar b 15-05-2009).

Inburgeraar c neemt deel aan het loodsproject, omdat zij de Nederlandse taal graag wil leren en contact op wil doen met Nederlandse mensen om de taal zo nog beter te leren spreken (inburgeraar c 19-05-2009). In haar loodsentraject ligt de nadruk op de taal, het gaat om het verduidelijken van woorden. Maar ook het oplossen van problemen met de tandarts. Haar tandarts heeft problemen met een kies meerdere keren behandeld maar de pijn is niet opgelost. Wel zijn er iedere keer rekeningen gestuurd. Daarom wil zij samen met haar loods naar de tandarts om hier over te praten (inburgeraar c 19-05-2009). Daarnaast is zij samen met de loods naar het CWI geweest voor een bewijs van inschrijving. Dat bewijs van inschrijving is nodig voor het zoeken naar werk. Daarnaast zijn zij vooral bezig met het huiswerk van het inburgeringstraject, de loods helpt bij het begrijpen van opgaven en legt dingen uit. Bijvoorbeeld bij een opdracht waar de inburgeraar een krantenartikel moest samenvatten (inburgeraar c 19-05-2009). De activiteiten die zij samen ondernemen worden meestal in overleg bepaald (inburgeraar c 19-05-2009).

Inburgeraar d neemt deel aan het loodsproject, omdat hij zijn loods tegen kwam bij een landgenoot van hem. Hij had geen woonruimte en logeerde bij verschillende landgenoten. Een van die landgenoten nam deel aan het loodsproject en rondde het traject bijna af. De loods van zijn landgenoot zei toen tegen hem dat hij hem ook kon helpen, bijvoorbeeld met het zoeken naar woonruimte. De voorwaarde was, dat hij zich op zou geven voor het loodsproject. Hij wilde wel graag hulp en daarom heeft hij zich opgegeven (inburgeraar d 28-05-2009). Zijn loodsentraject richtte zich op praktische hulp. Samen met de loods heeft hij woonruimte gezocht, waardoor hij nu in een Nederlands studentenhuis woont. Zij hebben ook samen een zorgverzekering afgesloten en zij hebben zorgtoeslag aangevraagd bij de belastingdienst. Daarnaast hebben zij zijn kamer in het studentenhuis geschilderd en ingericht. Verder is hij nog met de zoon van de loods naar diens voetbal vereniging geweest. Hij heeft een paar keer meegetraind maar wilde geen lid worden vanwege de verplichtingen die het met zich mee brengt (inburgeraar d 28-05-2009). De meeste ideeën in het traject kwamen van uit de loods, de loods wist volgens inburgeraar d wat er allemaal moet gebeuren wanneer iemand ergens gaat wonen. Bovendien wist de loods veel van verzekeringen. Soms kwam inburgeraar d zelf met problemen, die ging hij dan samen met de loods oplossen (inburgeraar d 28-05-2009).

Inburgeraar e heeft deel genomen aan het loodsentraject, omdat zij thuis alleen Afghaans praat en haar Nederlands graag wil oefenen met iemand. Daarnaast vond zij het fijn om iemand te hebben die

haar kon helpen, want als alleenstaande is het soms best moeilijk om alles alleen te regelen. Zeker wanneer iemand de taal niet goed spreekt (inburgeraar e 29-05-2008). Haar traject heeft zich vooral gericht op het leren kennen van de stad. Zo is zij naar het museum de Twentse Welle geweest: "*Duur kaartje, maar leuk museum*" (inburgeraar e 29-05-2009). Zij is ook bij de universiteit geweest en zij heeft met haar loods gegeten in restaurant het Paradijs wat erg leuk was. Ook is zij met haar loods naar een muziekvoorstelling in het muziekcentrum geweest en hebben zij bij de V&D en de HEMA koffie gedronken. Inburgeraar e geeft aan heel veel te hebben gedaan, zij sprak één keer per week af met haar loods. De afspraken waren bedoeld om de taal te oefenen maar vooral ook om samen gezellige dingen te gaan doen. Daarnaast is haar loods met haar mee geweest naar de voedselbank om te vragen naar vrijwilligerswerk (inburgeraar e 29-05-2009). De activiteiten hebben zij samen bepaald, het museum en het restaurant waren ideeën van de loods. Het naar de voedselbank gaan om te vragen naar vrijwilligerswerk was het idee van de inburgeraar (inburgeraar e 29-05-2009).

Inburgeraar f heeft deelgenomen aan het loodsentraject, omdat een vrouw bij de inburgeringscursus gericht op arbeid uitleg kwam geven over het project. Die vrouw vertelde, dat hij hulp kon krijgen, bijvoorbeeld bij het vinden van een sport (inburgeraar f 04-06-2009). Hij wilde graag volleyballen, daarom heeft hij de vrouw aangesproken. Daarna kwam er een jongen bij hem thuis. Met hem heeft hij vier gesprekken bij een Volleybal vereniging gehad. Hij heeft er toch van afgezien om te gaan volleyballen, omdat hij het te druk had met het inburgeringstraject en het leren van de taal. Met de loods is hij verder naar de Universiteit Twente geweest om te kijken of daar Nederlandse lessen werden aangeboden en hij heeft met de loods gepraat en woorden van hem geleerd. Ook is hij één keer met de loods in de stad geweest. In totaal is de loods vijftien keer bij hem geweest. Inmiddels hebben zij het traject afgesloten, maar als er iets is mag hij de loods altijd bellen (inburgeraar f 04-06-2009). De activiteiten die zij hebben gedaan, hebben zij samen bedacht. Meestal droeg inburgeraar f de ideeën aan. Extra taallessen willen volgen was bijvoorbeeld het idee van de inburgeraar, toen heeft de loods hem meegenomen naar de UT (inburgeraar f 04-06-2009).

Al met al verschilt de motivatie om deel te nemen aan het traject per inburgeraar. Wel is er een verdeling te maken tussen inburgeraars die in eerste instantie meer gericht waren op het ontwikkelen van de taal (inburgeraar a, b, c en e) en inburgeraars die in eerste instantie meer gericht waren op de helpende hand, bijvoorbeeld bij het zoeken van woonruimte of een sportvereniging (inburgeraar d en f). Het ontwikkelen van de taalvaardigheid valt onder cultureel kapitaal omdat het gaat om een vaardigheid. De helpende hand valt meer onder sociaal kapitaal. Putnam (2000) geeft namelijk aan dat een netwerk er voor kan zorgen, dat iemand geholpen wordt. Daarnaast valt het opdoen van contacten ook onder sociaal kapitaal, omdat sociaal kapitaal gaat om de relaties van een persoon en netwerk waar die persoon zich in begeeft. Naast het ontwikkelen van de taalvaardigheid was het op doen van contacten belangrijk voor inburgeraar b, c en e.

Sturing op kapitaal in het loodsentraject

De verschillende loodsentrajecten voor de verschillende inburgeraars focussen zich op verschillende activiteiten. Zo richt het loodsentraject van inburgeraar a zich vooral op het ontwikkelen van de taal. Een vaardigheid die onder cultureel kapitaal valt.

Het loodsentraject van inburgeraar b richt zich meer op praktische hulp en ondersteuning, maar niet zo zeer op het op doen van nieuwe contacten. Met de praktische hulp en ondersteuning breidt het informele netwerk van de inburgeraar niet uit en wordt er ook niet gestuurd op lidmaatschap bij verenigingen 3.2. waardoor er geen directe sturing plaatsvindt op informeel sociaal kapitaal. Wel breidt het netwerk van de inburgeraar uit in de zin, dat zij nu weet bij welke officiële instanties zij terecht kan, zoals een tandarts of belastingdienst. Het contact met de loods levert wel een vorm van bridging sociaal kapitaal 3.3 op. Daarnaast richt het loodsentraject van inburgeraar b zich op cultureelkapitaal, omdat het traject er wel op gericht is om de taal te ontwikkelen 2.1 en de kennis van de samenleving 2.2 te vergroten.

Bij inburgeraar c is de band tussen de loods en de inburgeraar zakelijker dan bij inburgeraar b. In het loodsentraject van inburgeraar c ligt de nadruk in het traject ook op het ontwikkelen van de taalvaardigheid 2.1 oftewel het cultureel kapitaal. Het loodsproject richt zich niet op deelnemen aan maatschappelijke activiteiten 3.1, lidmaatschap 3.2 van verenigingen of informeel contact met autochtonen en allochtonen 3.3. Het richt zich dan ook niet echt op sociaal kapitaal. Het richt zich wel op praktische ondersteuning zoals een inschrijving bij het CWI. Hiermee vergroot het wel het meer formele netwerk van de inburgeraar. Een inburgeraar weet beter waar hij terecht kan.

Het loodsentraject van inburgeraar d richt zich vooral op praktische ondersteuning. Het gaat om ondersteuning op het gebied van het opdoen van bridging sociaal kapitaal, namelijk het wonen in een Nederlands studentenhuus 3.4 en voetballen bij een Nederlandse voetbalvereniging 3.2. Het lidmaatschap is echter niet doorgegaan, omdat de inburgeraar dit een te grote verplichting vond. Het loodsentraject richt zich daarmee op sociaal kapitaal. Het behelst ook andere praktische ondersteuning zoals het regelen van een zorgverzekering.

Het loodsentraject van inburgeraar e heeft zich vooral op culturele activiteiten gericht in de zin van het leren kennen van de stad. Die activiteiten kunnen vallen onder kennis van de samenleving 2.2. Het traject heeft zich echter ook gericht op sociaal kapitaal. De inburgeraar wilde namelijk zelf meer mensen leren kennen om Nederlands mee te spreken. Daarom heeft zij gesolliciteerd bij de voedselbank naar vrijwilligerswerk een Nederlandse organisatie. De loods heeft geholpen bij die sollicitatie.

Inburgeraar f heeft het zich in het loodsentraject gericht op het lid worden van een volleybalvereniging, dat kan worden gezien als een onderdeel van sociaal kapitaal namelijk lidmaatschap van een vereniging 3.2. Nadat de inburgeraar hier van af heeft gezien, heeft het traject zich meer gericht op het ontwikkelen van de taal 2.1, omdat de inburgeraar aan heeft gegeven dit belangrijk te vinden. Het tweede deel van het traject richtte zich daarmee meer op cultureel kapitaal.

Al met al hebben de loodsentrajecten op verschillende vormen van kapitaal gestuurd. Drie trajecten hebben zich gericht op sociaal kapitaal. De trajecten hebben zich echter specifiek op een onderdeel van sociaal kapitaal gericht namelijk het opdoen van nieuwe contacten 3.3 en het lid worden van een organisatie of vereniging 3.2. De wens om het loodsentraject hier op te richten kwam in twee van de drie trajecten vanuit de inburgeraar. Twee van die trajecten hebben daarnaast veel aandacht besteed aan cultureelkapitaal, namelijk taalontwikkeling en kennis van de samenleving. De drie andere trajecten hebben voornamelijk op taalontwikkeling 2.1 gestuurd wat valt onder cultureel kapitaal, maar ook op praktische ondersteuning een uitkomst van sociaal kapitaal en kennis van de samenleving 2.2. Kennis is een vorm van cultureel kapitaal.

Kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars met een loods

Uit de interviews met inburgeraars met een loods is de manier waarop zij hier leven en daarmee hun kapitaal situatie naar voren gekomen. Voor het analyseren van de kapitaalsituatie is gebruik gemaakt van de criteria die samengevat zijn in tabel 6.1 aan het begin van dit hoofdstuk.

Economisch kapitaal

De analyse van het economisch kapitaal van de inburgeraars laat zien dat de meeste inburgeraars weinig economisch kapitaal hebben. De geïnterviewde inburgeraars met een loods hebben allemaal zelf geen betaald werk. Slechts één van de geïnterviewde inburgeraars met een loods heeft een man met een baan. Deze inburgeraar heeft zelf vrijwilligerswerk. Haar gezin is economisch niet afhankelijk van de overheid. De andere geïnterviewde inburgeraars zijn economisch afhankelijk van de overheid. Van deze inburgeraars hebben twee een partner die arbeidsongeschikt is verklaard en daarom in een uitkering zit. Twee mannen zijn in de twintig en alleenstaand. Een vrouw is gescheiden van haar man. Dat deze geïnterviewde inburgeraars zelf geen baan hebben is onder andere te verklaren door het feit dat zij nog een inburgeringscursus volgen.

1.1 Deelname aan de arbeidsmarkt

Geen van geïnterviewde inburgeraars neemt deel aan de arbeidsmarkt. Dit is niet verwonderlijk, omdat veel inburgeraars eerst scholing in de Nederlandse taal nodig hebben voordat zij deel kunnen nemen aan de arbeidsmarkt.

1.2 Economische zelfstandigheid

Slechts één van de geïnterviewde inburgeraars een huishouden heeft dat economisch zelfstandig is. Daarom kan gezegd worden dat de meeste inburgeraars met een loods zwak economisch kapitaal hebben.

Cultureel kapitaal

Op het gebied van cultureel kapitaal bestaat meer verschil. Dit verschil komt bijvoorbeeld naar voren in de Nederlandse taalontwikkeling van de inburgeraar. Sommige inburgeraars kunnen de taal al behoorlijk spreken, lezen en schrijven terwijl andere inburgeraars zich nauwelijks verstaanbaar kunnen maken. Wel geven bijna alle geïnterviewde inburgeraars aan dat zij het moeilijk vinden om met officiële instanties te praten aan de telefoon omdat deze instanties vaak heel snel praten. De verschillen komen ook naar voren in het criterium opleidingsniveau. Sommige inburgeraars hebben in het land van herkomst zowel basisonderwijs als middelbaar en vervolgonderwijs gevolgd terwijl andere inburgeraars slechts een slecht georganiseerd basisonderwijs hebben genoten.

2.1 Taalvaardigheid

De taalvaardigheid van de inburgeraars verschilt. Inburgeraar a kan nauwelijks Nederlands spreken en het ook bijna niet kan lezen en helemaal niet kan schrijven (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b spreekt geen vloeiend Nederlands en begrijpt ook nog veel niet, maar zij kan zich redden in de supermarkt en bij de dokter (inburgeraar b 15-05-2009). Bellen met officiële instanties is moeilijker, die praten vaak te snel. In dat geval laat zij meestal haar dochter bellen die goed Nederlands kan, haar loods belt ook wel eens voor haar (inburgeraar met loods b 15-05-2009). Inburgeraar c haar Nederlandse taalontwikkeling is voldoende om boodschappen te doen, maar praten met officiële instanties is lastig. *“Ik ga daar heen voor formulier ophalen, invullen thuis. Mijn man kan helpen.”* (inburgeraar met loods c 19-05-2009). Inburgeraar d heeft zijn Nederlands al wel ontwikkeld, maar hij begrijpt niet alles en vindt het moeilijk om mensen te verstaan die snel praten (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar e heeft haar inburgeringstraject afgesloten. Zij begrijpt de taal behoorlijk goed, haar taalniveau is in ieder geval ontwikkeld tot het niveau A2, omdat zij haar inburgeringsexamen heeft gehaald en het A2 niveau getoetst wordt in het examen. Zelf vindt zij haar taal nog niet voldoende, omdat zij de taal grammaticaal nog niet goed spreekt (inburgeraar e 29-05-2009). Inburgeraar f begrijpt de taal ook al behoorlijk goed. Zelf vindt hij zijn taalniveau niet goed omdat hij de taal niet grammaticaal correct spreekt en niet alles begrijpt, zeker niet als mensen snel praten. Hij is druk bezig om zijn taal te ontwikkelen. Naast zijn inburgeringstraject volgt hij ook een internetcursus Nederlands en wil hij Nederlandse lessen gaan volgen bij het Saxion. Hij kan zich redden in het dagelijkse leven en bij de dokter (inburgeraar f 04-06-2009). Het taalniveau verschilt tussen de inburgeraars. Opvallend is dat de jongen uit Irak die slechts anderhalf jaar in Nederland is

2.2 Kennis van de samenleving

Meerdere inburgeraars in een OGO traject associëren kennis van de samenleving met de inburgeringscursus. Voor inburgeraar a die ten tijde van het interview nog niet deel nam aan een inburgeringscursus is die associatie er niet. Zij heeft een beperkte kennis van de samenleving, omdat zij niet vaak de deur uit komt (inburgeraar a 04-05-2009). Het doen van boodschappen is haar activiteit waarbij zij in de maatschappij participeert. Inburgeraar b geeft aan dat haar kennis van de samenleving wordt bijgespijkerd in de inburgeringscursus maar het leven in Nederland heeft haar ook al wel enkele omgangsvormen geleerd *“In Nederland jij moet op tijd zijn.”* (inburgeraar b 15-05-2009). Inburgeraar c leert haar kennis van de Nederlandse samenleving op school. Zij moet voor haar lessen bewijzen verzamelen dat zij bepaalde dingen heeft gedaan. Zoals het kopen van een kaartje in de bus (inburgeraar c 19-05-2009). Inburgeraar d geeft aan zijn kennis van de samenleving vooral thuis op te doen, door de krant en televisie en zijn Nederlandse huisgenoot (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar e heeft haar kennis van de samenleving opgedaan bij de lessen van het inburgeringstraject en door naar de Nederlandse televisie te kijken. De inburgeringlessen hebben erg geholpen, *“De lessen van OGO is heel duidelijk, goed uitleggen. Erg belangrijk voor inburgering.”* (inburgeraar e 29-05-2009). Inburgeraar f leert zijn kennis van de samenleving via de Nederlandse televisie. Hij kijkt Nederlandse televisie om het Nederlands goed te leren verstaan en begrijpen en de uitspraak van bepaalde woorden te horen (inburgeraar f 04-06-2009). Het valt op dat door de inburgeraars in een OGO traject het aspect kennis van de samenleving wordt geassocieerd met de inburgeringscursus. De andere inburgeraars hebben vooral via de krant en televisie de Nederlandse samenleving beter leren begrijpen.

2.3 Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau verschilt voor de geïnterviewde inburgeraars. Inburgeraar a heeft in Irak een paar jaar basisonderwijs genoten. Hoeveel jaren weet zij niet precies (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b haar opleidingsniveau bestaat uit zes jaar basisonderwijs in Syrië. Het opleidingsniveau in Syrië is echter volgens haar niet van goede kwaliteit: *“Alle kinderen, alle klassen zit bij elkaar, maar één leraar. Hij weinig tijd voor leren. Ik ken alleen alfabet en kan tellen na zes jaar.”* (inburgeraar b 15-

05-2009). Nu zit zij slechts tien maanden op een inburgeringstraject, maar daarin heeft zij al meer geleerd dan in zes jaar in Syrië. Inburgeraar c heeft meer scholing gehad. Zij heeft in Kabul basisonderwijs en middelbaar onderwijs gevolgd, daarna is zij gaan werken bij een bank (inburgeraar c 19-05-2009). Inburgeraar d is in Angola weinig naar school geweest vanwege het geweld in zijn land (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar e heeft in Afghanistan pedagogiek gestudeerd na haar middelbare school. Zij heeft toen zij nog in Afghanistan woonde als lerares gewerkt op een basisschool (29-05-2009). Inburgeraar f heeft in Irak tot zijn twaalfde jaar op school gezeten (04-06-2009). Daarmee is zijn opleidingsniveau niet echt hoog. Het opleidingsniveau verschilt dus nogal tussen de inburgeraars. Waar de een zowel basisonderwijs, middelbaar onderwijs als vervolg onderwijs heeft genoten heeft de ander slechts een paar jaar onderwijs gehad van slechte kwaliteit.

2.4 Eigen inschatting

Opvallend is dat bijna alle inburgeraars een negatief beeld hebben van hun eigen taalkennis. Dat terwijl het onderlinge niveau sterk verschilt. Inburgeraar a is zich bewust, dat zij de taal niet spreekt. Zij vindt het dan ook heel belangrijk om de taal te leren spreken (04-05-2009). Inburgeraar b vindt ook dat zij het Nederlands nog niet goed genoeg beheerst om zich zelfstandig te kunnen redden. Zij vindt de inburgeringlessen dan ook belangrijk (15-05-2009). Inburgeraar c vindt dat zij de taal grammaticaal goed moet leren om te kunnen werken. Zij kijkt eigenlijk alleen maar Afghaanse tv: *"Ik vind fijn om mijn land te zien"* (inburgeraar c 19-05-2009). Volgens inburgeraar d is zijn taal sterk verbeterd sinds hij niet meer in een asielzoekerscentrum woont. *"In AZC ik praat alleen met buitenlandse mensen, na AZC bij mensen uit Angola slapen. Nu ik praat met Nederlandse mensen."* (inburgeraar met loods d 28-05-2009). Hij kan zich in het dagelijkse leven redden met zijn Nederlands, *"Ik zelf naar tandarts om tandarts te krijgen."* (inburgeraar met loods d 28-05-2009). Inburgeraar e schat haar eigen taalniveau laag in. Zij vindt haar Nederlands niet goed genoeg om te kunnen werken. Het ontbreekt volgens haar vooral aan grammaticale basis. Haar taalkennis is voldoende om zich te redden in haar dagelijkse leven in Nederland. Communicatie met officiële instanties vindt zij lastig maar daarvoor kan zij hulp krijgen, *"Ik ken iemand bij het Kompas (buurtcentrum) die helpt met brieven die ik niet begrijp."* (inburgeraar e 29-05-2009). Haar schotel doet het niet meer daarom kijkt zij nu veel Nederlandse tv, dat helpt ook om Nederlands te leren. Eigenlijk kijkt zij normaal veel Afghaanse televisie, *"Het is fijn om Afghanistan op de televisie te zien, dat voelt thuis"* (inburgeraar e 29-05-2008). Inburgeraar f vindt zijn eigen taalvaardigheid niet goed. Hij vindt dat hij de taal nog niet goed genoeg spreekt om goed te kunnen functioneren. Hij is er op gebrand om grammaticaal goed Nederlands te leren zodat hij in Nederland kan werken (inburgeraar f 04-06-2009). Al met al blijkt dat meerdere inburgeraars de taal graag beter willen leren spreken. Voor sommigen gaat het dan om grammatica zodat zij een beter arbeidsperspectief hebben. Bij anderen gaat het om het beter begrijpen van mensen die Nederlands spreken.

Sociaal kapitaal

3.1 Deelnemen aan maatschappelijke activiteiten

Inburgeraar a neemt zelf geen deel aan maatschappelijke activiteiten. Ook niet aan activiteiten die georganiseerd worden door het buurthuis waar haar man drie dagen per week vrijwilligerswerk doet. Zij kan ook moeilijk het huis uit zegt zij zelf, omdat zij last heeft van haar been en schouder (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b neemt deel aan activiteiten in het buurtcentrum zoals lessen over het voeden van kinderen. Deze lessen zijn volgens haar heel leerzaam (inburgeraar b 15-05-2009). Zij neemt daarmee deel aan activiteiten die worden georganiseerd in de buurt, wat kan duiden op een verbreding van haar netwerk. Al leert zij hier volgens haar geen nieuwe mensen door kennen (inburgeraar b 15-05-2009). Inburgeraar c gaat niet naar activiteiten die georganiseerd worden in de buurt of stad, omdat zij het te druk heeft met het opvoeden van haar drie kinderen (inburgeraar c 19-05-2009). Inburgeraar d neemt geen deel aan maatschappelijke activiteiten, hij is te druk met zijn inburgeringstraject gericht op werk om nog puf te hebben voor andere activiteiten (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar e gaat niet naar activiteiten in de buurt, omdat die volgens haar nauwelijks worden georganiseerd. Zij heeft wel twee verschillende vrijwilligerswerk banen en zij gaat taallessen volgen bij Alifa (inburgeraar e 29-05-2009). Inburgeraar f neemt ook niet vaak deel aan maatschappelijke activiteiten. Hij heeft het druk met het inburgeringstraject, het leren van Nederlands en gaat in het weekend iets doen met vrienden (inburgeraar f 04-06-2009).

3.2 Lidmaatschap van verenigingen en organisaties

Inburgeraar a is geen lid van verenigingen of organisaties. Ook geen Koerdische verenigingen en organisaties (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b is lid van de Syrische orthodoxe kerk, maar zij gaat soms ook naar de protestantse opstandingskerk. De Syrische orthodoxe kerk betekent een focus

op bonding sociaal kapitaal, omdat het gaat om een kerk met voornamelijk mensen van de eigen groep. De protestantse opstandingskerk betekent meer een focus op bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om een kerk waar veel mensen van buiten de eigen groep naar toe gaan. Met de mensen die zij kent van de kerk praat zij vooral in kerk. Zij gaat verder niet bij hen op bezoek (inburgeraar b 15-05-2009). Daarnaast is inburgeraar b vroeger lid geweest van vluchtelingenwerk waar zij ging naaien. Maar vluchtelingenwerk is verhuisd, daardoor is het gebouw nu te ver weg (inburgeraar b 15-05-2009). Inburgeraar c is geen lid van een vereniging omdat zij haar tijd besteed aan het opvoeden van haar drie kinderen. Zij bezoekt de moskee ook niet vaak (inburgeraar c 19-05-2009). Inburgeraar d is met zijn loods bij een voetbalvereniging geweest, omdat hij van voetballen houdt. Hij heeft echter besloten dat hij te druk is met het inburgeringstraject om daar lid van te zijn. Hij wilde daarom graag lid worden van een fitnessclub, omdat het meer vrijblijvend is. Hij heeft echter ook voor fitness geen energie. Hij is daarom geen lid van verenigingen waarbij hij mensen van andere culturen zou kunnen ontmoeten, ofwel verenigingen waar hij bridging informele contacten op zou kunnen doen. Hij is wel lid van een kerk waar vooral Angolese mensen en mensen uit Kongo komen, een organisatie waar hij vooral bonding sociaal kapitaal op kan doen (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar e is geen lid van een vereniging maar doet wel vrijwilligerswerk bij de voedselbank en ze geeft via het buurthuis fietslessen aan allochtone vrouwen. Zelf gaat ze niet vaak naar de moskee. Haar zoon volgt wel koran lessen bij de moskee (inburgeraar e 29-05-2009). Inburgeraar f is geen lid van een kerk al is hij christelijk en hij is ook geen lid van een Irakese vereniging. In Enschede is wel een Irakese verenigingen maar daar wil hij niet bijhoren, omdat de leden voornamelijk moslim zijn en hij door toe doen van moslims zijn land is ontvlucht (inburgeraar f 04-06-2009). Hij heeft ook geen behoefte om lid te worden van een sportvereniging, omdat hij het door de weeks te druk heeft met het inburgeringstraject en het bijbehorende werk bij DCW industrie. *“Dat werk mag ik niet kiezen, mijn trajectbegeleider heeft mij gezegd ik moet daar werken. Ik wil graag werken bij een kapper, omdat ik die school wil doen.”* (inburgeraar f 04-06-2009).

3.3 Informeel contact met allochtonen en autochtonen

Inburgeraar a heeft zelf alleen informeel contact met een paar Koerdische vrouwen, daarmee gaat zij *“eten en drinken”* (inburgeraar met loods a 04-05-2009). Haar sociale netwerk is dus vrij beperkt en is te typeren als bonding, omdat het gaat om vrouwen met dezelfde achtergrond. Zij heeft wel eens geprobeerd om haar Nederlandse buurvrouw uit te nodigen voor thee of koffie maar haar buurvrouw is te druk (inburgeraar a 04-05-2009).

Inburgeraar b heeft contacten in de Syrische orthodoxe kerk, die duiden op bonding informeel contact. Terwijl de opstandingskerk vooral Nederlandse aanhangers heeft en daardoor meer duidt op bridging informeel contact. Verder heeft zij contact met drie vrouwen van haar inburgeringscursus. Het gaat om twee Syrische vrouwen en een vrouw uit Soedan. Dat duidt meer op bonding sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten met personen van dezelfde culturele achtergrond. Daarnaast woont haar broer in Enschede, daar heeft zij ongeveer één keer per week contact mee. Het contact met haar broer kan ook worden gezien als bonding sociaal kapitaal. De kinderen van haar broer zijn uit huis geplaatst en wonen nu bij haar, dat is zeker een voorbeeld van bonding sociaal kapitaal, omdat Putnam aangeeft dat in geval van nood je terug kan vallen op een bonding sociaal kapitaal netwerk.

Inburgeraar c is al 2,5 jaar drie keer per week overblijfmoeder op de katholieke basisschool van haar dochter. Met de andere overblijf moeders, die overwegend Nederlands zijn, praat zij wel op school maar zij heeft geen contact met hen buiten school om. De contacten die zij met hen heeft zijn te omschrijven als bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten met personen van een andere groep. Er is echter geen sprake van een sterk informeel contact, omdat zij hen niet buiten school om ziet. Inburgeraar c drinkt ook wel eens koffie met een Turkse buurvrouw en met een Nederlandse buurvrouw maakt zij wel eens een kort praatje. Deze contacten kunnen worden gezien als informeel bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om contact met mensen van een andere groep. Verder heeft haar man Afghaanse vrienden, die komen ook bij hun thuis. Dat duidt op een bonding netwerk omdat het gaat om informeel contact met mensen met dezelfde culturele achtergrond. Voor haar zelf is het moeilijk om contacten te onderhouden want 's avonds moeten de kinderen naar bed, dan moet zij thuis blijven bij haar kinderen (Inburgeraar c 19-05-2009).

Inburgeraar d heeft doordeweeks weinig sociaalcontact volgens hem zelf. Hij vindt het vrijwilligerswerk behorende bij het op werk gerichte inburgeringstraject heel vermoeiend, daarom gaat hij 's avonds vroeg slapen en heeft hij geen tijd en zin in andere contacten. Hij heeft wel contact met de andere inburgeraars in het inburgeringstraject en bij het vrijwilligerswerk. Hij doet vrijwilligerswerk in een

kwekerij. Daar werkt hij met Nederlanders en buitenlanders en kan hij zijn taal oefenen. Soms wordt hij ook uitgenodigd voor een verjaardag. Die contacten bij het vrijwilligerswerk duiden op bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten met mensen uit andere culturen. In het weekend ziet hij mensen uit de kerk zowel in de kerk als in de disco. Die mensen komen allemaal uit Kongo en Angola, mensen met dezelfde culturele achtergrond. Daarom kan dit worden gezien als bonding informeel contact. Het is een sterk netwerk waar hij in de tijd dat hij geen woonruimte had, gebruik van heeft kunnen maken voor een slaapplek. Nu woont hij in een studentenflat met in principe twee andere mensen, maar op moment woont hij er alleen een met Nederlandse jongen. Het contact met de Nederlandse jongen kan gezien worden als bridging informeel contact. *“Met hem ga ik bier drinken, gezellig. Soms ook met zijn vrienden voetbal kijken.”* (inburgeraar d 28-05-2009). Zijn huisgenoot is een van de weinige Nederlandse mensen waar hij meer contact mee heeft. Verder heeft hij een vriendin die half Nederlands en half Kongolees is, zij woont ook in Enschede (inburgeraar d 28-05-2009). Het contact met zijn vriendin kan als bridging sociaal contact worden gezien.

Inburgeraar e doet vrijwilligerswerk bij de voedselbank. Daar werken vooral veel Nederlanders als vrijwilliger, daarnaast werkt er nog één Syrische man. De voedselbank kan daardoor voor haar worden gezien als informeel contact met autochtonen en daardoor als bridging sociaal kapitaal. Verder geeft zij bij het buurtcentrum Kompas fietsles aan allochtone vrouwen. Dat lijkt meer op een bonding activiteit, omdat het gaat om mensen van dezelfde groep, maar ook van andere groepen mensen met een niet Nederlandse culturele achtergrond. Daarnaast gaat zij op woensdagochtend vrij zwemmen bij het Slagman. Het zwembad is dan alleen open voor vrouwen en daar zwemmen meerdere Afghaanse vrouwen. Drie van die Afghaanse vrouwen zijn haar vriendinnen. Dit duidt op een bonding netwerk omdat het gaat om vrouwen met dezelfde culturele achtergrond. Met haar familie heeft zij veel contact. Haar moeder die in Denemarken woont, belt zij iedere dag. Haar broer in Enschede ziet zij één keer per week. Het contact met de familie kan worden gezien als bonding informeel contact. Met de mensen in haar buurt heeft zij weinig contact, zij vindt het moeilijk om contact te leggen met Nederlandse mensen. *“De Nederlandse mensen zijn vaak heel druk en vinden het lastig als jij hen niet meteen begrijpt. Om contact te maken moeten mensen elkaar goed begrijpen.”* (inburgeraar e 29-05-2009) *“Voorbeeld: mijn buurvrouw naast mij is de hele dag thuis, maar wil geen contact. Huis daarnaast twee oude mensen, zijn ook thuis, maar zijn te druk met hun eigen ding. Daarnaast woont een Nederlandse man met Poolse vrouw. Die Nederlandse man is hele dag weg. Poolse vrouw is de hele dag thuis, maar is alleen in huis, niet buiten. Het is moeilijk om contact te maken.”* (inburgeraar e 29-05-2009).

Inburgeraar f heeft in Nederland vooral informeel contact met andere inburgeraars en dan vooral met Arabische mensen. Het meeste contact heeft hij met Irakezen maar ook met Afghanen en Turken (inburgeraar f 04-06-2009). Hij heeft dus vooral een bonding netwerk met mensen met een zelfde culturele achtergrond. *“Samen proberen wij alleen Nederlands praten, om te oefenen”.* (inburgeraar f 04-06-2009). Met zijn vrienden gaat hij soms eten en soms in het weekend de stad in naar de discotheek. Hij kent weinig Nederlanders, niemand waar hij structureel mee om gaat: *“Vorige week heb ik een Nederlands meisje in de Lunatic gezien, maar nu ik zie haar niet meer”* (inburgeraar f 04-06-2009). Hij heeft vooral veel mensen leren kennen door de inburgeringscursus. *“Jij stelt je voor aan de mensen tegenover je”* (inburgeraar f 04-06-2009). Hij volgt een inburgeringstraject naar werk waarvoor hij vrijwilligerswerk doet bij het DCW werkbedrijf. Daar heeft hij een paar Nederlandse mensen leren kennen, maar hier heeft hij geen contact mee. *“Bij industrie werken weinig Nederlanders, de Nederlanders die daar werken zijn, hoe zeg jij dat...niet helemaal goed. Zij praten Twents, geen Nederlands. Dat is moeilijk, niet begrijpen. Ik wonen in Appelscha in AZC, ik kan Fries een beetje verstaan, Twents is moeilijk.”* (inburgeraar f 04-06-2009). Zij netwerk richt zich dus vooral op bonding sociaal kapitaal.

Al met al verschilt het aantal contacten van de inburgeraars onderling. Opvallend is dat de inburgeraars met vrijwilligerswerk meer contacten hebben en de vrouwen gemiddeld minder contacten. De inburgeraars hebben meer contacten met mensen van de eigen groep dan met mensen buiten de eigen groep. Al hebben sommigen ook wel bridging contacten.

3.4 Gesegregeerde woonbuurt

Inburgeraar a woont samen met haar man in een huurflat in Twekkelerveld, een buurt waarin 27,2% van de inwoners een niet Nederlandse etniciteit heeft. Zij heeft echter weinig contact met de mensen in de buurt (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b woont in de wijk Wesselerbrink Noord Oost waar 36,8% van de inwoners een niet Nederlandse etniciteit heeft. Zij heeft contact met drie vriendinnen die

in dezelfde wijk wonen (inburgeraar b 15095-2009). Inburgeraar c woont in de wijk Stevenfenne, een wijk waar 22,5% een niet westerse etniciteit heeft. Aangezien zij weinig contact heeft met haar burens heeft dit weinig invloed op haar sociaal kapitaal. Inburgeraar d woont in de wijk Deppenbroek een buurt in Enschede met 35,3% inwoners met een niet Nederlandse etniciteit. Hij heeft niet veel contact met mensen in zijn buurt, behalve met de mensen in zijn huis. Opvallend is dat hij in een wijk woont met een hoog aandeel inwoners met een niet Nederlandse etniciteit, maar dat hij voornamelijk contact heeft met zijn Nederlandse huisgenoot. Inburgeraar e woont in Inburgeraar e woont ook in de wijk Deppenbroek (inburgeraar e 29-05-2009). Zij heeft niet veel contact met de mensen in wijk. Daardoor heeft de wijk niet veel invloed op haar sociaal kapitaal. Inburgeraar f woont in het centrum van Enschede een wijk met 16,2% procent inwoners met een niet Nederlandse etniciteit. Dit geeft echter niet aan, dat hij veel mengt met Nederlanders, in zijn huis gaat hij niet met de andere kamerbewoners om (inburgeraar f 04-06-2009). Opvallend is dat de meeste inburgeraars weinig om gaan met mensen in de buurt. Het wonen in een gesegregerde wijk lijkt hier weinig invloed op te hebben. Hoewel de enige inburgeraar die vriendinnen in dezelfde wijk heeft wonen, wel in een wijk woont met een hoog percentage inwoners met een niet Nederlandse etniciteit.

3.5 Vertrouwen in mensen binnen en buiten de eigen groep

komt minder sterk naar voren bij de gesproken inburgeraars. De meeste inburgeraars geven aan vertrouwen in mensen te hebben waarbij de achtergrond van de persoon niet uit maakt. Het blijkt echter wel dat zij sneller iemand van hun eigen achtergrond zouden vragen om hen met iets te helpen, de lods buiten beschouwing gelaten.

3.6 Verplichtingen

Het blijkt dat de inburgeraars in een inburgeringstraject gericht op arbeid het vrijwilligerswerk te druk vinden om daarnaast nog verplichtingen aan te gaan. Beide inburgeraars in een inburgeringstraject op werk zijn geen lid geworden van een sportvereniging omdat zij niet nog meer verplichtingen wilde hebben (inburgeraar d; inburgeraar f 2009). Inburgeraar a heeft naast het huishouden eigenlijk geen verplichtingen. Zij steunt vooral op haar man maar zou zelf graag de taal wil leren om zich zelf beter te kunnen redden en meer contacten op te doen (inburgeraar a 04-05-2009). Inburgeraar b heeft de verplichting om voor de kinderen van haar broer te zorgen. Inburgeraar c heeft de verplichting haar kinderen op te voeden en heeft haar vrijwilligerswerk. Inburgeraar e heeft de verplichting van haar vrijwilligerswerk bij de voedselbank en bij het buurt huis daarnaast gaat ze Nederlandse taallessen volgen bij Alifa en heeft zij de zorg voor haar gezin.

3.7 Aantal kinderen

Van de geïnterviewde inburgeraars hebben er drie kinderen. Twee mannen zijn begin twintig en nog niet getrouwd. Een andere vrouwelijke inburgeraar betreurt het dat zij nooit kinderen heeft gekregen. Van de drie vrouwelijke inburgeraars met kinderen is inburgeraar e van haar Afghaanse man gescheiden. Zij heeft drie kinderen. Zij heeft niet meer contacten door haar kinderen. Inburgeraar b heeft zes eigen kinderen, daarnaast voedt ze twee uit huis geplaatste zonen van haar broer op. Zij heeft het door de kinderen erg druk. Inburgeraar c heeft ook drie kinderen zij heeft aan de ene kant meer contacten door haar kinderen. Namelijk in haar werk als overblijfmoeder. Aan de andere kant belemmert de zorg voor haar kinderen haar om 's avonds de deur uit te gaan en contacten te onderhouden.

Het sociaal kapitaal van de inburgeraars verschilt onderling. Sommige inburgeraars zijn actief op zoek naar contacten terwijl anderen zich vooral op het eigen gezin concentreren. Daarnaast is te zien dat de meeste inburgeraars een bonding sociaal netwerk hebben opgebouwd met mensen van dezelfde culturele achtergrond. Opvallend is dat voor de twee inburgeraars in het op arbeid gerichte inburgeringstraject het traject een belemmering vormt om lid te worden van een sportvereniging. Het is daarnaast opvallend dat bijna alle geïnterviewde inburgeraars weinig contacten hebben met de burens.

Wanneer naar de participatie ladder met zes stappen wordt gekeken waar de gemeente Enschede mee werkt dan blijkt dat van de zes geïnterviewde inburgeraars met een lods vier staan op de vierde trede met onbetaald werk. Dat zijn twee inburgeraars die voor het inburgeringstraject gericht op arbeid onbetaald werk verrichten en twee inburgeraars in een OGO traject die zelf naar vrijwilligers werk hebben gezocht. Een inburgeraar heeft een redelijk geïsoleerd bestaan, zij spreekt enkele andere Koerdische vrouwen maar komt nauwelijks buiten de deur, zij staat op trede één. Een andere inburgeraar staat op trede drie met sociale contacten buiten de deur en deelname aan georganiseerde activiteiten buiten de deur. Zij participeert in het OGO inburgeringstraject en heeft een aantal

contacten, voornamelijk met mensen met dezelfde culturele achtergrond. Tussen de inburgeraars bestaan daarmee behoorlijk grote verschillen een gedeelte van het verschil zit echter al in het inburgeringstraject dat de inburgeraar volgt.

Bijdrage loodsentraject aan participatie van de inburgeraar

In het voorgaande deel zijn de geïnterviewde inburgeraars beschreven en is hun kapitaal geanalyseerd. Het blijkt, dat alle geïnterviewde inburgeraars gevlucht zijn uit hun geboorteland, onder deze inburgeraars zijn geen gezinsherenigers. Het economisch kapitaal van deze inburgeraars is voor vijf van de zes gering. Zij hebben allemaal geen baan (1.1) en hun eventuele partner ook niet, waardoor zij afhankelijk zijn van een uitkering. Daardoor zijn zij niet economisch zelfstandig (1.2). Een van de zes inburgeraars heeft een partner met baan waardoor hun huishouden economisch zelfstandig kan worden genoemd. Het cultureel kapitaal van de inburgeraars verschilt, allen beheersen de taal niet grammaticaal correct, alleen spreken sommigen de taal nauwelijks (2.1). Ook het opleidingsniveau verschilt (2.3), sommigen hebben in het land van herkomst alleen leren tellen en het alfabet geleerd, anderen hebben zowel de basisschool als middelbare school afgerond en daarna nog een studie gevolgd. Het sociaal kapitaal verschilt ook per inburgeraar de meeste inburgeraars hebben een heel beperkt netwerk, dat vooral bestaat uit bonding sociaal kapitaal (3.3.). Sommige inburgeraars hebben dit bonding netwerk aangevuld met enkele bridging contacten (3.3.). Het blijkt dat de loodsentrajecten vooral gefocust zijn op cultureel kapitaal maar in drie gevallen ook op sociaal kapitaal. In dit onderdeel zal de bijdrage van het loodsentraject aan de participatie van de inburgeraar met een loods worden beschreven. De gemeente Enschede verstaat onder participatie, arbeidsparticipatie en burgerschap.

Arbeidsparticipatie

De bijdrage aan arbeidsparticipatie lijkt gering, aangezien geen van de inburgeraars een baan heeft. Wel heeft één inburgeraar door het loodsproject vrijwilligerswerk gevonden bij de voedselbank. Vrijwilligerswerk wordt door de gemeente gezien als een opstap naar werk, het is de vierde trede in de participatieladder van zes treden op weg naar werk. Deze inburgeraar had zelf aangegeven graag vrijwilligerswerk te willen doen bij de voedselbank. Bij de voedselbank werken voornamelijk Nederlanders, daardoor kan de inburgeraar haar Nederlandse taal goed oefenen. Inburgeraar e durfde niet alleen naar de voedselbank, want zij heeft het idee dat bedrijven en organisaties buitenlanders vaak geen werk willen geven. *“Tegen buitenlander zeggen, nee sorry niet nodig. Tegen Nederlanders, nee sorry niet nodig maar geef telefoonnummer, e-mail dan wij bellen jou.”* (inburgeraar e 29-05-2009). Daarom heeft zij haar loods gevraagd of die mee wilde gaan naar de voedselbank. Toen zij daar met haar loods was had de voedselbank geen vrijwilligerswerk voor haar. Zij mocht echter wel haar e-mail adres en haar telefoonnummer achterlaten. Sinds begin mei 2009 werkt zij bij de voedselbank, wat zij erg leuk vindt. Zij heeft het idee dat zij zonder loods haar gegevens niet achter had mogen laten, waardoor zij het vrijwilligerswerk niet zou hebben gekregen. Naast het vrijwilligerswerk bij de voedselbank geeft zij ook fietsles aan allochtone vrouwen, dit vrijwilligerswerk heeft zij via Alifa gekregen. Zij geeft aan dat zij het loodsproject heel belangrijk vindt: *“Heel belangrijk project ik heb veel taal geleerd en veel gevonden via Alifa.”* (inburgeraar e 29-05-2009). Een andere inburgeraar doet vrijwilligerswerk als overblijfmoeder op de basisschool van haar dochter. Zij had dat vrijwilligerswerk al voordat zij met het loodsentraject begon (inburgeraar c 19-05-2009).

Burgerschap

De bijdrage aan burgerschap is meer complex. De gemeente Enschede verstaat onder burgerschap, dat iemand actief deelneemt aan de maatschappij. Dat betekent dat iemand zich zelfstandig kan redden als het gaat om wonen, zorg, veiligheid, werk, onderwijs, welzijn en sport (Gemeente Enschede 2008b). De sturing in het loodsproject hangt af van de inburgeraar, maar ook van de loods. Veel trajecten richten zich op taalontwikkeling. Taal staat aan de basis van het zelfstandig functioneren van een persoon in Enschede.

Het loodsentraject van inburgeraar a richt zich puur op taalontwikkeling. Inburgeraar a geeft aan het loodsentraject belangrijk te vinden omdat zij de taal graag wil leren spreken en lezen (inburgeraar a 04-05-2009).

Het loodsentraject van inburgeraar b richt zich naast taalontwikkeling op kennis van de samenleving. Daarbij gaat het dan vooral om het bellen met instanties en het oplossen van aanmaningen en dergelijke, maar ook het maken van een afspraak met een tandarts. Inburgeraar b geeft aan dat het

loodsentraject erg belangrijk voor haar was. Zij heeft de Nederlandse taal beter leren begrijpen en ook van de hulp met praktische zaken heeft zij veel geleerd (inburgeraar b 15-05-2009).

Het loodsentraject van inburgeraar c richt zich vooral op taalontwikkeling en ondersteuning van de inburgeringscursus. Daarnaast is er sprake van praktische ondersteuning in de zin van samen naar het CWI gaan. Voor inburgeraar c bevat het loodsenproject wel goed, maar zij vindt het leren van de taal moeilijk (inburgeraar c 19-05-2009).

In het loodsentraject van inburgeraar d is gestuurd op wonen, namelijk het vinden en inrichten van woonruimte. Ook is er gestuurd op zorg, namelijk het vinden een tandarts, het afsluiten van een verzekering en het aanvragen van zorgtoeslag. Het traject heeft zich ook gericht op sport, namelijk het meenemen van de inburgeraar naar een voetbal vereniging. Inburgeraar b vond het loodsenproject belangrijk, zijn loods heeft hem erg geholpen, zijn leven is nu veel beter geregeld (inburgeraar d 28-05-2009).

Het loodsentraject van inburgeraar e is gericht op het leren kennen van de stad en haar voorzieningen. Maar vooral op het praten van de taal en het doen van gezellige activiteiten. Het traject was ook gericht op het vinden van vrijwilligerswerk en het helpen met de post en administratie. Zij vindt het loodsentraject erg belangrijk. *“Het is belangrijk iemand jou helpen als geen familie, met brieven en andere dingen en samen ergens naar toe is ook beter, samen ga jij naar meer toe.”* (inburgeraar e 29-05-2009).

Het loodsentraject van inburgeraar f was vooral gericht op sport, het lid worden van een volleybalvereniging en later vooral gericht op taalondersteuning. Hij vond het loodsenproject vooral in het begin belangrijk, toen kende hij nog bijna niemand en kende hij de stad ook nog niet. Nu kent hij de stad voornamelijk door vrienden die hij via inburgering heeft leren kennen. Het loodsenproject heeft hem niet echt geholpen bij het leren van de taal, daar had hij meer van verwacht (inburgeraar f 04-06-2009).

Kortom de loodsentrajecten zijn ingericht naar de wensen van de inburgeraars. De meeste inburgeraars hebben vooral ondersteuning nodig bij de taal. Soms bij praktische zaken als zorg. In sport zijn veel inburgeraars niet geïnteresseerd. Praktische ondersteuning met de post en administratie was bij meerdere inburgeraars noodzakelijk. Al met al neemt niet iedere inburgeraar een meer actieve plaats in de samenleving in na afronding van een traject. Wel geven veel inburgeraars aan, dat zij het een belangrijk traject vonden. Bijna alle inburgeraars vinden het een belangrijk project voor het oefenen van de taal, omdat zij in hun eigen kring de taal weinig (kunnen) oefenen. De inburgeraars zien het goed spreken van de taal als een voorwaarde voor arbeidsparticipatie. De inburgeraars gaan daarmee uit van een conversie van cultureel kapitaal in economisch kapitaal.

6.2. Inburgeraars zonder een loods

Voor dit onderzoek zijn vijf inburgeraars die niet deelnemen aan het loodsentraject geïnterviewd. Van deze vijf inburgeraars volgen twee personen een OGO inburgeringstraject en drie personen een inburgeringstraject gericht op werk.

Van de vijf inburgeraars zonder een loods is er één inburgeraar vanuit Turkije in 1993 naar Nederland gekomen om hier te trouwen. De andere vier inburgeraars zijn tussen 2003 en 2009 in Nederland gekomen. Slechts één van de inburgeraars is naar Nederland gekomen omdat zij gevlucht is uit haar land. De andere vier zijn naar Nederland gekomen voor hun partner. Van de vier zijn er inmiddels twee weer gescheiden van de partner waarvoor zij naar Nederland kwamen. De andere twee inburgeraars die voor een partner hier heen gekomen zijn, zijn nog maar drie kwart jaar in Nederland. Een van de inburgeraars, inburgeraar i, is gesproken in het bijzijn van haar man. Haar Nederlandse talenkennis was nog redelijk beperkt en daarom zat haar man erbij om te kunnen tolken. Dat is niet optimaal, omdat haar antwoorden beïnvloed kunnen zijn door het bijzijn van haar man. Voor een meer uitgebreide achtergrond van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods wordt verwezen naar bijlage II.

Kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods

Evenals bij de inburgeraars met loods is bij de inburgeraars zonder loods uit het gesprek naar voren gekomen hoe zij hier leven en daarmee hun kapitaal situatie. Voor het analyseren van de kapitaalsituatie is gebruik gemaakt van de aspecten die samengevat zijn in tabel 6.1 aan het begin van dit hoofdstuk. In de tabel zijn de aspecten genummerd. Naar die nummering wordt verwezen in de analyse.

Economisch kapitaal

Het economisch kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods is niet erg sterk. De meeste inburgeraars hebben geen baan, maar één inburgeraar heeft zelf een baan. Een andere inburgeraar heeft een partner met een goede baan en een eigen huis. Haar huishouden is economisch zelfstandig.

1.1 Deelname aan de arbeidsmarkt

Het blijkt dat inburgeraar g, h, i en j geen baan hebben. Inburgeraar k heeft zelf een parttime baan bij Asito, een schoonmaak bedrijf.

1.2 Economische zelfstandigheid

Het huishouden van zowel inburgeraar j als inburgeraar k is economisch zelfstandig. Bij inburgeraar j is dit te danken aan haar man die een goede baan en een eigen huis heeft. Inburgeraar k is een alleenstaande moeder en heeft zoals gezegd zelf een parttime baan. Inburgeraar g en h zijn beide een alleenstaande moeder, afhankelijk van een uitkering. Inburgeraar i had een man met een baan maar haar man is in januari 2009 werkloos geworden, sindsdien is het huishouden economisch afhankelijk van een uitkering. Al met al is het economisch kapitaal van drie van de vijf inburgeraars zwak en van twee niet erg sterk. Alleen inburgeraar k heeft zelfstandig economisch kapitaal.

Cultureel kapitaal

2.1 Taalvaardigheid

De taalvaardigheid van de verschillende inburgeraars verschilt. De Nederlandse taalvaardigheid van inburgeraar g is redelijk. Zij kan de taal behoorlijk goed begrijpen maar vindt het zelf moeilijk om de taal goed te kunnen praten (inburgeraar g 09-06-2009). Zij is redelijk moeilijk te verstaan. Zij wil de taal graag netjes leren om een baan te kunnen vinden (inburgeraar g 09-06-2009).

Inburgeraar h haar taalvaardigheid (2.1) is zodanig ontwikkeld, dat zij zich kan redden in haar dagelijkse leven. Zij kan zelfstandig naar de dokter en andere instanties. *“Ik doe alles zelf, soms moeilijk, mensen gebruikt moeilijke woorden.”* (inburgeraar h 09-06-2006). Zij vindt het ook belangrijk om grammaticaal goed Nederlands te beheersen voor een baan. Haar leesvaardigheid is niet zodanig ontwikkeld, dat zij Nederlandse boeken kan lezen. Ze leest graag Turkse boeken, maar wil ook graag Nederlandse boeken kunnen lezen.

Inburgeraar i spreekt nog nauwelijks Nederlands, zij is ruim een half jaar in Nederland (inburgeraar i 11-06-2009). Zij vindt het belangrijk om de taal te leren, vooral omdat haar man het belangrijk vindt, dat zij de taal leert (inburgeraar i 11-06-2009).

Inburgeraar j beheerst de Nederlandse taal nog niet goed. Zij vindt het een moeilijke taal om te leren. Zij is echter gemotiveerd om de taal te leren, omdat zij graag zelf wil werken in Nederland (12-06-2009).

Inburgeraar k haar taalkennis is nog niet optimaal ontwikkeld. Zij begrijpt veel Nederlandse woorden en zinnen niet. Zij wordt gestresst van televisie kijken omdat zij zoveel niet begrijpt (inburgeraar k 12-06-2009). Haar dochter van negen spreekt goed Nederlands, inburgeraar k is bang de band met haar opgroeiende dochter te verliezen. Daarom kijkt zij nu samen met haar dochter naar Goede Tijden, Slechte Tijden en het huis Anubis (inburgeraar k 12-06-2009). Inburgeraar k vindt dat zij zich goed kan redden in haar dagelijkse leven, zij pakt veel dingen aan. Zoals het schilderen van haar huis en het vinden van een baan (inburgeraar k 12-06-2009). Communiceren gaat haar gemakkelijker af als zij iemand ziet dan aan de telefoon. Daarom gaat zij in plaats van te bellen naar een instantie toe wanneer dat maar enigszins mogelijk is. Zelf vindt zij taalontwikkeling heel belangrijk. *“Als jij taal kan, kan jij alles zoeken en vinden.”* (inburgeraar k 12-06-2009). Zij wil de taal graag grammaticaal goed

leren, omdat het voor veel banen belangrijk is om de taal goed te kunnen spreken, maar ook om sociale contacten te kunnen onderhouden (inburgeraar k 12-06-2009).

Bijna alle geïnterviewde inburgeraars beheersen de taal niet vloeiend maar vinden het belangrijk om de Nederlandse goed te beheersen voor het krijgen van een baan en sociale contacten. De twee inburgeraars die minder dan een jaar in Nederland zijn (inburgeraar i en j) begrijpen de taal minder goed dan de andere inburgeraars.

2.2 Kennis van de samenleving

De inburgeraars die al voor langere tijd in Nederland wonen (drie jaar tot zestien jaar) geven aan dat zij de kennis van de samenleving vooral op doen in de samenleving zelf. Zo is inburgeraar g actief binnen een kerk, waardoor zij veel mensen kent. Inburgeraar h heeft al zestien jaar in Nederland gewoond in Arnhem waar zij contact had met mensen van allerlei nationaliteiten. Daardoor heeft zij de Nederlandse samenleving goed leren kennen. Inburgeraar h geeft ook aan dat de lessen van het OGO inburgeringstraject bijdragen aan haar kennis van de samenleving. Inburgeraar k vindt ook dat haar kennis van de samenleving door het wonen in Nederland is ontwikkeld. Zij geeft juist aan, dat de zij de situaties die zij leren bij de inburgeringscursus al kent en weet hoe zij daar in moet handelen (inburgeraar k 12-06-2009). Inburgeraar i is nog niet zo lang in Nederland zij doet haar kennis van de samenleving vooral op in de lessen van het OGO inburgeringstraject omdat ze verder nauwelijks buiten de deur komt. Zij vindt de lessen moeilijk, omdat de theorie niet echt wordt toegepast in de praktijk. Het zou volgens haar beter zijn als zij op de inburgeringscursus een theorieles over een praktische situatie ook in het echt uitvoeren (inburgeraar i 11-06-2009). Inburgeraar j is ook minder dan een jaar in Nederland. Zij leert de samenleving kennen door hier te wonen met haar Nederlandse vriend, maar ook door de lessen. Zij is met haar op werk gerichte inburgeringscursus ook een keer de stad in geweest. Dat was nuttig want zo leert zij de weg in de stad kennen. Zij vindt Enschede een hele mooie en goed onderhouden stad. Het viel haar meteen op dat zelfs de rotondes zijn gedecoreerd. Bovendien lijken Nederlanders veel meer bewust met geld om te gaan, zij rijden bijvoorbeeld allemaal in een kleine auto. (inburgeraar j 12-06-2009)

2.3 Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau verschilt net als bij de inburgeraars met een loods onderling. Inburgeraar g is in Oekraïne 10 jaar naar school geweest en 5 jaar naar de universiteit waar zij economie heeft gestudeerd. In Oekraïne werkte zij als boekhouder (inburgeraar g 09-06-2009).

Inburgeraar h heeft ook een behoorlijk opleidingsniveau. In Turkije heeft zij zowel de basisschool als de middelbare school afgerond. Daarna heeft zij voor architect gestudeerd aan de universiteit. Die studie heeft zij in het voorlaatste jaar moeten afbreken omdat zij ging trouwen in Nederland. Dat vindt zij nu jammer (inburgeraar h 09-06-2009).

Het opleidingsniveau van inburgeraar i bestaat uit tien jaar onderwijs in Syrië. Daarvan heeft zij zes jaar basisonderwijs gevolgd en vier jaar cursussen gedaan om schoonheidsspecialiste te worden. De officiële opleiding voor schoonheidsspecialiste is in Beirut in Libanon, zij heeft stage gelopen bij mensen die de officiële opleiding gevolgd hebben (inburgeraar i 11-06-2009).

Inburgeraar j heeft in Amerika in eerste instantie de middelbare school niet afgemaakt. Later heeft zij dit met cursussen alsnog gehaald, omdat zij naar college wilde. Zij is anderhalf jaar naar college (een vervolg op High School, lager dan universiteit) geweest, maar heeft dat door veranderende omstandigheden niet afgemaakt. De afgelopen 20 jaar heeft zij in Amerika verscheidene baantjes gehad. Bij een post kantoor, fabrieken, een tankstation en als receptioniste (inburgeraar j 12-06-2009)

Inburgeraar k is in Brazilië naar de basisschool geweest, waarna zij vooral veel cursussen heeft gedaan. Zij heeft cursussen gevolgd voor kapster, waxen en manicure. De meeste cursussen vond zij niet zo leuk, maar waxen wel. *"Ik wil eigen wax bedrijf, boven op kamer. Ik heb papieren voor. Maar tijd niet, eerst klussen aan huis. Na zomer mijn hoofd leeg. Mijn hoofd leeg ik begin. Mijn collega goed in website. Zij website maken voor mij. Zij geen tijd. Eerst website, dan beginnen."* (inburgeraar k 12-06-2009). Haar man wilde nooit dat zij voor zichzelf zou beginnen, maar nu zij gescheiden is wil zij haar eigen waxstudio realiseren (inburgeraar k 12-06-2009).

2.4 Eigen inschatting

Inburgeraar g kan de taal voldoende spreken om naar de supermarkt te gaan en naar de dokter, maar voor een baan moet zij de taal beter leren spreken. Zij geeft aan dat het heel vervelend is om de taal niet goed te kunnen spreken: *"Soms voel ik mij wel een kind of gehandicapt doordat ik de taal niet ken. Ik wil wel dingen vertellen maar ik weet niet genoeg woorden, dat is verschrikkelijk."* (inburgeraar g 09-06-2009). Voor een baan moet zij echter naast haar taalniveau, haar vaardigheden ook

bijspijkeren. In haar tijd in het asielzoekerscentrum heeft zij geen computer gezien, haar boekhoudkundige kennis is daardoor erg verouderd.

Inburgeraar h vindt het belangrijk om wel grammaticaal goed Nederlands te kunnen, omdat zij graag wil werken. Zij legt nu al gemakkelijk contacten dus voor haar sociale contacten vindt zij het niet nodig om beter Nederlands te leren. Voor brieven van officiële instanties is het ook goed om meer Nederlands te kunnen. Nu heeft zij nog wel eens hulp nodig bij een brief. Gelukkig heeft zij een Turkse vriendin en haar man uit Arnhem die haar daarmee kunnen helpen. Die vriendin zegt wel dat zij alles wat zij zelf kan zelf moet doen. Dat vindt inburgeraar h ook goed want daar leert zij van (inburgeraar h 09-06-2009).

Inburgeraar i geeft aan dat zij nog niet zelfstandig naar de dokter kan. Daarom gaat haar man mee naar elke controle van de zwangerschap, ze snapt al wel steeds meer vragen van de dokter en kan ook op steeds meer vragen antwoord geven (inburgeraar i 11-06-2009). In het begin, dat zij hier was vond zij winkelen in de supermarkt ook nog wel moeilijk. Zij kwam niet in de rij bij de kassa te staan, doordat zij de mensen niet goed begreep. Het kwam voor, dat als zij weinig had iemand aan haar vroeg "Gaaf u voor?" waarop zij die persoon juist voor liet gaan omdat zij het idee had dat het gewenst was. Daardoor stond zij soms heel lang in de rij bij de kassa (inburgeraar i 11-06-2009). Het hangt volgens haar allemaal af van woordenschat en zij heeft nog een kleine woordenschat. Bovendien hebben zij thuis geen televisie en geen computer, daarom kan zij thuis haar Nederlandse taal niet goed oefenen (inburgeraar i 11-06-2009).

Inburgeraar j vindt dat ze de taal niet goed genoeg spreekt. Zij vindt het nodig om de taal te leren om te kunnen werken in Nederland (inburgeraar j 12-06-2009). Inburgeraar k vindt het vooral belangrijk om de taal grammaticaal goed te leren zodat zij kan werken en de band met haar dochter goed houdt.

Het blijkt dat alle inburgeraars hun eigen taalniveau niet erg sterk inschatten maar er is onderling wel verschil in het taalniveau.

Al met al verschilt het cultureel kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods onderling. De taalvaardigheid verschilt en ook het opleidingsniveau. Sommigen hebben na het middelbaar onderwijs een vervolgopleiding genoten waar anderen alleen cursussen gevolgd hebben na basisonderwijs. In tegenstelling tot de inburgeraars met loods hebben alle inburgeraars een volledige basisschool genoten. Alle geïnterviewde inburgeraars vinden het belangrijk om de taal goed te leren.

Sociaal kapitaal

3.1 Deelname aan maatschappelijke activiteiten

De geïnterviewde inburgeraars nemen geen deel aan maatschappelijke activiteiten. De redenen hiervoor zijn zorg voor en kind (inburgeraar g en k) en zorg voor het huishouden, zwangerschapsafspraken en rust "*Ik ben veel moe*" (inburgeraar 1 11-06-2009). Maar ook het feit dat de inburgeringscursus gericht op werk al veel tijd vraagt van de inburgeraar (inburgeraar j en k) en het feit dat iemand niet weet dat er activiteiten worden georganiseerd (inburgeraar j). Inburgeraar g neemt wel deel aan activiteiten die worden georganiseerd door de kerk. Voor inburgeraar h ligt een hernia aan ten grondslag aan het niet deelnemen aan maatschappelijke activiteiten. Zij is speciaal vanuit Arnhem naar Enschede verhuisd voor een rustiger leven. In Arnhem ging zij altijd naar het buurthuis, naar lessen over opvoeden en er waren veel activiteiten. Zij heeft daar ook vrijwilligerscursussen gehad, die cursussen waren altijd met Nederlandse mensen. "*In Enschede ik ken niet zo veel mensen, maar nu, dat is beter voor mij. Lessen erg druk. Nu ik ziek zijn, hard praten en geluid in buurthuis niet goed voor mij. Ook veel pijn ik kan niet veel.*" (Inburgeraar h 09-06-2009). Zij vindt het wel leuk om naar de inburgeringscursus te gaan, want zij vindt het fijn om iets te doen te hebben (inburgeraar h 09-06-2009).

3.2 Lidmaatschap van een vereniging of organisatie

De meerderheid van de geïnterviewde inburgeraars zijn geen lid van een vereniging of organisatie. Zij hebben het druk met het inburgeringstraject (inburgeraar j en k). Inburgeraar k zegt het ook druk te hebben met de opvoeding van haar kind. Inburgeraar g is lid van de kerk. Zij heeft het te druk met het inburgeringstraject, het vrijwilligerswerk dat daarbij hoort en het zorgen voor haar dochter om naast de kerk nog ergens lid van te zijn. De mensen van de kerk zijn voor haar heel belangrijk, met hen gaat zij eten en feesten. Bovendien zijn zij afgelopen zomer met een groep van twintig mensen met hun kinderen op vakantie naar Frankrijk geweest (inburgeraar g 09-06-2009). Inburgeraar h is geen lid van

een vereniging, maar zij heeft toen zij net in Enschede woonde vijf weken vrijwilligerswerk gedaan bij een locatie van de thuiszorg waar ouderen kwamen voor dagopvang. Voor deze ouderen organiseerde zij extra activiteiten. Nu is het animo voor deze activiteiten terug gelopen dus is zij als extra begeleider niet meer nodig (inburgeraar h 09-06-2009). Inburgeraar i is geen lid van een vereniging of organisatie. Zij wil misschien lid worden van zwangerschapsgymnastiek want zij is zwanger van haar eerste baby. Voor zwangerschapsgymnastiek moet echter een eigen bijdrage worden betaald. Het is de vraag of zij en haar man daar geld voor over hebben (inburgeraar i 11-06-2009).

3.3 Informeel contact met autochtonen en allochtonen

Inburgeraar g heeft veel contacten heeft via de kerk. Zij is lid van de Jehova getuigen. In Nederland heeft zij zowel Russische als Nederlandse vrienden. Zij heeft daarmee een beperkt bonding netwerk omdat het gebaseerd is op dezelfde religie. Het netwerk is echter tegelijkertijd bridging omdat zij contact heeft met Nederlandse mensen. In de praktijk gaat zij echter vooral veel om met de mensen die afkomstig zijn uit Rusland en Oekraïne. Bonding contacten met mensen van dezelfde culturele achtergrond. Zij heeft weinig contact met mensen van het inburgeringstraject. Dat komt doordat zij zich in de sfeer van het inburgeringstraject niet prettig voelt (inburgeraar g 09-06-2009).

Inburgeraar h heeft weinig contacten in Enschede. Zij heeft binnen haar straat vooral contact met haar Nederlandse buurman, en een Nederlandse buurvrouw. Met de buurman maakt zij wel eens een kort praatje en met de Nederlandse buurvrouw gaat zij koffie drinken (3.3a). Dit kan worden gezien als bridging informele contacten, omdat het gaat om contacten met mensen van een andere culturele achtergrond. Verder gaat zij één keer per week naar de moskee samen met haar zoon. Daar heeft zij sinds kort met enkele vrouwen afgesproken om samen één keer per week de Koran te gaan lezen en een praatgroep op te richten. In Arnhem ging zij ook naar een praatgroep over de islam (inburgeraar h 09-06-2009). Die contacten kunnen worden gezien als informele contacten gebaseerd op bonding sociaal kapitaal (3.3b), omdat het gaat om contacten met mensen van dezelfde culturele achtergrond. Verder heeft zij contact met twee Turkse vrouwen uit haar klas bij de inburgeringscursus. *"Ik heb goed contact met iedereen in klas, maar met twee Turkse vrouwen ook bellen en koffiedrinken."* (inburgeraar h 09-06-2009). Die contacten kunnen ook worden gezien als informeel bonding sociaal kapitaal omdat het gaat om contacten met personen met dezelfde culturele achtergrond (3.3b). Haar meeste vrienden wonen in Arnhem of Den Haag, haar meeste vriendinnen zijn Turks maar er zij heeft ook twee goede Marokkaanse vriendinnen. Haar vrienden groep laat dus voornamelijk een bonding sociaal netwerk zien met mensen van dezelfde groep. Zij geeft zelf aan dat voor haar een mens een mens is, maar zij vindt het makkelijker om vriendschap te sluiten met Turkse mensen: *"Zij zijn meer het zelfde, zij begrijp mij, ik begrijp hen. Zelfde feesten ook."* (inburgeraar h 09-06-2009).

Inburgeraar i heeft een heel beperkt netwerk. Zij heeft het meeste contact met de broer van haar man en zijn vrouw. De vrouw van zijn broer is sinds drie jaar in Nederland. Naast haar woont een Armeense vrouw waarmee zij wel een keer een activiteit heeft ondernomen toen zij nog niet op inburgeringles zat. In weekend gaan zij meestal op bezoek bij de ouders van haar man in Glanerbrug. Daarnaast heeft zij contact met de mensen uit haar klas in het inburgeringstraject, maar niet buiten school om (inburgeraar i 11-06-2009). Dit duidt op informele contacten die vooral de aard hebben van bonding sociaal kapitaal (3.3b) omdat het contacten betreft met mensen van dezelfde culturele achtergrond.

Inburgeraar j haar informele contacten beperken zich tot de praatgroep met ouderen waar zij in het kader van het inburgeringstraject naar toe gaat en de familie van haar vriend. Het gaat hierbij om bridging sociaal kapitaal (3.3a) omdat het gaat om informeel contact met een Nederlandse familie. Zij gaat buiten het inburgeringstraject niet om met de mensen van het inburgeringstraject. Veel mensen van inburgering snappen niet waarom zij als Amerikaanse naar Nederland is gekomen: *"When they heard that I came from America they looked at me in disbelieve. They were very curious to know why I would leave America and go to The Netherlands, because they think America is the best."* (inburgeraar j 12-06-2009). In Amerika sprak zij haar familie veel, nu hebben zij nog veel contact via e-mail en de telefoon (3.3b). Wel werkt zij voor haar inburgeringstraject bij een schoonmaakploeg waar zij contacten heeft. Na de zomer gaat zij bij het ITC in de bibliotheek werken (inburgeraar j 12-06-2009). Bij het ITC werken vooral buitenlanders, dat werk richt zich daarom op bridging sociaal kapitaal naar andere culturen maar niet zozeer naar de Nederlandse cultuur.

Inburgeraar k heeft informeel contact met twee vrouwen uit Brazilië in Glanerbrug. Dat zijn twee vriendinnen van haar. Een van haar twee Braziliaanse vriendinnen heeft een Nederlandse man. Met hen praat zij vooral Nederlands, want zij wil haar Nederlands graag oefenen. Deze contacten kunnen worden gezien als bonding sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten met mensen van dezelfde achtergrond. Het contact met de Nederlandse man zou gezien kunnen worden als bridging sociaal kapitaal. Daarnaast heeft zij met twee van haar Nederlandse burens goed contact. Met één buurman maakt zij vooral een praatje in de tuin. Met haar andere buurman heeft zij meer contact. “*Als niet lukt met klussen, ik vraag buurman, hij mij helpen. Was brief van Domein over kleur voor huis, buurman zegt ik neem die kleur welke kleur jij nemen. Hij belt ook voor mij*” (inburgeraar k 12-06-2009). Wanneer zij ergens niet uit komt met de post dan gaat zij eerst naar die Nederlandse buurman of zij vraagt iemand op haar werk om haar woorden uit de brief uit te leggen (inburgeraar k 12-06-2009). Dit contact kan worden gezien als informeel contact met een bridging sociaal kapitaal aard, omdat het gaat om contact met iemand van een andere cultuur (3.3b). Naast deze contacten probeert zij sinds kort op kantoor bij Asito voor werktijd even vijf minuten te praten en dan te vragen wat woorden betekenen. Tijdens het werk mag er niet worden gepraat. Verder heeft zij weinig contacten want haar tijd zit vol met het schilderen van het huis. Zij kent wel veel vrouwen op straat maar zij kan nooit uit, want 's avonds moet zij oppassen op haar dochter (inburgeraar k 12-06-2009). De meeste inburgeraars hebben een bonding netwerk. Inburgeraar g en k hebben echter ook enkele bridging contacten. Inburgeraar j heeft zelfs alleen maar bridging contacten. Voor de meerderheid van de geïnterviewde inburgeraars geldt dat zij een redelijk beperkt aantal personen in hun netwerk hebben.

3.4 Gesegregeerde woonbuurt

De geïnterviewde inburgeraars zonder loads wonen in verschillende wijken. Inburgeraar g woont in de wijk Boswinkel een wijk waarin 29,4% van de inwoners een niet Nederlandse etniciteit heeft (buurtmonitor Enschede). Zij vindt het zelf een fijne rustige wijk, zij heeft weinig contact met de andere bewoners. Inburgeraar h heeft wel eens contact met haar burens. Zij woont in de wijk Wesselerbrink Zuid West een wijk met 42,3% inwoners met een niet westerse etniciteit. Daarmee is het aandeel niet westerse inwoners redelijk hoog. Zij heeft echter juist contact met twee Nederlandse burens. Inburgeraar i woont in de wijk Stoinkslanden Zuid een wijk waar 37% van de inwoners een niet Nederlandse etniciteit heeft. Zij heeft echter weinig contact met de burens waardoor de woonwijk weinig invloed heeft op haar sociaal kapitaal. Inburgeraar j woont met haar vriend in de wijk Velve Lindenhof een wijk waarin 21,3% van de inwoners een niet westerse etniciteit hebben. Zelf gaat zij niet veel om met de burens, zij werkt overdag en 's avonds is haar vriend ook thuis. Inburgeraar k woont in de wijk Elferink Heuwkamp waar 16% van de inwoners een niet westerse etniciteit heeft. Een wijk met een relatief laag percentage inwoners met een niet westerse etniciteit. Zij heeft contact met haar burens, die Nederlands zijn. Twee geïnterviewde inburgeraars hebben contact met burens, dit betreft contact met Nederlandse burens. Hierbij is verder geen verband te zien tussen de wijk en het contact.

3.5 Vertrouwen in mensen

Inburgeraar i geeft aan dat zij het gemakkelijker vindt om zich te richten tot personen van haar eigen cultuur. Inburgeraar g geeft ook aan dat zij Russische mensen beter begrijpt dan andere mensen, maar op zich maakt het voor haar niet uit welke achtergrond een persoon heeft om hem of haar te vertrouwen. Inburgeraar h, j en k geven aan dat het ligt aan de mensen. Inburgeraar j en k brengen dit ook in de praktijk door hulp te vragen van Nederlandse mensen bij kwesties.

3.6 Verplichtingen

De inburgeraars zien het inburgeringstraject als een verplichting en voor het arbeidsgerichte inburgeringstraject het vrijwilligerswerk dat bij het traject hoort. Van de drie inburgeraars in een traject gericht op werk hebben er twee naast het werk en het traject geen verplichtingen. Inburgeraar k noemt nog wel de verplichting om voor haar dochter te zorgen. Inburgeraar g geeft aan verplichtingen te hebben ten opzichte van de kerk. Inburgeraar h heeft naast haar inburgeringstraject zonder vrijwilligerswerk nog vijf weken vrijwilligerswerk gedaan, maar dat is afgelopen. Inburgeraar i haar dagbesteding bestaat uit het huishouden, het inburgeringstraject zwangerschapsafspraken en rust (inburgeraar 1 11-06-2009).

3.7 Aantal kinderen

Opvallend is dat alle geïnterviewde inburgeraars zonder loads één kind hebben of zwanger zijn van hun eerste kind. Voor inburgeraar g, h en k geldt dat zij als alleenstaande moeder voor hun kind

zorgen. De dochter van inburgeraar j woont bij haar vader in Amerika. Bij inburgeraar k leidt het hebben van een kind niet tot contacten, zij wordt juist beperkt in haar contacten.

Al met al blijkt het sociaal kapitaal van de inburgeraars te verschillen maar ook overeenkomsten te vertonen. Vrijwel alle inburgeraars hebben een redelijk beperkt netwerk. Sommigen hebben echter bridging informeel contact waar anderen voornamelijk bonding contacten hebben. Alle geïnterviewde deelnemers nemen nauwelijks deel aan maatschappelijke activiteiten. Behalve de inburgeraar die lid is van de kerk, zij neemt deel aan activiteiten georganiseerd door de kerk. Al met al is het sociaal kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars niet erg sterk.

Wanneer naar de participatie ladder met zes stappen wordt gekeken waar de gemeente Enschede mee werkt dan blijkt dat van de vijf gesproken inburgeraars er twee staan op de vierde trede met onbetaald werk. Dat zijn twee inburgeraars die voor het inburgeringstraject gericht op arbeid onbetaald werk verrichten. Een inburgeraar staat op de zesde trede met betaald werk, zij volgt ook een inburgeringstraject gericht op werk. De andere twee inburgeraars staan op trede drie met sociale contacten buiten de deur en deelname aan georganiseerde activiteiten buiten de deur. Het aantal contacten buiten de deur is redelijk gering maar zij participeren alle twee in het OGO inburgeringstraject.

Bijdrage van het inburgeringstraject aan de participatie van de inburgeraar

Het inburgeringstraject

Van de inburgeraars met een loods nemen er drie deel aan een OGO inburgeringstraject en twee aan een traject gericht op werk. Van de inburgeraars zonder loods nemen er drie deel aan het traject gericht op werk en twee aan het OGO traject. In totaal zijn daarmee vijf inburgeraars per traject gesproken. Het OGO traject bestaat uit taallessen waarin ook aandacht wordt besteed aan situaties die inburgeraars in het dagelijkse leven meemaken. Zo leren inburgeraars de taal via modules die gaan over het dagelijkse leven. Daarnaast volgen inburgeraars wanneer zij het niveau A1 bereiken een taalstage van 250 uur. Bij het traject gericht op werk volgen inburgeraars taallessen en gelijktijdig reïntegratie lessen. Daarnaast doen zij vrijwilligerswerk. In totaal beslaat het traject hiermee 36 uur per week.

De meningen van inburgeraars in een OGO traject over het traject verschillen. De meeste inburgeraars vinden de lessen heel belangrijk, omdat er geleerd wordt hoe iemand moet handelen in praktijksituaties en de taal wordt geleerd (inburgeraar b, inburgeraar e, inburgeraar i). Inburgeraar h is ontevreden, zij vindt de lessen te langzaam gaan en vindt het niveau van de lessen te laag. De lessen gaan volgens haar te traag doordat er mensen van veel verschillende niveaus bij elkaar in de klas zitten. Sommigen kunnen nog nauwelijks praten terwijl anderen zich best verstaanbaar kunnen maken. Veel mensen weten ook al hoe zij moeten handelen in de situaties die de module behandelt. Zoals het kopen van een kaartje in de bus en het maken van een afspraak bij de dokter. Daarnaast worden de lessen ook vertraagd doordat sommigen in de klas geen huiswerk maken. Volgens inburgeraar h zouden de docenten meer aandacht moeten geven aan de niveauverschillen en strenger moeten optreden tegen mensen die hun huiswerk niet maken (inburgeraar h 09-06-2009). Een andere inburgeraar in het OGO traject is een inburgeraar die geen huiswerk maakt, die inburgeraar heeft thuis geen internet terwijl, dat wel vereist is om te kunnen oefenen op de computer. Die inburgeraar geeft aan, dat dit haar belemmert in het leren van de taal, het zou daarom voor haar beter zijn om huiswerk te hebben waarbij geen internetverbinding vereist is (inburgeraar i 11-06-2009). Meerdere inburgeraars geven aan dat het heel belangrijk is om te praten in de lessen om de taal te oefenen (inburgeraar c, inburgeraar e, inburgeraar h, inburgeraar i). Inburgeraar h heeft één keer een invaller gehad die de mensen terug liet vertellen wat zij gelezen hadden. Dat werkt volgens haar heel goed als lesmethode (inburgeraar h 09-06-2009). Geen van de inburgeraars in het OGO traject heeft al een taalstage gevolgd in het kader van het inburgeringstraject. Twee inburgeraars hebben wel zelf eerder een stage gevolgd. Zij geven aan dat het belangrijk is om een stage te volgen op een plek waar men tijd heeft om met jou te praten. Wanneer jij als stagiair alleen staat te kopiëren geeft dat weinig mogelijkheden voor ontwikkeling (inburgeraar e 29-05-2009).

De meningen van inburgeraars in een traject gericht op werk zijn verdeeld. Het traject kan worden opgedeeld in lessen en (vrijwilligers)werk. Inburgeraar j is enthousiast over de taallessen zij vindt de lessen erg nuttig om de taal te leren en inburgeraar d vindt de lessen ook wel goed, terwijl inburgeraar f, g en k de taallessen juist niet goed vinden.

Inburgeraar j vindt de lessen vooral goed, omdat er ook computerprogramma's zijn om thuis te werken. Daarnaast leert zij haar weg kennen in Enschede door de lessen en vindt zij de docenten goed (inburgeraar j 12-06-2009). Inburgeraar d vindt de lessen goed om Nederlands te leren, hij leert praten, schrijven en luisteren (28-05-2009).

Andere inburgeraars vinden de lessen niet goed. Zo vindt inburgeraar f, dat de lessen elkaar niet logisch opvolgen, daarnaast wordt er veel lesmateriaal door elkaar heen gebruikt. Daardoor is het moeilijk om lessen voor te bereiden en is het onderwijsprogramma niet duidelijk. Inburgeraar f zou graag een duidelijk onderwijsprogramma willen hebben, zodat hij zich voor kan bereiden op de lessen. Daardoor kan hij de taal sneller leren. Bovendien zijn er meerdere zelfstudie programma's, in principe vindt de inburgeraar het fijn om aan zelfstudie te doen, maar: "*Een docent zegt doe dit programma. Andere docent zegt nee die is niet goed doe dat programma. Daardoor ik niet begrijp wat te doen. Ik zelf Nederlandse taalcursus op internet volgen.*" (inburgeraar f 04-06-2009). Naast het gebrek aan duidelijkheid over zelfstudie programma's wordt er naar zijn mening te weinig gebruik gemaakt van zelfstudie programma's en aan het praten van de taal. In de lessen gaat vooral om lezen en luisteren, er wordt weinig aandacht besteed aan grammatica. Daarom is hij nu zelf op zoek naar Nederlandse taal lessen en kijkt hij veel Nederlandse televisie om zijn talenkennis te vergroten (inburgeraar f 04-06-2009).

De mening van inburgeraar g sluit aan bij inburgeraar f. Inburgeraar g vindt het ook belangrijk om de taal goed te leren in een inburgeringstraject. Zij geeft echter aan, dat door gebrek aan een lesprogramma het niet goed mogelijk is om de taal te ontwikkelen. Inburgeraar g heeft eerst in Tiel gewoond en toen aan het ROC taallessen gevolgd, daar werd gebruik gemaakt van een boek en was het duidelijk waar de volgende les uit zou bestaan. Bij WorkStep wordt er geen gebruik gemaakt van een echte lesmethode, maar creëert de leraar zijn eigen programma. Inburgeraar g vindt de leraren heel goed, maar de lessen bestaan vooral uit lezen en luisteren naar de leraar. Dat is belangrijk, maar zij vindt het ook belangrijk om te praten om de taal te ontwikkelen. Inburgeraar g zou graag gewoon vanuit een boek Nederlandse les krijgen. Bovendien kregen zij in het begin van het traject vaak een andere leraar waardoor veel lessen zijn besteed aan het voorstellen aan elkaar (inburgeraar g 09-06-2009). Inburgeraar g geeft aan te begrijpen dat de lessen op een flexibele manier worden aangeboden, omdat het traject zich richt op het vinden van werk en daardoor variëren de mensen die in de klas zitten nog wel eens (inburgeraar g 09-06-2009). Tot slot vindt inburgeraar g de computerprogramma's voor zelfstudie ook niet goed, omdat de computer niet goed laat zien waarom jij iets fout doet (inburgeraar g 09-06-2009).

Inburgeraar k is ook van mening, dat de niveauverschillen in de klas te groot zijn. Zij zit met analfabeten in de klas en mensen die de taal al redelijk begrijpen. "*Ik snap, moeilijk goed les geven met mensen die niet kunnen lezen, praten, begrijpen, maar les is niet goed voor mij.*" (inburgeraar k 12-06-2009). Zij vindt, dat het op werk gerichte inburgeringstraject inburgeraars sneller door moeten sturen naar een hoger niveau: "*Zij moet kijken wat inburgeraar kan.*" (inburgeraar k 12-06-2009). Inburgeraar k kent alle situaties al die in het portfolio aan bod komen, daarom leert zij niet heel veel van de lessen: "*Voorbeeld: opdracht kopieerapparaat. Vijf plaatjes moet kiezen kopieerapparaat. Plaatje man, plaatje brief, twee plaatjes geen apparaat en een plaatje kopieerapparaat. Te makkelijk.*" (inburgeraar k 12-06-2009). De lessen zijn volgens haar veel te simpel en daardoor daalt de motivatie en de interesse in de lessen (inburgeraar k 12-06-2009). Bovendien vindt zij het vreemd, dat zij geen grammatica lessen krijgen: "*Hoe moet ik taal leren zonder les grammatica?*" (inburgeraar k 12-06-2009). Inburgeraar k vindt het belangrijk voor een baan om de taal goed te kunnen praten (inburgeraar k 12-06-2009).

Ook over het verplichte vrijwilligerswerk, dat bij het traject hoort zijn de inburgeraars niet ontevreden. Inburgeraar d is redelijk tevreden maar hij heeft niet het idee dat het werk zal helpen om later een baan te vinden. Hij wil namelijk graag schilder worden, maar hij leert snoeien en planten bij DCW. Wel heeft hij mensen leren kennen in de kwekerij waarbij hij ook op verjaardagen komt (inburgeraar d 28-05-2009). Inburgeraar f is niet tevreden, hij werkt in de industrie van DCW maar zou liever willen werken bij een kapper, want hij wil straks graag de kappersopleiding volgen. Hij is ontevreden, omdat hij niet het idee heeft iets te leren bij de DCW industrie. Bovendien spreken de Nederlanders die er werken alleen Twents, daardoor helpt de stage niet om de taal te leren (inburgeraar f 04-06-2009). De begeleider van zijn inburgeringstraject heeft hem gezegd, dat hij bij DCW industrie moet blijven totdat hij het examen heeft gehaald. Dat wil hij niet. Hij heeft namelijk op een beurs gehoord dat het mogelijk is om voor het behalen van het inburgeringsexamen te beginnen

met een leer-werk kappersopleiding. Daarom heeft hij een gesprek aangevraagd met zijn trajectbegeleider, de trajectbegeleider wil kijken wat hij kan doen (inburgeraar f 04-06-2009).

Inburgeraar g is ook niet onverdeeld gelukkig met het vrijwilligerswerk. Zij vindt dat zij een heel goede trajectbegeleider heeft die haar goed geholpen heeft. Maar haar werk bij DCW industrie vond zij niet fijn: *“Werken veel goede mensen bij DCW, maar mensen in industrie een beetje brutaal, ik voel niet fijn”* (inburgeraar g 09-06-2009). Zij was verbaasd, dat mensen zo met elkaar omgingen en het normaal vonden. Bovendien kon zij daar geen Nederlands leren, want het is op de werkvloer verboden met elkaar te praten. De mensen die er praten, praten onderling Arabisch of Turks en de Nederlandse mensen praten allemaal Twents. Twents begrijpt zij niet: *“Een keer een vrouw praat over mijn lieve knietjes, ik denk beetje raar lieve knieën maar zij bedoeld konijntjes, moeilijk voor gesprek.”* (inburgeraar g 09-06-2009). Het is verplicht om eerst bij DCW te werken, wanneer iemand de taal spreekt mag iemand zelf naar werk zoeken. Zij had zelf via kennissen gehoord over vrijwilligerswerk in de bibliotheek, dat leek haar interessant om de taal te oefenen. Haar trajectbegeleider kwam echter met vrijwilligerswerk bij de gemeente Enschede. Het werk blijkt ook goed om de taal te leren. Al is het wel moeilijk dat zij sinds zij in Nederland is niet meer echt met een computer heeft gewerkt. Bij de gemeente vindt zij de sfeer veel beter dan bij DCW (inburgeraar g 09-06-2009).

Inburgeraar j is behoorlijk positief over het werk. Zij heeft gewerkt in de kwekerij en werkt nu bij de gemeente reinigingsdienst. Het werk zelf vindt ze inhoudelijk niets toevoegen, in Amerika wordt dit werk gedaan door gevangenen, maar het geeft haar een dagritme. Door het dagritme heeft ze minder tijd om aan haar familie te denken in Amerika. Haar familie heeft een paar moeilijke kwesties meegemaakt sinds zij in Nederland woont. Toen zij nog geen dagritme had ging zij daar veel over nadenken waardoor zij depressief werd (inburgeraar j 12-06-2009).

Inburgeraar k heeft haar eigen betaalde werk bij Asito naast haar lessen, dat werk bevalt haar goed. Zij wil uiteindelijk haar baan maken van haar waxstudio aan huis maar voor nu vindt ze het fijn om werk te hebben (inburgeraar k 12-06-2009).

Al met al blijken de inburgeraars die zijn geïnterviewd over het OGO traject meer tevreden dan de inburgeraars die geïnterviewd zijn over het traject gericht op werk. Binnen het OGO traject is er één inburgeraar die de lessen te traag vindt gaan en vindt dat er te weinig aandacht wordt besteed aan grammatica. Daarnaast is er een inburgeraar die na afronding van het traject zelf verder gaat met taallessen om de taal goed te leren.

Drie inburgeraars in het traject gericht op werk zijn ontevreden over de mogelijkheid om de taal te leren in het inburgeringstraject gericht op werk. Zij vinden, dat in de lessen te weinig aandacht wordt besteed aan grammatica en het spreken van de taal. Daarnaast benadrukken twee inburgeraars, dat de lessen niet duidelijk zijn. Met betrekking tot het verplichte vrijwilligerswerk binnen het traject gericht op werk geven inburgeraars aan, dat zij verplicht werk moeten doen. Dat werk vinden zij niet passen in de richting waarin zij zich willen ontwikkelen. Daarnaast geven twee inburgeraars aan dat de stage niet helpt voor hun taalontwikkeling, omdat ze geen Twents verstaan. De bijdrage van het inburgeringstraject aan de inburgering is voor de inburgeraars toch wel het leren van de taal. Bij vier inburgeraars levert het deelnemen aan het inburgeringstraject ook nieuwe contacten op waar ook buiten het inburgeringstraject mee om wordt gegaan (inburgeraar b, inburgeraar d, inburgeraar f, inburgeraar h). Inburgeraar j geeft ook aan, dat ze nieuwe mensen heeft leren kennen door het inburgeringstraject, zij ziet deze mensen echter niet buiten het traject om.

Conclusie eerste ervaringen met het loodsenproject

In deze conclusie wordt antwoord gegeven worden op de vraag: *In welke mate draagt het loodsenproject bij aan de participatie van de inburgeraar volgens de inburgeraar?*

Het blijkt dat inburgeraars vanuit verschillende motivaties deel nemen aan het loodsenproject. Sommige inburgeraars nemen hier vooral aan deel om hun taalvaardigheden te ontwikkelen. Terwijl het andere inburgeraars in eerst instantie vooral gaat om de helpende hand van de loods. Het ontwikkelen van de taalvaardigheid valt onder cultureel kapitaal, omdat het gaat om een vaardigheid. De helpende hand is meer een uitkomst van sociaal kapitaal, omdat het gaat om de hulp van relaties waardoor de situatie van een persoon verbetert. Daarnaast valt het opdoen van contacten ook onder sociaal kapitaal, omdat sociaal kapitaal gaat om de relaties van een persoon en een netwerk waar die persoon zich in begeeft.

De loodsentracten hebben vanwege die verschillende motivaties om deel te nemen aan het project op verschillende vormen van kapitaal gestuurd. In de meeste tracten is heeft de nadruk gelegen op taalontwikkeling. In drie tracten is er ook een focus op sociaal kapitaal geweest.

Onder participatie schaaft de gemeente Enschede burgerschap en arbeidsparticipatie. In één van de zes loodsentracten is aandacht geweest voor arbeidsparticipatie in de vorm van vrijwilligerswerk. In de andere tracten is vooral gestuurd op aspecten die belangrijk zijn voor burgerschap. Taal staat aan de basis van het zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij. Veel tracten richten zich op taalontwikkeling en dragen daardoor bij aan burgerschap. Daarnaast is er in meerdere tracten aandacht geweest voor kennis van de stad en het vinden van medische hulp wanneer de inburgeraar daar niet zelf in heeft voorzien. Ook het op orde krijgen van de administratie is een terugkomend thema. Dit kan een inburgeraar later helpen om te participeren.

Terzijde is het opvallend dat in beide gevallen waarin de loods en inburgeraar zich gericht hebben op het lidmaatschap van een sportvereniging, de inburgeraar er vanaf heeft gezien om lid te worden. De reden daarvoor is bij beide inburgeraars dat zij het inburgeringstraject gericht op werk al veel verplichtingen met zich mee vinden brengen. Daardoor hebben zij geen zin in andere verplichtingen. Het lijkt daarmee moeilijk om participatie in andere terreinen te bevorderen bij inburgeraars met meerdere verplichtingen.

Het economisch kapitaal van de meeste inburgeraars die begeleiding gehad hebben van een loods is zwak. Bij de inburgeraars die niet begeleid zijn door een loods hebben de meeste inburgeraars ook een zwak economisch kapitaal. Het cultureel kapitaal van de inburgeraars is erg verschillend. De meeste inburgeraars die begeleid zijn door een loods geven wel aan profijt te hebben gehad van het oefenen van de taal. Het sociaalkapitaal verschilt ook per inburgeraar. Twee inburgeraars die begeleid zijn door een loods hebben aantoonbaar meer sociaal kapitaal vergaard met dank aan het loodsentract. De meeste inburgeraars met en zonder loods hebben een beperkt netwerk dat zich vooral richt op contact met mensen van dezelfde culturele achtergrond.

Samenvattend blijkt, dat de meerwaarde van het loodsentract zit in het oefenen van de taal en het helpen van de inburgeraar. In hoeverre dit traject de inburgeraar ook echt stimuleert tot meer contacten en een actievere positie in de samenleving hangt in grote mate af van de inburgeraar. De gedrevenheid van de inburgeraar speelt hierbij een rol evenals de mogelijkheden van de inburgeraar. De inburgeraars die begeleid zijn door een loods geven aan het een belangrijk traject te vinden. De inburgeraars zonder loodsentract zien vooral de voordelen in van het oefenen van de taal. Zij geven echter in meerderheid aan het zelf te druk te hebben om deel te nemen aan een dergelijk traject. Op basis van de interviews kan niet aangegeven worden wat een algemene meerwaarde van het traject is, omdat voor iedere inburgeraar het traject anders is verlopen. Wel kan gezegd worden, dat sommige inburgeraars zelf aangeven veel baat bij het project te hebben gehad. Een van de doelen van het loodsentract om het welzijn van de inburgeraar te verbeteren lijkt daarmee bij sommige inburgeraars behaald te zijn.

Wanneer deze bevindingen worden vergeleken met de kapitaalconcepten van Bourdieu (1989) dan blijkt dat het loodsentract vooral helpt om het cultureel kapitaal van een inburgeraar te vergroten. Het effect op sociaal kapitaal hangt af van de inburgeraar. Dit terwijl het loodsentract er toch voornamelijk op gericht was om het netwerk van een inburgeraar te verbreden. Vaak weet een inburgeraar wel beter waar hij terecht kan, maar is het informele contact van de inburgeraar niet uitgebreid. Het was niet mogelijk een conversie van de verschillende kapitaalconcepten waar te nemen. Dit komt mede doordat de geïnterviewde inburgeraars het loodsentract nog niet zo lang geleden hebben afgesloten, waardoor er nog weinig tijd is geweest voor een conversie om op te treden.

Terzijde kan opgemerkt worden dat het inburgeringstraject voornamelijk stuurt op cultureel kapitaal in de vorm van vaardigheden en kennis van de samenleving. Sommige inburgeraars geven aan dat zij de taalvaardigheid niet goed gedoceerd vinden in het inburgeringstraject gericht op werk, terwijl in hun ogen het spreken van grammaticaal correct Nederlands een voorwaarde is voor een baan. In termen van Bourdieu (1989) vinden zij het niveau van de investering in cultureel kapitaal, te laag om een conversie naar economisch kapitaal mogelijk te maken.

7. Conclusie en aanbevelingen

In deze conclusie zal de onderzoeksvraag worden beantwoord, tevens zal er een theoretische reflectie worden gegeven. Tot slot zullen enkele aanbevelingen aan de gemeente Enschede gedaan worden met betrekking tot het inburgeringsbeleid en specifiek het loodsenproject.

Daaraan voorafgaand is het belangrijk om te vermelden dat de resultaten van dit onderzoek moeilijk te generaliseren zijn. Dat komt doordat dit onderzoek een kwalitatief onderzoek is. Het onderzoek betreft een kleine steekproef in de gemeente Enschede. Door deze kleine steekproef uitgebreid te spreken kan een kwalitatief onderzoek meer inzicht geven in de redenen achter een gegeven antwoord. Het onderzoek heeft daarmee voor deze kleine steekproef een grote validiteit.

Onderzoeksvraag

De te beantwoorden onderzoeksvraag is: *Met welke doelen heeft de gemeente Enschede het huidige inburgeringsbeleid en het loodsenproject opgesteld en wat is de bijdrage van het loodsenproject aan de participatie van de inburgeraars?*

Deze vraag is in het onderzoek geprobeerd te beantwoorden door middel van drie deelstudies naar: 1. Het formele beleid 2. De uitvoering. 3. De ervaringen van de inburgeraars. In deze drie onderdelen zijn onderzocht en geïnterpreteerd met behulp van de drie kapitaal concepten van Bourdieu (1989), economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. Deze kapitaal concepten bepalen volgens Bourdieu de positie van een individu op de maatschappelijke ladder. Economisch kapitaal gaat over financiële middelen. Cultureel kapitaal gaat om kennis en vaardigheden. Sociaal kapitaal gaat om relaties en netwerken die iemand kan aanspreken. In sociaal kapitaal kan volgens Putnam (2000) een onderscheid gemaakt worden in bonding en bridging sociaal kapitaal. Bonding sociaal kapitaal wordt gevormd door relaties met mensen binnen een zelfde groep. Bridging sociaal kapitaal bestaat uit relaties met mensen van buiten de eigen groep. Bourdieu geeft aan dat tussen de verschillende vormen van kapitaal conversie mogelijk is, waarbij het ene type kapitaal, zoals sociaal kapitaal, wordt omgezet in een ander type, zoals economisch kapitaal. Hierdoor kan in één type kapitaal worden geïnvesteerd met als doel een ander type kapitaal. Bourdieu geeft ook aan dat meer kapitaalbezit leidt tot een hogere plek op de maatschappelijke ladder.

Het formele beleid van de gemeente Enschede

De gemeente Enschede is tot het huidige inburgeringsbeleid gekomen om te voldoen aan de wettelijke eisen van de Wet inburgering die in 2007 van kracht werd. De projectgroep die het beleid heeft uitgewerkt, heeft de kaders van de wet als uitgangspunt genomen en heeft haar participatievisie in het beleid verwerkt. Het uiteindelijke doel van het nationale beleid was in eerste instantie vooral gericht op arbeidsparticipatie. In Enschede heeft de projectgroep participatie breder geïnterpreteerd. Enschede neemt burgerschap als startpunt voor verdere participatie die uiteindelijk kan leiden tot arbeidsparticipatie. Onder burgerschap verstaat de gemeente Enschede dat iemand zich kan redden op de gebieden van zorg, wonen, werk, veiligheid, onderwijs en vrijetijdsbesteding. Het achterliggende doel achter inburgering in Enschede is om te sturen op die zelfstandige positie in de samenleving die onder burgerschap valt en economische zelfstandigheid. Deze brede participatievisie is in Enschede ook vastgelegd in een nota, want de gemeente Enschede hecht er veel waarde aan dat al haar burgers in de samenleving participeren. Door zowel de wethouder als de beleidsadviseurs wordt er rekening mee gehouden dat sommige inburgeraars de capaciteiten niet zullen hebben om door te groeien naar volledige economische zelfstandigheid.

Om de maatschappelijke- en arbeidsparticipatie te bevorderen biedt de gemeente Enschede twee inburgeringstrajecten aan. Een inburgeringstraject gericht op werk en een inburgeringstraject gericht op opvoeding gezondheid en onderwijs (OGO). In een inburgeringstraject wordt er naast lessen ter bevordering van de taalontwikkeling en kennis van de samenleving, ook gewerkt met stages waarin vaardigheden worden opgedaan. Daarnaast wil de gemeente Enschede een hoger taalniveau aanbieden om het doel maatschappelijke participatie en arbeidsparticipatie te bereiken. Idealiter leidt een inburgeringstraject conform de participatievisie tot een zodanige ontwikkeling dat iemand in kan stromen in de arbeidsmarkt. Het OGO traject richt zich in de ontwikkeling van een inburgeraar echter vooral op burgerschap. Burgerschap kan volgens beleidsadviseurs van de gemeente een opstap zijn naar werk.

Naast een inburgeringstraject biedt de gemeente Enschede sinds de zomer van 2008 een loodsenproject aan om de participatie van de inburgeraar verder te bevorderen door de inburgeraar

een steuntje in de rug te geven. Het loodsenproject heeft twee doelen, het verbreden van het netwerk van de inburgeraar door de stad en mensen te leren kennen en het oefenen en ontwikkelen van de taalvaardigheid.

De twee doelen van het beleid, een zelfstandige positie in de samenleving en economische zelfstandigheid kunnen in de kapitaal concepten van Bourdieu (1989) worden gevat. Een zelfstandige positie in de samenleving kan worden gezien als een combinatie van sociaal kapitaal en cultureel kapitaal. Dit omdat het gaat om een netwerk, sociaal kapitaal, en de kennis om zelfstandig te kunnen functioneren, cultureel kapitaal. Economische zelfstandigheid kan worden gezien als economisch kapitaal omdat het gaat om de financiële middelen die voorzien in de levensbehoeften. Het doel van het beleid van de gemeente Enschede is daarmee in termen van Bourdieu het zodanig ontwikkelen van een inburgeraar zodat hij de drie typen kapitaal bezit die zijn positie op de maatschappelijke ladder bepalen. Om dat te bereiken investeert de gemeente Enschede met het inburgeringstraject voornamelijk in kennis en vaardigheden, beide criteria van cultureel kapitaal. Met het loodsenproject investeert de gemeente Enschede in zowel netwerken als kennis van de stad en taalvaardigheden. In termen van Bourdieu een investering in zowel sociaal kapitaal als cultureel kapitaal. Het uiteindelijke doel van deze investeringen tijdens het inburgeringstraject en het loodsentraject is een conversie in meer sociaal kapitaal en economisch kapitaal zodat een inburgeraar een zelfstandige positie in de samenleving in kan nemen en economisch zelfstandig is.

De uitvoering van het beleid

Bij de uitvoering van het formele beleid zijn verschillende actoren betrokken. Ten eerste is er de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie Taal en Inburgering (T&I). Deze uitvoeringsorganisatie is verantwoordelijk voor het oproepen van inburgeraars en het plaatsen van inburgeraars in een inburgeringstraject. Ook voorziet zij in de toelevering van inburgeraars aan het loodsenproject. Deze afdeling ziet het verhogen van het taalniveau van de inburgeraar als het voornaamste doel van het inburgeringstraject. Daarnaast is specifiek in het traject gericht op werk een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt ook een doel. Het aanbieden van het hogere taalniveau aan inburgeraars zodat zij meer aansluiting vinden in het onderwijs en in de arbeidsmarkt blijkt in de praktijk lastig. Dat komt doordat inburgeraars hier op vrijwillige basis aan moeten deelnemen. Bovendien hebben niet alle inburgeraars de capaciteiten voor een hoger taalniveau. Het voornaamste doel van het loodsenproject is volgens T&I het uitbreiden van het netwerk van de inburgeraar. Het loodsenproject wordt daarom alleen aangeboden aan inburgeraars in een sociaal isolement, om hen uit hun eigen cultuur of eenzaamheid te halen en hen de stad te leren kennen. In het formele beleid staat niet aangegeven dat het loodsenproject alleen voor inburgeraars in een sociaal isolement bedoeld is.

De tweede actor in de beleidspraktijk is Alifa. Alifa is een welzijnsorganisatie in de gemeente Enschede die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het loodsenproject. De projectmedewerker loodsenproject geeft aan loodsen aan dat zij een traject met een inburgeraar zowel op nieuwe contacten en het laten zien van de stad, als op de taalontwikkeling kunnen richten. De nadruk van het traject is afhankelijk van de wensen van de inburgeraar. Het is echter in elk traject de bedoeling om enigszins op het verbreden van het netwerk van de inburgeraar te sturen, omdat dit een hoofddoel is van het project.

De derde groep actoren in uitvoering van het beleid zijn de loodsen. Het blijkt echter dat het voor hen moeilijk is om het netwerk van de inburgeraar te beïnvloeden. De loodsen gaan namelijk uit van de wensen van de inburgeraars en er zijn maar weinig inburgeraars die echt behoefte blijken te hebben aan meer contacten. De meeste inburgeraars zeggen wel meer contacten te willen hebben, maar hebben het te druk met hun eigen leven om ook echte contacten op te doen. Wel kan er in meerdere trajecten praktische hulp worden geboden in het contact met officiële instanties. Een inburgeraar weet zo beter waar hij of zij terecht kan. Daarnaast ligt de nadruk in veel trajecten op het oefenen van de taal en het helpen met het inburgeringsexamen.

De loodsentrajecten lijken in praktijk vooral gericht op taalontwikkeling dat meer aandacht krijgt dan het verbreden van het netwerk. Het traject richt zich daarmee zowel op cultureel kapitaal als op sociaal kapitaal. In de praktijk blijkt echter dat het zich vaak minder op sociaal kapitaal richt dan beoogt in het formele beleid en in de visie van T&I.

De ervaringen van de inburgeraars

Het blijkt uit de interviews met de inburgeraars dat de loodsentrajecten inhoudelijk verschillend zijn ingericht. In sommige trajecten is de nadruk gelegd op het oefenen van de taal. In andere trajecten is meer aandacht geweest voor de helpende hand en het lidmaatschap van verenigingen. Deze verschillen komen voort uit de verschillende motivaties van inburgeraars om deel te nemen aan het traject. Sommige inburgeraars hebben vooral deelgenomen om hun taalvaardigheden te ontwikkelen terwijl het andere inburgeraars in eerste instantie ging om de helpende hand van de loods.

In de loodsentrajecten is vooral gestuurd op kapitaalvormen die vallen onder burgerschap. Namelijk de Nederlandse taal die aan de basis staat van het functioneren in de maatschappij en de contacten die nodig zijn om te functioneren. Voorbeelden van cultureel kapitaal en sociaal kapitaal.

Het sociaal kapitaal is bij twee inburgeraars gestegen mede dankzij het loodsentraject. Opvallend is echter dat in twee trajecten waarin aandacht is geweest voor het lidmaatschap van een vereniging de inburgeraar dit heeft afgehouden omdat het te veel verplichtingen met zich meebracht. Voor alle geïnterviewde inburgeraars met loods geldt, dat zij voornamelijk een bondingnetwerk hebben. Drie van de zes inburgeraars hebben echter ook enkele bridging contacten.

De meningen van de inburgeraars verschillen over de bijdrage van het loodsentraject aan het oefenen van de taal en kennis van de samenleving oftewel het cultureel kapitaal. Sommige inburgeraars met loods zijn heel tevreden, andere inburgeraars hebben slechts enkele woorden geleerd en vinden dat het traject niet voldoende heeft bijgedragen.

Het loodsentraject heeft zich in geen enkel traject direct gericht op economisch kapitaal. Het economisch kapitaal is voor alle zes inburgeraars de gering, zij hebben geen baan. Eén van de inburgeraars heeft economisch zelfstandig huishouden omdat haar man een betaalde baan heeft. Dat het economisch kapitaal zo gering is, kan mede worden toegeschreven aan het feit dat de inburgeraars nog bezig zijn met het inburgeringstraject.

Toch heeft het loodsentraject voor de meeste inburgeraars een toegevoegde waarde, doordat zij hun taal hebben kunnen oefenen en zij iemand hadden waar zij zich naar konden keren bij problemen. Het loodsentraject heeft zich vooral gericht op initiatieven vanuit de inburgeraars zelf en initiatieven die de loods had.

Voor het onderzoek zijn ook inburgeraars geïnterviewd die wel deel nemen aan een inburgeringstraject maar niet deelnemen aan een loodsentraject. Aan deze inburgeraars is het loodsproject niet voorgelegd als keuze. Het economisch kapitaal van deze inburgeraars is ook niet erg sterk. Het is wel iets sterker dan bij de inburgeraars met een loods, want één inburgeraar heeft een baan en een andere inburgeraar een economisch zelfstandig huishouden. Het cultureel kapitaal van de inburgeraars verschilt, evenals het sociaal kapitaal. Vier van de vijf inburgeraars zonder loods hebben weinig sociale contacten. Drie van deze inburgeraars hebben voornamelijk een bonding netwerk. Eén inburgeraar bridgt met de familie van haar Nederlandse vriend. De vijfde inburgeraar met een uitgebreider netwerk heeft zowel bonding als bridging contacten.

De inburgeraars die niet participeren in het loodsproject zien het project als een goed project, vooral om hun taal te oefenen in de praktijk. Maar de inburgeraars die een inburgeringstraject volgen gericht op werk geven aan dat het geen optie is om een dergelijk traject naast een inburgeringstraject te volgen.

Wanneer naar de participatie ladder met zes stappen wordt gekeken waar de gemeente Enschede mee werkt dan blijkt dat van de elf gesproken inburgeraars er één inburgeraar uit een op werk gericht inburgeringstraject staat op de zesde trede met betaald werk. Zes inburgeraars staan op de vierde trede met onbetaald werk. Dat zijn vier inburgeraars die voor het inburgeringstraject gericht op arbeid onbetaald werk verrichten en twee inburgeraars in een OGO traject die zelf naar vrijwilligers werk hebben gezocht. Op trede drie met contacten buiten de deur en deelname aan activiteiten buiten de deur staan drie inburgeraars. Het aantal contacten buiten de deur is bij de ene inburgeraar groter dan bij de andere inburgeraar maar zij participeren alle drie in het OGO inburgeringstraject. De drie inburgeraars op deze trede hebben voornamelijk contact met mensen met dezelfde culturele achtergrond. Eén inburgeraar staat op trede één. Zij heeft een redelijk geïsoleerd bestaan, zij spreekt enkele andere Koerdische vrouwen maar komt nauwelijks buiten de deur. Tussen de inburgeraars

bestaan daarmee behoorlijk grote verschillen. Wanneer naar hun kapitaal wordt gekeken dan blijkt echter dat de vrouw op trede zes juist relatief weinig contacten heeft. Zij participeert echter wel zelfstandig in de samenleving. Deze bevinding kan betekenen dat iemand om te participeren in de samenleving niet zo zeer over een breed netwerk hoeft te beschikken en deel moet nemen aan allerlei activiteiten.

Samenvattend blijkt het antwoord op de onderzoeksvraag:

Het inburgeringsbeleid is opgesteld met twee doelen, het voldoen aan wettelijke eisen en het bevorderen van maatschappelijke- en arbeidsparticipatie van de inburgeraar. In termen van Bourdieu (1989) wil de gemeente Enschede in het inburgeringstraject cultureel kapitaal aanbieden om uiteindelijk een conversie naar sociaal en economisch kapitaal te bewerkstelligen. Sinds de zomer van 2008 is dit aangevuld met het loodsentraject, waarin geïnvesteerd wordt in het verbreden van netwerken, kennis van de stad en taalontwikkeling. Een investering in sociaal kapitaal en cultureel kapitaal. In de uitvoering blijkt dat het traject zich vooral richt op taalontwikkeling en minder op het verbreden van het netwerk. Het loodsentraject is daarmee ook vooral een investering in cultureel kapitaal en soms in sociaal kapitaal. Toch is bij twee inburgeraars met dank aan het loodsentraject het bondingnetwerk aangevuld met bridging contacten. Het traject heeft bijgedragen aan hun participatie, zij zijn hierdoor iets gestegen op de ladder. Bij andere inburgeraars is minder verschil te zien tussen de participatie voor het loodsentraject en daarna. Wanneer dit verschil wel te zien is, dan is dit niet duidelijk toe te schrijven aan het loodsentraject. Het is op basis van dit onderzoek niet te zeggen of het kapitaal van de geïnterviewde inburgeraars zonder loods zou zijn gestegen door deelname aan het loodsentraject en of zij meer zouden participeren door deelname in een loodsentraject. Wel geven inburgeraars met een loodsentraject aan dat het traject meerwaarde heeft gehad door de praktische hulp en het oefenen van de taal.

Reflectie op de theorie en methodologie

De theorie van Bourdieu (1989) gaat er van uit dat drie vormen van kapitaal de plaats van een inburgeraar op de maatschappelijke ladder bepalen. Die drie vormen van kapitaal zijn volgens Bourdieu van invloed op elkaar. Het sociaal kapitaal van de inburgeraar kan bijvoorbeeld positief van invloed zijn op het economisch kapitaal van een inburgeraar.

Het landelijke inburgeringsbeleid gaat ook uit van conversie. Het beïnvloeden van de taalontwikkeling kan volgens het landelijke beleid namelijk leiden tot arbeidsparticipatie. De gemeente Enschede gaat er in haar inburgeringsbeleid vanuit dat een investering in taallessen gepaard moet gaan met een investering in participatie in de vorm van stages en eventueel het loodsentraject. Die investering kan leiden tot participatie in de samenleving en arbeidsparticipatie. In termen van Bourdieu een investering in cultureel kapitaal en sociaal kapitaal die kan leiden tot meer sociaal kapitaal en idealiter tot economisch kapitaal.

In dit onderzoek is de conversie van die soorten kapitaal niet echt naar voren gekomen. Een verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat van de elf geïnterviewde inburgeraars er tien nog niet klaar waren met het inburgeringstraject. Daardoor was de investering in cultureel kapitaal nog niet afgerond. Bourdieu (1989:125) geeft aan dat een investering in cultureel kapitaal betekent dat er in die tijd geen economisch kapitaal vergaard kan worden. De conversie treedt pas op na afronding van de investering in cultureel kapitaal. Om die conversie te kunnen waarnemen is het waarschijnlijk van belang om een onderzoek te doen dat plaatsvindt enige tijd na afronding van het inburgeringstraject. Nauwkeuriger zou een onderzoek zijn met een meting direct na afronding van het inburgeringstraject en een meting een jaar later om te zien of er een conversie van een vorm van kapitaal in een andere vorm van kapitaal is opgetreden.

In dit onderzoek is echter wel waar te nemen dat het loodsentraject voor sommige inburgeraars leidt tot meer sociaal kapitaal en een verbetering van het cultureel kapitaal. De conversie kan daarmee nog niet zichtbaar zijn maar de sturing op de verschillende kapitaalconcepten levert wel een verbetering van die kapitaalconcepten op bij de inburgeraar.

Daarnaast is er nog een opvallende bevinding in het licht van de theorie. Een inburgeraar die op de participatieladder van de gemeente Enschede op trede zes en daarmee de hoogste trede staat, heeft het meeste economisch kapitaal van de elf geïnterviewde inburgeraars. Zij heeft echter weinig contacten, oftewel een gering sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal hoeft daarmee geen noodzakelijke voorwaarde te zijn voor economisch kapitaal. De theorie van Bourdieu volgend zou haar sociaal

kapitaal echter wel kunnen gaan stijgen in de nabije toekomst omdat haar economisch kapitaal haar sociaal kapitaal positief zou kunnen beïnvloeden.

Onderzoek doen naar inburgering vanuit een theoretisch raamwerk van Bourdieu (1989) kan zeker meerwaarde hebben. Het kan inzichtelijk maken waar een beleid in investeert en of dat ook het gene is dat het doel is van het beleid of dat er conversie op moet treden om doelen te behalen. Een nadeel aan de drie kapitaal concepten is dat zij niet verder geoperationaliseerd zijn door Bourdieu zelf. In dit onderzoek is geprobeerd de concepten te operationaliseren, er blijkt op basis van de literatuur geen sluitende operationalisatie te zijn. Daarom kan het heel interessant zijn om de operationalisatie verder uit te werken. In de praktijk is het zoals gezegd waarschijnlijk beter om een dergelijk theoretisch raamwerk te gebruiken wanneer er sprake is van een onderzoek enige tijd na afronding van een inburgeringstraject zodat er tijd is geweest voor een conversie van kapitaal.

Aanbevelingen

Hieronder volgen enkele aanbevelingen naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek. Het gaat voornamelijk om praktische aanbevelingen aan de gemeente Enschede om de inburgering van inburgeraars te optimaliseren.

Ten eerste valt het op dat de meningen op accenten verschillen over de doelen van een loodsentrajct. Alifa ziet het loodsentrajct als een traject voor taalontwikkeling en/of verbreding van het netwerk, terwijl Taal en Inburgering de verbreding van het netwerk als primaire taak van het loodsentrajct ziet. Ook het formele beleid geeft aan verbreding van het netwerk een belangrijk onderdeel van het loodsensproject te vinden. Het onderzoek laat zien dat in de dagelijkse praktijk veel van de geïnterviewde inburgeraars zich te druk voelen voor het opdoen van nieuwe sociale contacten. Aangezien in een loodsentrajct wordt uit gegaan van de wensen van de inburgeraars wordt er niet altijd gestuurd op het verbreden van het netwerk. Het is daarom aan te bevelen om in een werkoverleg nogmaals te praten over de doelen van het loodsentrajct.

Aanbeveling 1: Stem in een werkoverleg de doelen van het loodsentrajct af.

Daarnaast blijkt dat meerdere inburgeraars die deelnemen aan het loodsentrajct vooraf niet weten wat zij er van kunnen verwachten. De eerste keer dat de projectmedewerker loodsensproject van Alifa hen benaderd weten inburgeraars vaak niet precies waar het om gaat. Daarom lijkt het aan te bevelen om de inburgeraars die deelnemen aan het project nog beter duidelijk te maken waar het om draait in het project. Eventuele doelen van het loodsentrajct kunnen dan ook beter worden gecommuniceerd. Daardoor kan er effectiever worden gehandeld door een loods in een traject.

Aanbeveling 2: Geef naar de inburgeraar duidelijk aan waar het loodsensproject om draait. Leg het project tijdens de intake nog duidelijker uit en geef een inburgeraar na de intake bijvoorbeeld een folder mee van het project en een termijn waarbinnen er contact met de inburgeraar wordt opgenomen.

Naast accent verschillen in de na te streven doelen van het loodsentrajct blijkt het lastig te zijn om te sturen op het opdoen van bridging sociaalcontact in het loodsentrajct. In de uitvoering blijkt namelijk dat niet alle inburgeraars die deelnemen aan het loodsensproject zitten te wachten op uitbreiding van contacten. In twee trajecten heeft het loodsentrajct wel een bijdrage geleverd aan het sociaal kapitaal. Dit lijken echter meer uitzonderingen dan regel. Alifa heeft aangegeven om meer te gaan sturen op het stellen van doelen. Uit de gesprekken met de inburgeraars blijkt echter dat vooral inburgeraars in een op arbeid gericht inburgeringstraject, zich te druk voelen voor uitbreiding van hun sociale contacten. Het is moeilijk om iemand die niet gemotiveerd is te stimuleren. Het is ook de vraag of dat iets op zal leveren, omdat er in twee trajecten waarin gestuurd is op lidmaatschap van een vereniging deze inburgeraars afhaakten. Zij haakten af omdat zij een lidmaatschap te veel verplichtingen met zich mee vonden brengen naast een op arbeid gericht inburgeringstraject. In dat opzicht zou er in het loodsentrajct moeten worden gestuurd op activiteiten die vooral in het weekend plaatsvinden en niet op lidmaatschap van verenigingen die ook op doordeweekse avonden activiteiten hebben.

Aanbeveling 3: Kijk goed naar de sturing op het verbreden van het netwerk. Misschien moet in een traject vooral ingezet worden op activiteiten die het netwerk uitbreiden in het weekend, omdat een inburgeraar in het weekend minder verplichtingen heeft.

Daarnaast blijkt dat sommige geïnterviewde loodsen de evaluaties met Alifa te gering vinden. Wanneer dit aantal evaluaties wordt verhoogd dan kan ook de voortgang van een traject beter in de gaten worden gehouden. Het voornemen van Alifa om vaste evaluatiepunten in een traject in te voeren is zeker nastrevenswaardig. Hierdoor kunnen problemen eerder worden gesignaleerd, waardoor loodsen ook beter kunnen worden geholpen.

Aanbeveling 4: De vaste evaluatiemomenten in het loodsentraject die Alifa in wil voeren, moeten zeker worden ingevoerd.

Verder blijkt het ook dat inburgeraars die de optie van het loodsentraject niet voorgelegd krijgen in meerdere gevallen over een beperkt veelal bonding netwerk beschikken. Toch lijken bridging sociale contacten belangrijk om helemaal zelfstandig te functioneren, al was het maar om de taal te blijven oefenen. Daarnaast levert een bridging netwerk contacten op die in een andere niche zitten dan de inburgeraar zelf. Dat kan sneller leiden tot een baan en de beoogde conversie van sociaal kapitaal in economisch kapitaal. In het kader van de brede participatievisie lijkt het daarom verstandig om mensen bridging sociale contacten op te laten doen. Hieraan kan ook aandacht besteedt worden in het inburgeringstraject dat iedereen volgt, door meer aandacht te besteden aan de stage. Nu wordt deze stage in het inburgeringstraject gericht op werk door meerdere inburgeraars voor een groot deel uitgevoerd binnen DCW. Inburgeraars hebben daar vooral contact met andere inburgeraars en slechts met enkele Nederlanders. Het is goed voor de taalontwikkeling om alle inburgeraars in ieder geval een groot gedeelte van de stage in een bedrijf of organisatie te laten volgen waar zij meer contact zullen hebben met Nederlands sprekende mensen. Let er hierbij op dat inburgeraars vaak moeite hebben met dialect. Het is ook aanbevelingswaardig om een taalstage naast een OGO traject uit te voeren in een organisatie waar de inburgeraar veel Nederlands kan praten.

Aanbeveling 5: Laat een inburgeraar zodra het kan stage lopen in een bedrijf of organisatie waar hij veel in contact komt met Nederlanders.

Naast het feit dat er in een DCW bedrijf minder ruimte is om Nederlanders te ontmoeten en daarmee om de taal te oefenen, demotiveert het werk ook meerdere inburgeraars. Het lijkt verstandig om daar waar het mogelijk is met de stage meer in te spelen op de interesses van de inburgeraar. Zeker wanneer deze een realistische opleiding wil gaan volgen na zijn inburgeringstraject, bijvoorbeeld een MBO praktijk opleiding. Daardoor kan het traject nog meer op reïntegratie gericht zijn. Ook voor de taalstage behorende bij het OGO traject is het aanbevelingswaardig om een stage te vinden die aansluit bij realistische interesses van de inburgeraar, omdat een inburgeraar dan meer gemotiveerd naar de stage zal gaan.

Aanbeveling 6: Zoek een stage die aansluit bij een realistische interesse van de inburgeraar.

Naast de stages zijn verschillende inburgeraars ontevreden over het feit dat zij geen grammaticaal juist Nederlands leren. Zij willen graag grammaticaal juist Nederlands leren spreken om op de arbeidsmarkt te kunnen participeren. De gemeente Enschede streeft een hoger taalniveau na en een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Dat hogere taalniveau wordt echter alleen aangeboden aan inburgeraars die getest zijn en over de capaciteiten voor het niveau B1 blijken te beschikken. Inburgeraars die getest zijn op taalniveau A2 zouden het echter ook wenselijk vinden om als extra mogelijkheid grammaticalessen te kunnen volgen. Aan de hand van de interviews die voor dit onderzoek zijn verricht lijkt het animo hiervoor zeker aanwezig.

Aanbeveling 7: Biedt grammaticalessen aan voor inburgeraars die daarin geïnteresseerd zijn. Ook voor inburgeraars die getoetst zijn op taalniveau A2.

Verder blijkt uit dit onderzoek dat er enige ontevredenheid bestaat over de lesmethode om de taal aan te leren die gebruikt wordt in het op arbeidsparticipatie gerichte inburgeringstraject. Meerdere inburgeraars geven aan dat de lesmethode onduidelijk is. Aangezien een belangrijk doel van het inburgeringstraject is om het taalniveau te verhogen, is het aan te bevelen om de inburgeraars aan het begin van hun traject duidelijk aan te geven welke taallessen zij wanneer krijgen en wat zij hier eventueel voor zouden kunnen voorbereiden. Maar er zou ook voor gekozen kunnen worden om een duidelijke lesmethode aan te schaffen waarin iedere keer een hoofdstuk verder wordt gegaan.

Aanbeveling 8: De inburgeraars aan het begin van het op arbeid gerichte inburgeringstraject duidelijkheid verschaffen over welke taallessen zij wanneer krijgen en wat zij voor die lessen eventueel voor kunnen bereiden.

Tot slot is het aan te bevelen om kwantitatief onderzoek te verrichten om na te gaan of de bevindingen die in dit onderzoek zijn gesignaleerd algemeen gelden.

Aanbeveling 9: Verricht kwantitatief onderzoek om na te gaan of de bevindingen die in dit onderzoek zijn gesignaleerd algemeen gelden.

Literatuur

Babbie, E.R. (2007), *The practice of social research*, Wadsworth / Thomson Learning, Belmont.

Babbie E.R. (2004), *The practice of social research*, Wadsworth / Thomson Learning, Belmont

Bovens, M, Trappenburg, M (2004) *Segregatie door anti-discriminatie*, Kluwer

Bourdieu P.J. Wacquant L.J.D. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*, University of Chicago Press, Chicago

Bourdieu P.J. gekozen door Pels, D. (1989), *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*, Van Gennep, Amsterdam

Castiglione, Van Deth, Wolleb (2008), *The handbook of Social Capital*, Oxford university press, New York.

Coleman (1987) In: Castiglione, Van Deth, Wolleb (2008), *The handbook of Social Capital*, Oxford university press, New York.

Deth van J. (2008), Measuring social capital, In: Castiglione, Van Deth, Wolleb (2008), *The handbook of Social Capital*, Oxford university press, New York pp. 150-176

Dagevos, J (2001), *Perspectief op integratie, over de sociaal-culturele en structurele integratie van ethnische minderheden in Nederland*, WRR, Den Haag

Esser, H (2003), What substance is there to the term "Leitkultur"? In: R. Cuperus, K.A. Duffek, J. Kandel (red.), *The challenge of diversity. European social democracy facing migration, integration, and multiculturalism*, StudienVerlag, Innsbruck/Wien pp. 47-58

Geurts P.A.T.M. (1999), *Van probleem naar onderzoek*, Uitgeverij Coutinho, Bussum

Grix, J (2004), *The foundations of research*, Palgrave MacMillen, New York

Holzhacker R, Scholten P.W.A. Scholten (2009), Bonding, bridging and ethnic minorities in the Netherlands: changing discourses in a changing nation, In: *Nations and Nationalism*, vol.15 nr.1, pp. 81-100

King G, Keohane O, Verba S, (1994) *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton, NJ, Princeton University Press.

OECD (2001) *The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital*, OECD publications Parijs.

Putnam, R.D. (1993), *Making Democracy Work, Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton

Putnam, R.D. (2000), *Bowling Alone*, Touchstone, New York

Rusinovic, K (2007), De (in)formele sociale netwerken van eerste en tweede generatie migrantenondernemers. In: *Migrantenstudies*, vol. 23 nr. 2, pp 99-114

Scheepers P. Janssen J. (2001) informele aspecten van social kapitaal, ontwikkelingen in Nederland 1970-1998, In: *Mens en Maatschappij*, vol 76, nr.3 pp. 1-20

SCP (2007), *Interventies voor integratie, het tegengaan van etnische concentratie en bevorderen van interetnisch contact*, Sociaal cultureel planbureau, Den Haag.

SDU (2008), *handboek minderheden*, jaargang 1 nr.10

Seveker M, Svensson S.J., Thränhardt D. (2007) *Migranten integreren*, Hoe kunnen wij integratie optimaliseren? Innovatieve concepten voor bevordering van integratie in Munster en Enschede, Euregio.

Shadish W.R., Cook T.D., Campbell D.T. (2002), *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*, Houghton Mifflin Company, Boston.

Stolle, D (1999), Onderzoek naar sociaal kapitaal. Naar een attitudinale benadering. In; tijdschrift voor sociologie, vol. 20, nr 3 pp 247-281

Van de Graaf H, Hoppe R (1996) *Beleid en politiek, een inleiding tot de beleidswetenschappen en de beleidskunde*, Uitgeverij Coutinho, Bussum

Veenman J (1994) *Participatie in perspectief. Ontwikkelingen in de sociaal economische positie van zes allochtone groepen in Nederland*, Bohn Stafleu Van Loghum / Koninklijke Vermande, Houten, Zaventem en Lelystad.

VROM (2008), brief: *inzet loodsen in inburgering*, 03-07-2008 kenmerk DGW/I&I 20008068703

Warren M.E. (2008) The nature and logic of bad social capital, in: Castiglione, Van Deth, Wolleb (2008), *The handbook of Social Capital*, Oxford university press, New York pp 122-149.

Wilson T.C. (2002), The paradox of social class and sports, the roles of cultural and economic capital, in: *International review for the sociology of sport*, vol 37 nr 1 pp. 5-16

Overige secundaire bronnen

Alifa (2009), *Loodsenproject*, maart 2009

Cito (2008), *Opzoek naar het succes van inburgering*, Leerlastonderzoek fase 1

DMO Gemeente Enschede (2006) *Memo voor B&W besluit over inburgering* van 06-11-2006

DMO Gemeente Enschede (2009) *Agenda formulier voor B&W besluit over inbugering* van 03-02-2009

Gemeente Enschede (2009) *Maatschappelijk activeringscentrum Stroinkslanden Zuid*, Gemeente Enschede DMO

Gemeente Enschede (2008a) *inburgeringsagenda Enschede*, Gemeente Enschede DMO

Gemeente Enschede (2008b) *Integratie en burgerschap, visie op een multicultureel Enschede*, gemeente Enschede DMO

Gemeente Enschede (2008c) *Meedoen telt, een visie op participeren in sociaal-economisch perspectief*, gemeente Enschede

Gemeente Enschede (2007) *Raamovereenkomst inburgering gericht op werk*, gemeente Enschede.

Gemeente Enschede (2007) *Bestek inburgering gericht op opvoeding gezondheid en onderwijs*, gemeente Enschede

VROM (2008), *Inzet loodsen in Deltaplan Inburgering*, Brief directoraat Wonen Wijken en Integratie van 10-04-2008

VROM (2008), *Inzet loodsen in inburgering*, Brief directoraar Wonen Wijken en Integratie van 03-07-2008

VROM (2007), *Deltaplan inburgering; vaste voet in Nederland*, Beleidsnota Ministerie van VROM directoraat Wonen Wijken en Integratie.

Interviews

Gesprek beleidsadviseur inburgering b en c	10-11-2008
Gesprek beleidsadviseur inburgering a	08-04-2009
Gesprek beleidsadviseur inburgering b	09-04-2009
Gesprek beleidsadviseur inburgering c	15-04-2009
Gesprek Wethouder zorg & welzijn, sport en integratie	07-05-2009
Gesprek projectmedewerker loodsen Alifa	14-04-2009
Gesprek teamleider taal en inburgering	16-04-2009
Gesprek consultant en coördinator loodsenproject taal en inburgering	24-04-2009
Gesprek loods a	24-04-2009
Gesprek loods b	27-04-2009
Gesprek loods c	28-04-2009
Gesprek loods d	28-04-2009
Gesprek loods e	04-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods a	04-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods b	15-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods c	19-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods d	28-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods e	29-05-2009
Gesprek inburgeraar met loods f	04-06-2009
Gesprek inburgeraar zonder loods g	09-06-2009
Gesprek inburgeraar zonder loods h	09-06-2009
Gesprek inburgeraar zonder loods i	11-06-2009
Gesprek inburgeraar zonder loods j	12-06-2009
Gesprek inburgeraar zonder loods k	12-06-2009

Bijlage I: Verantwoording indicatoren methodologisch hoofdstuk

De indicatoren van de meetlat van Seveker, Svensson en Thränhardt (2007) bezien door kapitaal lens van Bourdieu (1989).

Tabel: Meetlat voor integratie

Bron (Seveker, Svensson, Thränhardt 2007:117)

Indicator	Dimensie van integratie (Esser)	Dimensie van integratie (Dagevos)
1. Taalvaardigheid	Culturation	Structureel
2. Kennis samenleving		
3. Deelname arbeidsmarkt/ overige maatschappelijke activiteiten	Positioning	
4. Economische zelfstandigheid (geen uitkering)		
5. Opleidingsniveau		
6. Geen gesegregeerde woonbuurt	Interaction	Sociaal-cultureel
7. Lidmaatschap van verenigingen en organisaties		
8. Informeel contact met autochtonen		
9. Etnische achtergrond van de partner		
10. Eigen inschatting	Identification	Cultureel
11. Onderschrijven westerse normen en opvattingen		

1. De eerste indicator taalvaardigheid kan worden gezien als een indicator van cultureel kapitaal het gaat immers om een vaardigheid.
2. De tweede indicator kennis van de samenleving zou in de visie van Bourdieu (1989) onder cultureel kapitaal moet vallen, aangezien het gaat om kennis en kennis een dimensie van cultureel kapitaal is volgens Bourdieu (1989).
3. Deelname aan de arbeidsmarkt / overige maatschappelijke activiteiten is niet specifiek te categoriseren. Aan de ene kant is een baan direct omzetbaar in geld, daarom kan deelname aan de arbeidsmarkt worden gezien als een indicator voor economisch kapitaal . Het is echter ook zo, dat Putnam (2000) lidmaatschap van een vereniging duidelijk ziet als sociaal kapitaal, deelname aan een maatschappelijke activiteit kan in die zin ook als sociaal kapitaal worden gezien want de contacten van een individu worden verder uitgebreid. Daarom wordt deze indicator gesplitst:
 - a. deelname aan de arbeidsmarkt als economisch kapitaal.
 - b. deelname aan een maatschappelijke activiteit als sociaal kapitaal.
4. Economische zelfstandigheid, niet afhankelijk zijn van een uitkering, kan worden gezien als economisch kapitaal . Aangezien het gaat om iets, dat direct omzetbaar is in geld, namelijk de middelen om te voorzien in de eigen levensbehoeften.
5. Het opleidingsniveau is duidelijke een indicator van cultureel kapitaal aangezien een opleidingsniveau een statutair niveau van kennis en vaardigheden aangeeft (Bourdieu 1989).
6. Het wonen in een al dan niet gesegregeerde woonbuurt kan een indicator zijn van sociaal kapitaal, want het wonen in een bepaalde buurt geeft ook informatie over de contacten van een individu. Voorwaarde is dan wel, dat het individu contacten onderhoud met mensen uit de buurt. In, dat geval kan de woonwijk indirect worden gezien, als een indicator van sociaal kapitaal.
7. Het lidmaatschap van verenigingen en organisaties wordt door Putnam (2000) als een indicator van sociaal kapitaal gezien, een vereniging of organisatie kan worden gezien als een netwerk van contacten. Die indicator past ook binnen de visie van Bourdieu (1989), omdat ook Bourdieu aangeeft, dat het bij sociaal kapitaal om de contacten van een individu gaat.
8. Informele contacten met autochtonen is ook een indicator van sociaal kapitaal aangezien het gaat om contacten. Wanneer de begrippen bridging en bonding worden toegepast dan gaat het om bridging sociaal kapitaal, omdat het gaat om contacten die verder reiken dan de eigen groep.
9. De etnische achtergrond van de partner kan ook worden gezien als een indicator van sociaal kapitaal het gaat namelijk om de contacten van een individu. Een partner van een andere

etniciteit kan duiden op bridging sociaal kapitaal terwijl een partner uit de eigen groep kan duiden op bonding sociaal kapitaal. Voor inburgeraars is dit echter niet een erg duidelijke indicator aangezien veel inburgeraars die naar Nederland komen al getrouwd zijn en in Nederland niet snel zullen wisselen van partner.

10. De eigen inschatting van de vaardigheden is te plaatsen als indicator van cultureel kapitaal aangezien het gaat om vaardigheden, al is dit niet de meest objectieve indicator van cultureel kapitaal.
11. Onderschrijven van westerse normen en opvattingen gaat om cultureel kapitaal in de zin van kennis en gebruiken en het overgeven van bepaalde normen en waarden op latere generaties zoals die vroeger wel werden verbonden aan een adellijke titel (Bourdieu 1989).

Bijlage II: Achtergrond geïnterviewde inburgeraars

Inburgeraars met een loods

Inburgeraar a

De eerste geïnterviewde deelnemer aan het loodsproject was een Koerdische vrouw van 48 jaar oud. Zij was uit Irak afkomstig maar woont sinds 1993 in Nederland, gevlucht voor het geweld in Irak tegen Koerden. Zij is analfabete.

Inburgeraar b

De tweede geïnterviewde deelnemer aan het loodsproject is eveneens een vrouw. Zij is afkomstig uit Syrië en sinds 1995 in Nederland. Zij is naar Nederland gekomen als asielzoeker omdat zij in hun eigen land onderdrukt werden vanwege hun Syrische orthodoxe geloof (inburgeraar b 15-05-2009). Zij heeft een verblijfsvergunning gekregen met het generaalpardon. Zij wilde al veel eerder Nederlands leren maar, dat mocht nooit, omdat zij geen verblijfsvergunning had. *“Ik ben voor een paar jaar naar gemeente gegaan, ik mag geen taalles, ik heb geen status. Mijn kinderen moeten ook stoppen met school met 16 jaar, mijn zoon vroeger willen leren voor automonteur, moest stoppen mag niet door. Nu hij mag wel, nu hij wil niet.”* (inburgeraar b 15-05-2009).

Inburgeraar c

De derde geïnterviewde deelnemer aan het loodsproject is een Afghaanse vrouw die sinds 2001 in Nederland is. Zij is gevlucht voor de oorlog die in haar land uitbrak. Zij heeft in de periode 2003-2005 een inburgeringscursus gevolgd aan het ROC. Als vervolg op de inburgeringscursus heeft zij drie maanden stage gelopen bij het DCW werkbedrijf, vervolgens heeft zij gewerkt als vrijwilliger bij Bruggerbosch dementiezorg (inburgeraar c 19-05-2009). Bij Bruggerbosch, was zij assistent bij een damesgroep. *“Ik thee geven aan mensen en film kijken met mensen. Moeilijk om mensen begrijpen dus ik durf niet praten. Ik ben bang zij mij niet begrijpen.”* (inburgeraar c 19-05-2009). Zij wilde haar taal graag ontwikkelen en kwam terecht bij de volksuniversiteit voor taallessen, daar gaven zij haar aan, dat zij waarschijnlijk ook in aanmerking zou komen voor taallessen via inburgering. Daarom is zij naar de gemeente gegaan en na een intake met een consulent is zij ingestroomd in een OGO inburgeringstraject (inburgeraar c 19-05-2009).

Inburgeraar d

De vierde geïnterviewde deelnemer aan het loodsproject is een man van 24 jaar oud die als minderjarige vanuit Angola naar Nederland is gevlucht voor het geweld. Hij is in 2000 in Nederland gekomen en volgt sinds vijf maanden een inburgeringstraject bij WorkStep. Hij is via het loodsproject op een inburgeringstraject terecht gekomen. *“Ik kom loods (loods) tegen bij vriend waar ik slaap, ik heb geen huis. Hij zegt ik kan jou helpen. Dat wil ik wel.”* (inburgeraar d 28-05-2009). Door zijn deelname aan het loodsentraject is hij ook opgegeven voor het inburgeringstraject.

Inburgeraar e

De vijfde geïnterviewde deelnemer aan het loodsproject is een vrouw uit Afghanistan die sinds 1994 in Nederland is gekomen. *“Ik ben gevlucht, mijn broer is vermoord door Taliban. Zijn vrouw nu nog in Afghanistan. Mijn familie allemaal gevlucht. Mijn moeder en twee zussen in Denemarken, mijn oudste zus naar Canada gevlucht, één broer met vrouw in Enschede, andere broer in Pakistan.”* (inburgeraar e 29-05-2009). Zij is opgeroepen voor inburgering door de gemeente en is op 1 januari 2007 begonnen met een inburgeringscursus bij IVIO. Zij heeft inmiddels haar inburgeringsexamen behaald.

Inburgeraar f

De zesde deelnemer aan het loodsentraject is een man van 25 afkomstig uit Irak. Hij is slechts anderhalf jaar in Nederland, hij is eind 2007 naar Nederland gekomen. Hij is hierheen gekomen omdat hij Christen is en waar hij woonde in Irak waren fanatieke Islamiëten. *“Ik had een mobiele telefoon winkel. Ik werd bedreigd. Toen ik ben gevlucht, ik kwam in Nederland. Na mijn vlucht mijn ouders ook bedreigd, zij zijn verhuisd nu in Irak, ik weet niet waar zij wonen nu.”* (inburgeraar f 04-06-2009). Sinds oktober 2008 volgt hij een op werk gericht inburgeringstraject bij WorkStep.

Inburgeraars zonder loods

Inburgeraar g

De eerste geïnterviewde inburgeraar die niet deelneemt aan het loodsproject is een vrouw van 39 die gevlucht is vanuit Oekraïne. Zij is naar Nederland gekomen omdat haar man in Nederland, in een asielzoekerscentrum zat. Haar man behoorde in Oekraïne tot de oppositie. De overheid voerde veel druk op hem uit, hij mocht niet meer werken, hij mocht het huis niet meer uit en zijn paspoort werd ingenomen. Op een gegeven moment werd zijn situatie onhoudbaar en is hij uitgeweken naar Europa, zijn bestemming werd Nederland. Na anderhalf jaar heeft zij zich met hun dochter bij hem gevoegd. Zij hebben eerst in Dokkum in een asielzoekerscentrum gewoond. Toen zij hun status hebben gekregen, hebben zij een huis in Tiel toegewezen gekregen. Dat was een heel mooi dorp maar lastig om te wonen want de Oekraïense rijbewijzen van haar en haar man gelden niet in Nederland. Bovendien vindt zij het duur om een nieuw rijbewijs te halen. Tiel was niet gunstig gelegen voor openbaar vervoer. *“Dat was moeilijk, wij draaiden in een rondje jij hebt een auto nodig naar werk te kunnen gaan, maar werk nodig om auto te betalen.”*(inburgeraar g 09-06-2009). Het was een mooi dorp waar zij goed kon wonen maar het was beter om in een stad te wonen. Bovendien was haar man depressief, voor hem was een stad misschien ook beter. Zij zijn toen naar Enschede gegaan, omdat Russische kennissen van hun ook in Enschede woonden en er in Enschede een lotingsstelsel is waardoor het mogelijk is om een huis te krijgen (inburgeraar g 09-06-2009). Toen zij net in Enschede was heeft zij zich ingeschreven als werkzoekende die graag de taal wil leren en zij heeft zich ingeschreven voor een uitkering. Haar gegevens zijn door de consulent die haar inschreef doorgestuurd naar T&I, waarna zij een oproep van de gemeente ontving voor inburgering. Zij woont nu ongeveer anderhalf jaar in Enschede en is inmiddels aan het scheiden van haar man, omdat hij drankproblemen heeft door zijn depressie. Zij mag Oekraïne niet meer in, maar haar vader is een keer in Enschede geweest. Nu zij aan het scheiden is probeert zij het verleden met al zijn problemen te vergeten.

Inburgeraar h

De tweede geïnterviewde inburgeraar die niet deelneemt aan het loodsproject is in 1993 naar Nederland gekomen vanuit Turkije, omdat zij hier met een Turkse man ging trouwen. Zij heeft eerst in Arnhem gewoond. Dat was een heel drukke stad waar zij ook veel problemen heeft gehad. Zij is in 2000 gescheiden van haar man. Zij wilde een nieuw leven opbouwen in een rustige stad, daarom is zij met haar zoon naar Enschede gekomen. Een tante en een neef van haar wonen in Hengelo en Goor. Haar directe familie woont nog in Turkije. In Nederland heeft zij eerst taallessen gekregen in Arnhem en een jaar gewerkt. Daarna kreeg zij een zoon en is zij gestopt met werken. In 2008 is zij naar Enschede verhuisd. In Enschede heeft zij zich ingeschreven voor een uitkering bij de sociale dienst. Zij kan niet de hele dag werken, omdat zij last heeft van een hernia in haar schouder en in haar onderrug. *“Ik ben bij dokter geweest in Nederland en Turkije, allebei zeggen kan niet opereren.”* (inburgeraar h 09-06-2009). Zij wil graag Nederlands leren en niet de hele dag thuis zitten. De vrouw van de sociale dienst heeft een afspraak gemaakt voor haar met haar contactpersoon bij T&I. *“Bij die vrouw heb ik een toets gemaakt schrijven, luisteren en lezen.”* (inburgeraar h 09-06-2009). Nu volgt zij sinds drie maanden een OGO inburgeringstraject bij IVIO.

Inburgeraar i

De derde geïnterviewde inburgeraar die geen deelnemer is aan het loodsproject, is een jonge vrouw afkomstig uit Syrië. Zij woont sinds eind november 2008 in Nederland. Zij is getrouwd met een Syrische man die al 20 jaar in Nederland woont met zijn ouders en broer. Zij waren al getrouwd in Syrië, op een gegeven moment kon haar man haar naar Nederland halen (inburgeraar i 11-06-2009). In Nederland is zij ingeschreven bij het CWI, omdat zij rond moeten komen met een uitkering. Bij het CWI kunnen zij niks met haar, omdat zij een zwakke taal heeft (inburgeraar i 11-06-2009). Zij is doorgestuurd van het CWI naar T&I. Daar heeft zij een intake gesprek gehad. Zij moest wachten tot er genoeg inburgeraars waren om een klas te vullen voor zij kon beginnen. Daarom zit zij pas sinds april in het OGO inburgeringstraject. (inburgeraar i 11-06-2009).

Inburgeraar j

De vierde geïnterviewde inburgeraar zonder loods is een vrouw afkomstig uit Amerika. Zij is in september 2008 naar Enschede gekomen om bij haar vriend te komen wonen. Toen zij net in Enschede was heeft zij een taal cursus gevolgd bij de Volksuniversiteit maar daar kreeg zij niet genoeg zelf vertrouwen van om de taal ook op straat te spreken. Zij is opgeroepen door de gemeente voor inburgering, daar was zij blij mee want anders had zij zelf op zoek moeten gaan naar taallessen. Zij kon kiezen uit een traject met alleen taallessen of een traject gericht op werk. Zij wil graag werken

daarom heeft zij gekozen voor het traject gericht op werk. Sinds april 2009 volgt zij een inburgeringstraject gericht op werk bij WorkStep (inburgeraar j 12-06-2009).

Inburgeraar k

De vijfde geïnterviewde inburgeraar zonder loods is een vrouw afkomstig uit Brazilië. Zij woont sinds vier jaar in Nederland. Zij is naar Nederland gekomen om te trouwen met een Portugees die al elf jaar in Nederland woonde. Vorig jaar is zij gescheiden van deze man. Sinds februari 2009 zit zij op het inburgeringstraject gericht op werk van WorkStep. Zij is zelf naar de gemeente toegegaan want zij wil de taal beter leren. Vooral om met haar dochter van negen te kunnen blijven communiceren. Haar dochter praat goed Nederlands. De relatie met haar dochter is door de scheiding verslechterd. Zij vindt het moeilijk, dat zij haar dochter niet kan helpen met huiswerk. Bovendien wordt haar dochter groot “*Zij krijgt al borsten, ik ben bang ik raak mijn dochter kwijt.*” (inburgeraar k 12-06-2009). Daarnaast is het goed om de taal te kunnen als jij een eigen bedrijf wil starten en ook als jij sociaal wil zijn moet jij de taal kunnen spreken (inburgeraar k 12-06-2009).

Bijlage III: Vragenlijst wethouder

Inburgeringsbeleid

1. Hoe was u als wethouder betrokken bij het tot stand komen van het inburgeringsbeleid?
2. Waar heeft het college van B&W op gestuurd bij het tot stand komen van het inburgeringsbeleid?
3. Welke doelen van het inburgeringsbeleid zijn voor u het meest belangrijk?
4. Waarom wilt u die doelen bereiken?
5. Hoe beoogt u die doelen te bereiken?

Loodsenproject

6. Wat zijn voor u de belangrijkste doelen van het loodsen/loodsen project?
7. Waarom wilt u die doelen bereiken?
8. Wat is volgens u de bijdrage van het loodsenproject aan het inburgeringsbeleid van de gemeente Enschede?

Controle/sturing

9. Hoe houdt u als wethouder de vinger aan de pols bij het inburgering beleid en het loodsenproject?
10. Let u in uw sturing specifiek op de eerder genoemde doelen, hoe komt dit terug?

Bijlage IV: Vragenlijst beleidsadviseurs

Inburgeringsbeleid

1. Hoe is het beleid tot stand gekomen?
2. Wat zijn jullie beleidsdoelen en welke doelen daarvan zijn het meest belangrijk?
3. Waarom willen jullie die doelen bereiken?
4. Hoe beogen jullie met het beleid die doelen te bereiken?

Loodsenproject

5. Wat zijn jullie beleidsdoelen met betrekking tot het loodsenproject?
6. Waarom willen jullie die doelen bereiken?
7. Hoe denken jullie, dat het beleid, dat jullie hebben ontwikkeld tot het bereiken van die doelen leidt?

Algemeen

8. Hoe houden jullie de vinger aan de pols?
9. Zien jullie al resultaten en zo ja duiden die op het behalen van de doelen of laten die de haalbaarheid daarvan zien?

Bijlage V: Vragenlijst teamleider Taal en Inburgering

Deel 1 inburgeringstrajecten

Doelen algemeen

1. Wat zijn voor jullie de doelen van inburgering?
2. Hoe willen jullie die doelen bereiken?
3. Waarom willen jullie die doelen bereiken?
4. Hebben jullie idee, dat het haalbaar is om de doelen met betrekking tot inburgering te bereiken?

Werving en plaatsing

5. Hoe werven jullie inburgeraars?
6. Hoe bepalen jullie bij de intake in welk traject een inburgeraar wordt geplaatst? Welke criteria hanteren jullie daarbij?

Doelen trajecten

7. Wat zijn de doelen van een inburgeringstraject bij IVIO en hoe wordt gestuurd op het bereiken van deze doelen?
8. Wat zijn de doelen van een inburgeringstraject bij WorkStep en hoe wordt gestuurd op het bereiken van deze doelen?
9. In het bestek is te lezen, dat een taalstage apart wordt ingekocht bij IVIO en er niet automatisch bij elk inburgeringstraject een taalstage zit. Hoe wordt bepaald of een inburgeraar wel of geen taalstage gaat volgen bij IVIO?
10. In het bestek staat ook, dat de B1 taallessen apart worden ingekocht, hoe wordt bepaald of een inburgeraar wel of geen B1 taalniveau lessen gaat volgen?

Deel 2 loodsenproject

11. Wat zijn de doelen van het loodsenproject?
12. Hoe wil het loodsenproject die doelen bereiken?
13. Een inburgeraar kan bij zijn intake zelf aangeven of hij/zij deel wil nemen aan het loodsenproject, welke motivaties worden aangegeven om wel/niet deel te nemen?
14. Hoe wordt bepaald of een inburgeraar deel zal nemen aan het loodsenproject?
15. Jullie leveren lijsten aan Alifa met inburgeraars die deel willen nemen aan het loodsenproject, welke informatie verschaffen jullie daarbij?
16. Houden jullie de vinger aan de pols bij het loodsenproject en zo ja op welke wijze?
17. Hebben jullie het idee, dat het loodsenproject zijn doelen bereikt of lijkt het haalbaar om de doelen te bereiken?
18. Hebben jullie het idee, dat een inburgeraar die begeleid wordt door een loods de doelen van het inburgeringsbeleid sneller bereikt?
19. Hoe wordt de handhaving van zowel het inburgeringstraject als het loodsentraject vorm gegeven?

Bijlage VI: Vragenlijst consulent Taal en Inburgering

Deel 1 inburgeringstrajecten

Doelen algemeen

1. Wat zijn de doelen van inburgering waar jullie als consulenten mee werken?
2. Heb jij het idee, dat het haalbaar is om de doelen met betrekking tot inburgering te bereiken?

Werving en plaatsing

3. Hoe werven jullie inburgeraars?
4. Hoe bepalen jullie bij de intake in welk traject een inburgeraar wordt geplaatst? Welke criteria hanteren jullie daarbij?

Trajecten

5. Houden consulenten zich ook bezig met de inhoud van het traject, dat een inburgeraar volgt?
6. Is een consulent gericht op de voortgang van een inburgeraar in een traject bij IVIO of WorkStep?
7. In het bestek is te lezen, dat een taalstage apart wordt ingekocht bij IVIO en er niet automatisch bij elk inburgeringstraject een taalstage zit. Hoe wordt bepaald of een inburgeraar wel of geen taalstage gaat volgen bij IVIO?
8. In het bestek staat ook, dat de B1 taallessen apart worden ingekocht, hoe wordt bepaald of een inburgeraar wel of geen B1 taalniveau lessen gaat volgen?

Deel 2 loodsenproject

9. Wat zijn volgens jou de doelen van het loodsenproject?
10. Hoe wil het loodsenproject die doelen bereiken?
11. Hoe dragen deze doelen bij aan de doelen van het algemene inburgeringsbeleid?
12. Een inburgeraar kan bij zijn intake zelf aangeven of hij/zij deel wil nemen aan het loodsenproject, welke motivaties worden aangegeven om wel/niet deel te nemen?
13. Hoe wordt bepaald of een inburgeraar deel zal nemen aan het loodsenproject?
14. Jullie leveren lijsten aan Alifa met inburgeraars die deel willen nemen aan het loodsenproject, welke informatie verschaffen jullie daarbij?
15. Houd jij vanuit T&I een vinger aan de pols? Zo ja, hoe?
16. Hoe vaak overleg jij met Alifa en waarover gaan die overleggen?
17. Sturen jullie inhoudelijk op de cursus die vrijwilligers krijgen?
18. Sturen jullie op de koppelingen van loodsen en inburgeraars die worden gemaakt door Alifa?
19. Heb jij het idee, dat het haalbaar is om de doelen van het loodsenproject te bereiken?
20. Heb jij het idee, dat een inburgeraar die begeleid wordt door een loods de doelen van het inburgeringsbeleid sneller bereikt?
21. Hoe ben jij als consulent bezig met de handhaving van zowel het inburgeringstraject als het loodsentraject?

Bijlage VII: Vragenlijst projectmedewerker loodsenproject Alifa

Doelen

1. Wat zijn jullie doelen voor het loodsenproject?
2. Hoe sturen jullie om die doelen te bereiken?
3. Waarom willen jullie juist die doelen bereiken?
4. Hoe dragen deze doelen bij aan de doelen van het algemene inburgeringsbeleid?

Werving en selectie

5. Hoe worden vrijwilligers die loods willen worden geworven?
6. Hoe worden vrijwilligers die loods willen worden geselecteerd?
7. Hoeveel loodsen zitten er nu in jullie poule?
8. Welke type(n) mensen worden loods?
9. Welke motivaties om loods te worden komt u tegen?
10. Wat zijn de speerpunten van de training voor loods vrijwilligers bij de volksuniversiteit?

Koppeling loods - inburgeraar

11. Wordt een inburgeraar die via T&I wordt aangeleverd automatisch van een loods voorzien of wordt een inburgeraar nog geselecteerd op geschiktheid om deel te nemen aan het traject? Zo ja op welke criteria?
12. Op de inburgeringsagenda staat, dat de inburgeraar aan een passende vrijwilliger wordt gekoppeld. Hoe koppelen jullie een loods aan een inburgeraar, met welke criteria houden jullie dan rekening?
13. Hoeveel inburgeraars begeleidt een loods gemiddeld?
14. Wat voor soort activiteiten ondernemen loodsen en inburgeraars en hoe wordt dit bepaald?

Motivatie en proces

15. Zijn naar uw mening de inburgeraars die zich aanmelden voor het loodsenproject extra gemotiveerd om in te burgeren?
16. Zijn er inburgeraars die uitvallen? Zo ja wat voor redenen hebben zij hiervoor en wordt daar iets mee gedaan?
17. Zijn er loodsen die uitvallen? Zo ja wat voor redenen hebben zij hiervoor en wordt daar iets mee gedaan?
18. Hebt u het idee, dat de doelen van het loodsenproject worden behaald of lijkt het haalbaar om deze te behalen?

Bijlage VIII: Vragenlijst loodsen

Het loodsenproject wordt naar loodsen en inburgeraars gecommuniceerd als het loodsenproject vandaar, dat in de vragen ook de term loods wordt gebruikt.

Algemeen

1. Hoe hoorde u van de mogelijkheid om loods te worden?
2. Wat was uw motivatie om loods te worden?
3. Wat zijn voor u de doelen van het loodsenproject?
4. Hoe wilt u die doelen bereiken?
5. Wat hebt u geleerd tijdens de cursus die u kreeg van de volksuniversiteit?
6. Hebt u invloed op de beslissing aan welke inburgeraar u wordt gekoppeld? Zo ja hoe?

Begeleiding

7. Hoeveel inburgeraars begeleidt u?
8. Welke activiteiten onderneemt u met de inburgeraar(s)?
9. Hoe worden deze activiteiten bepaald?
10. Hebt u het idee, dat de inburgeraar die u begeleidt extra gemotiveerd is om in te burgeren?
11. Hebt u evaluaties met de coördinator van Alifa, wat komt hier in aan de orde?
12. Hebt u het idee, dat het begeleiden van een inburgeraar leidt tot het bereiken van de doelen van het loodsenproject?
13. Is het zijn van een loods, wat u er van verwachtte?

Bijlage IX: Vragenlijst inburgeraars met loods

1. Achtergrond komst:

- Wanneer bent u naar Nederland gekomen?
- Waar kwam u vandaan?
- Waarom bent u hier heen gekomen?
- Wat deed u in uw land van herkomst, had u werk?
- Tot welke leeftijd hebt u op school gezeten?
- Hebt u school diploma's gehaald?

2. Leefomstandigheden:

- Hoe leeft u hier nu?
- Waar woont? (huur of koop)
- Hebt u een partner, welke etniciteit heeft hij?
- Hebt u kinderen, zo ja hoeveel?
- Hebt u werk?
- Hebt u andere inkomsten dan uit werk? (bijvoorbeeld uitkering)

3. Inburgering:

- U volgt een inburgeringstraject van de gemeente Enschede, wanneer bent u daarmee begonnen?
- Waarom volgt u een traject?
- Wat verwacht u ermee te bereiken?
- Heeft u zichzelf aangemeld of bent u opgeroepen?
- Wat vindt u zelf vooral belangrijk als het om inburgering gaat?
- Wat zijn de dingen die volgens u nodig zijn om als burger in Nederland te kunnen leven?

4. Over taallessen en stage:

- Waar volgt u taallessen en stage, doet u het OGO traject of het traject van WorkStep?
- Wat doet u daar?
- Wat vindt u daarvan?
- In hoeverre helpen de lessen en de stage u om in te burgeren?

5. Over loodsproject:

- Wie is uw loods?
- Wat doet u met de loods?
- Wat vindt u van de dingen die u met uw loods doet?
- Welke dingen vindt u belangrijk om met uw loods te doen?
- Wat vindt u van de loods?
- In hoeverre helpen de dingen die u met de loods doet u in te burgeren?

6. Contacten:

- In hoeverre heeft u in Nederland contacten met andere mensen?
- Met wie hebt u contact?
- Wat doet u met hen?
- Bent u lid van een organisatie, vereniging of religieuze instelling?
- Gaat u wel eens naar activiteiten die georganiseerd worden in de buurt of in de stad?
- Doet u vrijwilligerswerk of ondersteunt u zieke mensen in uw omgeving?

7. Taal:

- Is uw taal voldoende om u te kunnen redden in Nederland?
- Kijkt u naar de Nederlandse tv, leest u de Nederlandse krant of tijdschriften en Nederlandse internetpagina's?

8. Hoe gaat het op dit moment met u in Nederland?

- Kunt u zich redden? (boodschappen, officiële instanties, informeel)
- Voelt u zich hier thuis?
- Hebt u het gevoel, dat u erbij hoort?

Bijlage X: Vragenlijst inburgeraars zonder loods

1. Achtergrond komst:

- Wanneer bent u naar Nederland gekomen?
- Waar kwam u vandaan?
- Waarom bent u hier heen gekomen?
- Wat deed u in uw land van herkomst, had u werk?
- Tot welke leeftijd hebt u op school gezeten?
- Hebt u school diploma's gehaald?

2. Leefomstandigheden:

- Hoe leeft u hier nu?
- Waar woont? (huur of koop)
- Hebt u een partner, welke etniciteit heeft hij?
- Hebt u kinderen, zo ja hoeveel?
- Hebt u werk?
- Hebt u andere inkomsten dan uit werk? (bijvoorbeeld uitkering)

3. Inburgering:

- U volgt een inburgeringstraject van de gemeente Enschede, wanneer bent u daarmee begonnen?
- Waarom volgt u een traject?
- Wat verwacht u ermee te bereiken?
- Heeft u zichzelf aangemeld of bent u opgeroepen?
- Wat vindt u zelf vooral belangrijk als het om inburgering gaat?
- Wat zijn de dingen die volgens u nodig zijn om als burger in Nederland te kunnen leven?

4. Over taallessen en stage:

- Waar volgt u taallessen en stage, doet u het OGO traject of het traject van WorkStep?
- Wat doet u daar?
- Wat vindt u daarvan?
- In hoeverre helpen de lessen en de stage u om in te burgeren?

5. Over loodsproject:

- Weet u wat het loodsproject inhoudt?
- Is de optie om te kiezen voor de extra begeleiding van een loods u voorgelegd?
- Zo ja waarom hebt u er voor gekozen om niet deel te nemen aan het project?
- Als u nu een loods zou worden aangeboden en u weet, dat deze u wegwijs zou maken in Enschede en met u de Nederlandse taal zou oefenen, zou u dan wel of niet gebruik willen maken van deze optie en waarom?

6. Contacten:

- In hoeverre hebt u in Nederland contacten met andere mensen?
- Met wie hebt u contact?
- Wat doet u met hen?
- Bent u lid van een organisatie, vereniging, religieuze instelling of iets anders?
- Gaat u wel eens naar activiteiten die georganiseerd worden in de buurt of in de stad?
- Doet u vrijwilligerswerk of ondersteunt u zieke mensen in uw omgeving?

7. Taal:

- Is uw taal voldoende om u te kunnen redden in Nederland?
- Kijkt u naar de Nederlandse tv, leest u de Nederlandse krant of tijdschriften en Nederlandse internetpagina's?

8. Hoe gaat het op dit moment met u in Nederland?

- Kunt u zich redden? (boodschappen, officiële instanties, informeel)
- Voelt u zich hier thuis?
- Hebt u het gevoel, dat u erbij hoort?